

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Güney Hikmet BALOĞLU

**TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL İŞLETMELERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI VE
ANTALYA'DAKİ SÜS BİTKİLERİ ÜRETİCİLERİNİN FİNANSMAN TERCİHLERİ**

Danışman

Doç. Dr. Mehmet ŞEN

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1
1. TARIM SEKTÖRÜNÜN MEVCUT YAPISI	2
1.1 Türkiye'deki Mevcut Tarımsal Yapı	2
1.1.1 Türkiye'de Tarım ve Tarımsal Üretim	2
1.1.2 Tarım Sektörünün Türkiye Ekonomisi'ndeki Yeri	10
1.1.3. Türkiye'de Tarım Ürünlerinin İhracatı	12
1.1.4. Tarımla İlgilenen Nüfus	13
1.1.5. Türk Tarımında Yabancı Kaynakla Finansmanı Gerektiren Maliyetler	14
1.1.6. Tarımsal İşletmeler	19
1.1.7. Türkiye'de Tarımsal Donanım	19
1.2. Antalya'daki Mevcut Tarımsal Yapı	21
2. TARIM SEKTÖRÜNÜN FİNANSMANI	
2.1. Finansman	32
2.1.1. İşletmelerde Finansman	32
2.1.2. İşletmelerde Sermaye ve Borç Kavramına Genel Bir Bakış	32
2.1.3. Tarım Sektöründe Sermaye Yapısı ve Finansman İmkânları	33
2.1.3.1. Tarımsal İşletmelerin Finansman Kaynakları	33
2.2. Dünya'da Tarım İşletmelerinin Finansman Kaynaklarına Bakış	34
2.3. Türkiye'de Tarımda Kullanılan Finansman Kaynakları	38
2.3.1. Öz Sermaye	39
2.3.2. Yabancı Kaynaklar	39
2.3.2.1. Yabancı Kaynak Kullanma Nedenleri	39
2.3.2.1.1. Doğal Faktörler	39
2.3.2.1.2. Ekonomik ve Sosyal Nedenler	41
2.3.2.1.3. Tarımsal Ürünlerin Ekonomik Özellikleri	41
2.3.2.1.4. Makineleşme ve İlerleyen Teknolojiye Ayak Uydurma Çabası	42
2.3.2.1.5. Pazarın Talepleri ve Tüketicinin Tercihlerine Uyum	42

2.3.2.1.6. Üretim Süresinin Uzun Olması	43
2.3.2.1.7. Üretim Yapılan Alanda Yapılacak Yeni Yatırımlar ve İyileştirmeler	43
2.3.2.1.8. Tarımsal Üretimde Risk ve Belirsizliklerin Fazla Olması	45
2.3.2.2. Tarımda Yabancı Kaynak Türleri	46
2.3.2.2.1. Banka Kredileri	46
2.3.2.2.1.1. Tarımsal Kredilerin Sınıflandırılması	46
2.3.2.2.1.1.1. Tarımsal Kredilerin Vadelerine Göre Sınıflandırılması	46
2.3.2.2.1.1.1.1. Kısa Vadeli Krediler	47
2.3.2.2.1.1.1.2. Orta Vadeli Krediler	47
2.3.2.2.1.1.1.3. Uzun Vadeli Krediler	48
2.3.3.2.1.1.2. Tarımsal Kredilerin Amaca Göre Sınıflandırılması	48
2.3.3.2.1.1.2.1. Yatırım Kredileri	48
2.3.3.2.1.1.2.2. İşletme Kredileri	48
2.3.2.2.1.2. Bankaların Sunduğu Kredi Olanakları	49
2.3.2.2.1.2.1. Sera ve Organik Tarım Kredileri	49
2.3.2.2.1.2.2. Tarım Makineleri Kredileri	49
2.3.2.2.1.2.3. Üretim Destek Kredileri / Spot Krediler / Üretim Finansmanı Kredileri	50
2.3.2.2.1.2.4. Tarla Alım Kredileri	50
2.3.2.2.1.2.5. TMO Makbuz Senedi Kredileri	50
2.3.2.2.2. Tarım Kredi Kooperatifleri	50
2.3.2.2.3. Tarım Satış Kooperatifleri	54
2.3.2.2.4. Devlet Destekleri ve Teşvikleri	55
2.3.2.2.4.1. Destekleme Alımları ve Fiyat Destekleri	58
2.3.2.2.4.2. Girdi Destekleri	58
3. ANTALYA MERKEZİNDE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİ YAPAN İŞLETMELERİN FİNANSMAN KAYNAKLARININ ARAŞTIRILMASI	
3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	60
3.1.1. Araştırmanın Amacı	60
3.1.2. Araştırmanın Kapsamı	60
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi	61
3.1.3.1. Örneklem	61
3.1.3.2. Veri Toplama	61
3.1.3.3. Verilerin Analizi	62
3.2. Araştırmadan Elde Edilen Veriler	62

3.2.1. İşletmelerin Demografik Özellikleri	62
3.2.1.1. İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yıl	62
3.2.1.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri	63
3.2.1.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı	63
3.2.2. İşletmelerin Finansman Kaynaklarına Yönelik İstatistikler	65
3.2.2.1. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı	65
3.2.2.2. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri	66
3.2.2.3. Kredi Kullanan İşletmelerin Kullanım Sıklıkları	66
3.2.2.4. Kredi Kullanılan Banka Sayısı	67
3.2.2.5. Kullanılan Yabancı Kaynakların Vadeleri	68
3.2.2.5. Kredi Kullanılan Banka Seçimini Etkileyen Faktörler	68
3.2.2.6. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı	69
3.2.2.7. Devlet Desteği ve Teşvikleri	70
3.2.2.8. Ki – kare Testleri	70
SONUÇ	72
KAYNAKÇA	74
EK 1. DEĞERLENDİRME ANKETİ	78
ÖZGEÇMİŞ	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Tarım Sektörünün Sınıflandırılması	3
Şekil 1.2. Türkiye’de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Alanları	5
Şekil 1.3. Türkiye’de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Üretim Alan Yüzdeleri	6
Şekil 1.4. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Üretim Alanı Yüzdeleri	7
Şekil 1.5. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Üretim Miktar Yüzdeleri	7
Şekil 1.6. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Üretim Alanı Yüzdeleri	8
Şekil 1.7. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Üretim Miktar Yüzdeleri	9
Şekil 1.8. Türkiye’de Yıllara Göre Süs Bitkileri Yetiştirilen Alanlar (ha)	10
Şekil 1.9. Sektörlere göre 2008 yılı GSYH yüzdeleri	11
Şekil 1.10. Yıllara Göre Sektörlerin GSYH Değişimleri	12
Şekil 1.11. Türkiye Net Elektrik Tüketimi (Mwh) (2007)	18
Şekil 1.12. Antalya’daki Arazilerin Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı	21
Şekil 1.13. Antalya’da Tarımsal Faaliyet Yapılan Arazilerin Ürün Gruplarına Göre Yüzdeleri	23
Şekil 1.14. Antalya’daki Seraların Tiplerine Göre Türkiye’dekiler İçinde Oranı	24
Şekil 1.15. Antalya’da Üretimi Yapılan Meyvelerin Alana ve Miktara Göre Dağılımı	25
Şekil 1.16. Antalya’da Yetiştirilen Sebzelerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarlarına Göre Dağılımı	26
Şekil 1.17. Antalya’da Süs Bitkisi Üretimi Yapılan Arazilerin Türlerine Göre Yüzdeleri (2005)	27
Şekil 2.1. 2006 Yılı İçin ABD’deki Tarım İşletmelerinin Ürün Grupları ve Kullanım Yerlerine Göre Harcamalarının Dağılımı	35
Şekil 2.2. 2007 Yılında ABD’de Kullanılan Tarım Kredilerinin Yüzdeleri	36
Şekil 2.3. 1998 – 2009 Yıllarında ABD Hükümet Destekleri	36
Şekil 2.4. 2009 Avrupa Birliği Bütçesi Dağılımı	37
Şekil 2.5. AB’de 2005 Yılında Tarım Harcamalarının Dağılımı	38
Şekil 3.1. İşletmelerin faaliyet sürelerine göre yüzde dağılımı	63
Şekil 3.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri	64
Şekil 3.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı	64
Şekil 3.4. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı (%)	65
Şekil 3.5. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri	66
Şekil 3.6. Banka Kredisi Kullanım Sıklığı (%)	67
Şekil 3.7. Kredi Kullanılan Banka Sayısı (%)	67

Şekil 3.8. Kullanılan Yabancı Kaynakların Vadeleri (%)	68
Şekil 3.9. Kredi Kullanılan Banka Seçimini Etkileyen Faktörler	69
Şekil 3.10. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı	70

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. Türkiye’de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Alan, Üretim ve Verimi	5
Tablo 1.2. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Alan ve Üretim Yüzdeleri	6
Tablo 1.3. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Alan ve Üretim Yüzdeleri	8
Tablo 1.4. Türkiye’de Süs Bitkileri Üretim Alanları (ha)	19
Tablo 1.5. Sektörlerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payları (Cari Fiyatlarla)	10
Tablo 1.6. İhracatı Yapılan Tarımsal Ürünlerin Payları	12
Tablo 1.7. 2007 Yılında İhracatı Yapılan Bitkisel Ürün Değerleri	13
Tablo 1.8. Türkiye’de İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere ve Yıllara Göre Dağılımı	14
Tablo 1.9. 2006 Yılı Tohumluk Verileri	16
Tablo 1.10. Yıllara Göre Tüketilen Gübre Miktarları	17
Tablo 1.11. Ürünlere Göre Kullanılan Mazot Miktarı	17
Tablo 1.12. Sektörlere Göre Elektrik Kullanımı	18
Tablo 1.13. İşletme Büyüklüğüne Göre Elektrik Kullanımı	20
Tablo 1.14. Türkiye’deki İşletmelerde Bulunan Tarımsal Mekanizasyon Toplamları	20
Tablo 1.15. Antalya’daki Arazilerin Dağılımı	21
Tablo 1.16. Antalya İlinde Faaliyet Gösteren Tarımsal İşletmelerin Büyüklükleri	22
Tablo 1.17. Antalya’da Sulanabilen Tarım Arazileri	22
Tablo 1.18. Antalya’da Tarım Arazilerinin Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı	23
Tablo 1.19. Türkiye ve Antalya’daki Sera Sayıları	24
Tablo 1.20. Antalya’da Üretimi Yapılan Meyvelerin Alana ve Miktara Göre Dağılımı (2005 yılı)	25
Tablo 1.21. Antalya’da Yetiştirilen Sebzelerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarlarına Göre Dağılımı	26
Tablo 1.22. Antalya’da Türlerine ve Ekiliş Alanlarına Göre Süs Bitkileri Dağılımı (2005)	27
Tablo 1.23. 2005 Yılında Antalya’daki Tarımsal Üretim Değeri	28
Tablo 1.24. Antalya’da Kurulmuş Olan Tüketici Birlikleri	29
Tablo 1.25. Antalya’da Üretilen Tarımsal Ürünlerin İhracat Değerleri	30
Tablo 1.26. Antalya Yaş Meyve-Sebze İhracatının Üretime Oranı	30
Tablo 1.27. Antalya Yaş Meyve Sebze İhracatında Artış Oranı	30
Tablo 1.28. Bazı Tarımsal Ürünlere Sağlanan İhracat Desteği	31
Tablo 2.1. Türkiye’de Türüne ve Yıllara Göre Pestisit Kullanımı	40
Tablo 3.1. Faaliyet Yıllarına Göre İşletme Sayıları	62

Tablo 3.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri	63
Tablo 3.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı	64
Tablo 3.4. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı	65
Tablo 3.5. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri	66
Tablo 3.6. Banka Kredisi Kullanım Sıklığı	67
Tablo 3.7. Kredi Kullanılan Banka Seçimini Etkileyen Faktörler	68
Tablo 3.8. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Da	: Dekar
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
FEOGA	: Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
GSYH	: Gayri safi yurtiçi hasıla
Ha	: Hektar
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
Km ²	: Kilometrekare
Kg	: Kilogram
Lt	: Litre
Mwh	: Megawatt/saat
OTAP	: Ortak Tarım Politikası
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TL	: Türk Lirası
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TOBB	: Türkiye Odalar Borsalar Birliği
TÜGEM	: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YTL	: Yeni Türk Lirası

Ö Z E T

Her iş kolunda olduğu gibi tarım da öz sermayenin yanında yabancı kaynaklardan da faydalanmaktadır. Tarım işletmeleri de öz sermaye ve yabancı kaynak arasında iyi bir denge sağlayarak faaliyetlerinin devamı ya da yeni yatırımlar için gerekli kaynaklara ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Bu çalışma, Antalya ilinde faaliyet gösteren ve tarımsal üretimin bir kolu olan süs bitkileri yetiştiricilerinin finansman kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın analizinde, elde edilen veriler ortaya konmuş ve bu bulguların olası nedenleri tartışılmıştır. Öncelikle işletmeleri tanımaya yönelik sorulardan alınan sonuçlar sunulmuş, ardından da işletmelerin hangi finansman kaynaklarını, hangi nedenlerden dolayı tercih ettiğine dair veriler incelenmiştir.

Sonuç olarak, işletmelerin yabancı kaynak kullanımının sınırlı kaldığı, yabancı kaynak tercihlerinde uygun maliyetteki banka kredilerini ve uzun vadeli yabancı kaynakları tercih ettikleri belirlenmiştir. İşletmeler yatırımdan daha çok işletme giderlerini finanse etmek için banka kredisi kullanırken, devlet destek ve teşviklerinden yararlananlar çok az sayıda bulunmuştur.

İşletmelerin faaliyet süreleri, duran varlıkları temelinde büyüklükleri ve duran varlıkların toplam varlıklar içindeki payları ile yabancı kaynak tercihleri, kredi alınan banka sayısı, kredi kullanım amacı ve yararlanılan yabancı kaynakların vadeleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

FINANCING SOURCES OF AGRICULTURAL COMPANIES IN TURKEY AND FINANCING CHOICES OF ORNAMENTAL PLANTS GROWERS IN ANTALYA

A B S T R A C T

As in every sector, agriculture benefits liabilities as well as capital stock. Agricultural companies aim to reach the sources needed for sustaining their activities or new investments while maintaining a good balance between capital stock and liabilities.

This study has been done for determining the financment sources of ornamental plants growers, which are a branch of agricultural production and located in Antalya.

In analysis of the study, obtained datas are presented and possible reasons of these indications are discussed. First of all, results obtained from questions, which are aiming to get informations of the companies, are presented, than the datas for the sources and reasons of the liabilities are discussed.

As a result, it is determined that liabilities are limited in companies and companies prefer low costed bank loans and long term liabilities. Companies prefer to use credits mostly for running costs rather than investments and it is found that only few companies benefit government grants and incentives.

No statistically significant relations have been found between the foundation dates, sizes by the mean of fixed assets and fixed/total assets of the companies compared with preferences of liabilities, number of banks as sources of loan, purpose of the bank loans and terms of the liabilities.

Ö N S Ö Z

Bu çalışmada, Türk tarım sektörünün finansman kaynağı arayışında yaptığı tercihler ve karşılaştığı sorunlar incelenmeye çalışılmıştır. Uzun ve zahmetli bir çalışma sonucunda, Antalya ilinde üretim yapan bir grup üreticiden bu konuda elde edilen veriler ortaya konmuştur.

Öncelikle, danışmanım olmayı kabul eden ve bana her türlü yardımı gösteren değerli hocam Doç. Dr. Mehmet ŞEN'e, verilerin sağlanmasında bana destek olan meslektaşım Sn. Meral ALKAN'a ve bana her türlü desteği sağlayarak bu çalışmanın tamamlanmasında payı olan annem Nurgün BALOĞLU, babam Feridun F. BALOĞLU ile meslektaşım ve sevgili eşim Zir. Yük. Müh. F. Öncü BALOĞLU ve kızım N. Doğa BALOĞLU'ya göstermiş oldukları sabır ve destekten dolayı teşekkür ederim.

Güney Hikmet BALOĞLU

GİRİŞ

Tarım sektörü çok risk ve belirsizlik içeren bir sektördür. Bunda en büyük pay, sanayideki gibi doğal ortamların etkilerinden nispeten “yalıtılmış” olamaması, biyolojik etmenlerden etkilenmesi, depolama ortam ve sürelerinin kısıtlı bir sektör olmasıdır. Bu nedenle tarım sektöründe öz sermaye ile finansman yetersiz kalmış, işletmeler yıl boyunca karşılaştıkları işletme giderlerini finanse etmek için yabancı kaynaklardan da yararlanmışlardır. Yabancı kaynak kullanımı sadece işletme giderlerini karşılamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda yeni yatırımları finanse etmek için de seçenek haline gelmiştir. Bazı girişimciler ise, yurtdışında faaliyet gösteren firmalar ile ortaklıklar kurarak hem yabancı sermayeyi yurdumuza getirmiş hem de özellikle uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır.

Bunun yanında devlet de destekleme alımları, fiyat destekleri, düşük faizli krediler ve girdi teşvikleri gibi bir takım destekler ile tarım sektörüne yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki tarım işletmelerinin hangi finansman kaynaklarını ne amaçla kullanmakta olduklarını tespit etmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Türkiye tarımı hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Antalya’daki tarım sektörü hakkında önemli noktalar işlenmiştir.

İkinci bölümde Türkiye’de tarım sektörünün yararlanabileceği finansman kaynakları incelenmiş ve tarımda önde gelen bir ülke olan ABD ile AB’ndeki duruma kısaca değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde, ilk iki bölümdeki kuramsal bilgiden hareket ederek yapılan alan araştırmasının bulguları ortaya konularak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜNÜN MEVCUT YAPISI

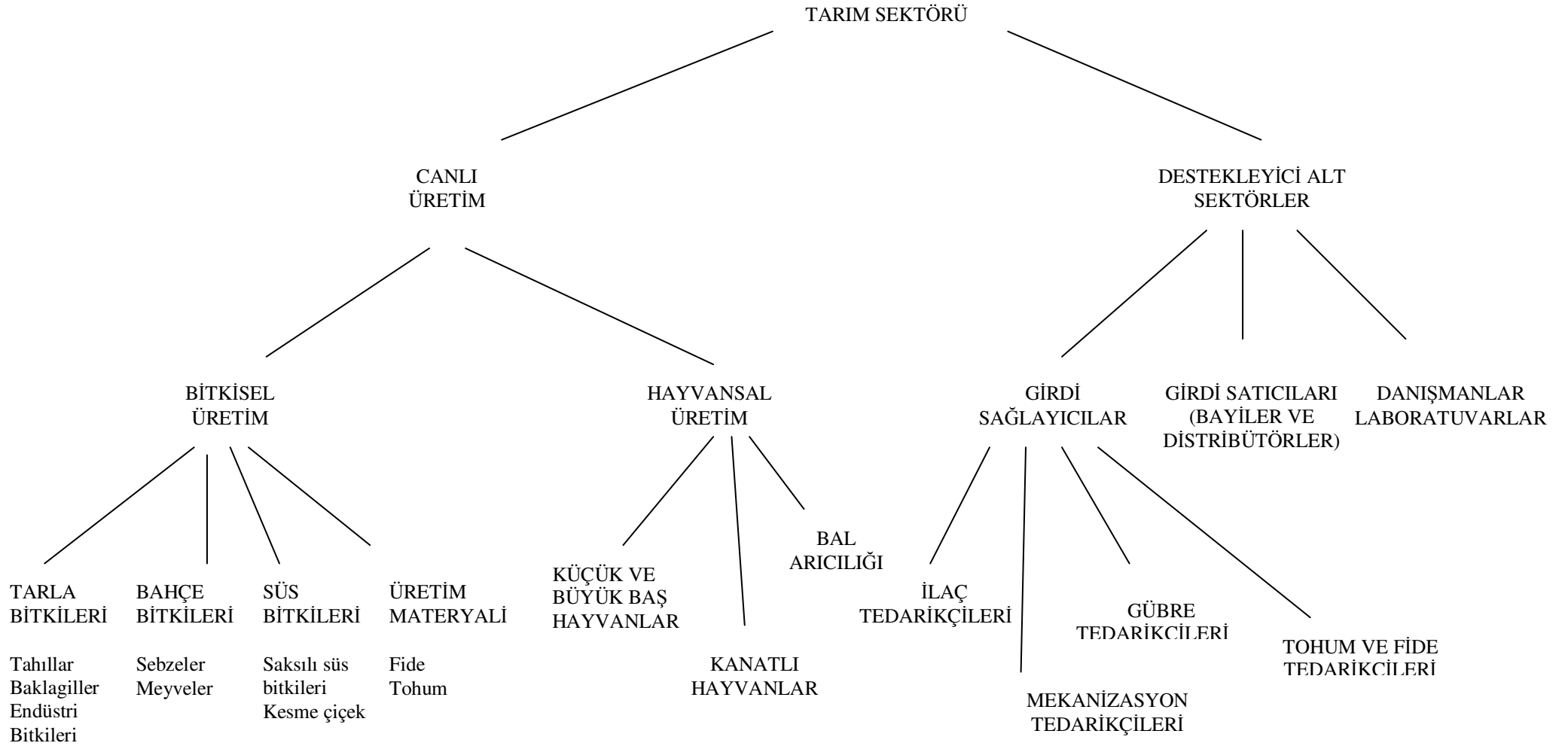
1.1. Türkiye’deki Mevcut Tarımsal Yapı

Tarımsal üretimin finansman kaynaklarını daha derin ve doğru incelemek için, öncelikle ülkemizin mevcut tarımsal yapısını doğru anlamak gereklidir. Bu amaçla, mevcut yapıyı ürünler, nüfus dağılımı ve ekonomik veriler temelinde incelemek, tarımla uğraşan kesimin ve tarımsal işletmelerin hangi finansman kaynaklarını, ne amaçla tercih ettiklerini doğru yorumlamada esas oluşturmaktadır. Ülkemizin nispeten kendine has koşulları altında, diğer sektörlerden daha farklı bir yapısı olan tarım sektörünün bu kıstaslar açısından incelenmesi gerekmektedir.

1.1.1. Türkiye’de Tarım ve Tarımsal Üretim

Tarım, sadece bitkisel üretimi içeren bir kavram değildir. İçerisinde hayvansal üretimin yanında, canlı üretimi destekleyen birçok alt sektörü de içeren geniş bir iş koludur. Her ne kadar birbiri içine girmiş alt sektörler içerdiğinden sınıflandırma yapmak zor olsa da genel olarak tarımı iki ana gruba ayırabiliriz. Bunlardan biri bitkisel ve hayvansal üretimi içeren ve canlı üretim olarak adlandırılan kısımdır. Bitkisel üretim çok genel olarak bakıldığında tahıllar, endüstri bitkileri ve baklagiller gibi daha çok açık tarlada yetiştirilen ürünleri kapsayan Tarla Bitkileri, sebzeler ve meyveleri içeren ve üretimin daha çok bahçeler ile seralarda yapıldığı Bahçe Bitkileri ve saksılı olarak ya da kesme çiçek şeklinde satmak amacıyla üretilen Süs Bitkileri’ni içermektedir. Ayrıca, üretimin yapılması için gerekli olan tohum ve fide üreticileri de bu grupta yer almaktadır. Bazı ürünler birden fazla grup içerisinde de yer alabilmekte ve kesin bir şekilde ayırım yapılamamaktadır. Ancak genel hatlarıyla bitkisel üretim bu şekildedir. Bunun yanında mantarcılık da önemli bir bitkisel üretimdir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ağırlık kazanan küçük ve büyükbaş hayvan üretimi, Türkiye’nin hemen her bölgesinde yapılan ve tavuk, hindi gibi hayvanların üretildiği kanatlı hayvan üretimi ve bal temin etmek amacıyla yapılan bal arısı üretimi de hayvansal üretimde yer almaktadır. Şekil 1.1’de tarım sektörünün sınıflandırması yer almaktadır.

Şekil 1.1. Tarım Sektörünün Sınıflandırılması

Tarımsal üretimin sürekliliğini ve verimini temin eden, doğrudan tarımsal üretimle uğraşmayan ancak destekleyen alt sektörler de vardır. Bunlardan en önemlileri, bitkilerin hastalıklar ve zararlılarla mücadelesinde kullanılan ürünleri üreten veya ithal eden tarım ilaçları tedarikçileri, toprağın bitkisel üretimi destekleyecek şekilde verimli olmasına yardımcı olan bitki besleme ürünlerini üreten veya ithal eden gübre tedarikçileri, bitkisel üretim için gerekli olan tohum ve fideleri üreten veya ithal eden tedarikçiler ve toprağın hazırlanması, üretim faaliyetinin gerçekleştirilmesi ve hasat için gerekli olan makinelerin tedarikçileridir. Bu tedarikçilerin ithal ettiği ya da ürettiği ürünlerin üreticiye ulaştırılması için kurulmuş olan bayi ve distribütörler de tarımsal üretimde destekleyici birer eleman olarak sektörde yer almaktadırlar.

Tarımsal üretimde gerekli olan analizlerin yapılması çok önemli olduğundan özellikle kullanılacak gübre, ilaç gibi girdilerin belirlenmesinde ve özellikle ihracat için üretilen ürünlerde tarım ilacı kalıntısının olmamasını garanti etmek amacıyla tarım laboratuvarları da önemli bir tarımsal üretim destekleyicisidir. Tarımsal üretim için gerekli olan bilgi birikimi zaman zaman üreticinin bilgisini aşmakta ve tarım danışmanları da üreticilere destek olmaktadır.

Türkiye, tarım ile ilgili faaliyetlerin yoğun olduğu bir ülkedir. Coğrafi olarak geniş bir alana yayılmış olan ülkemizde, birçok farklı iklim koşulu hüküm sürdüğünden, çok çeşitli tarımsal üretim imkânı vardır. Ilıman iklim şartlarının ağırlıkta olduğu Ege ve Akdeniz Bölgeleri ile Marmara Bölgesi'nin bir kısmı, daha hassas ürünler olan turunçgiller, zeytin, üzüm, pamuk, muz ve kesme çiçek ile süs bitkilerinin büyük oranda yetiştirildiği alanlardır. Yoğun yağış alan Karadeniz Bölgesi, yüksek neme ihtiyaç duyan çay ve fındık gibi tarım ürünlerinin yetiştirilme noktalarıdır. Karasal iklim kuşağında yer alan Orta Anadolu Bölgesi ile Doğu Anadolu ise bu iklim şartlarına uygun olarak tahıl üretimine ağırlık vermiştir.

Türkiye'de tarımsal üretim, sadece beslenme ya da ticaret amacıyla yapılan bir faaliyetten öte insanların yaşam biçimlerini belirleyen, hatta yaşam biçimlerinin kendisi olan bir kültür haline gelmiştir. Türkiye insanlık tarihinin her aşamasında çok farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve bu uygarlıkların, yerleştikleri coğrafyanın iklim şartlarının el verdiği oranda yaptıkları tarımsal üretim, tarih arenasında ne kadar yüксеlebildiklerinin de önemli bir belirleyicisi olmuştur. Anadolu'da tarımla uğraşan uygarlıkların en önemlileri Asurlar, Hititler, Selçuklular, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılar olmuştur. Günümüz Türk milletinin

kültür temellerinin atıldığı Selçuklu Devleti'nde özellikle meyveler, bağ ürünleri ve hayvansal ürünler ile buğday, pirinç ve pamuk tarımı yapılmıştır (Yavuz ve Çağlayan., 2005, s. 1).

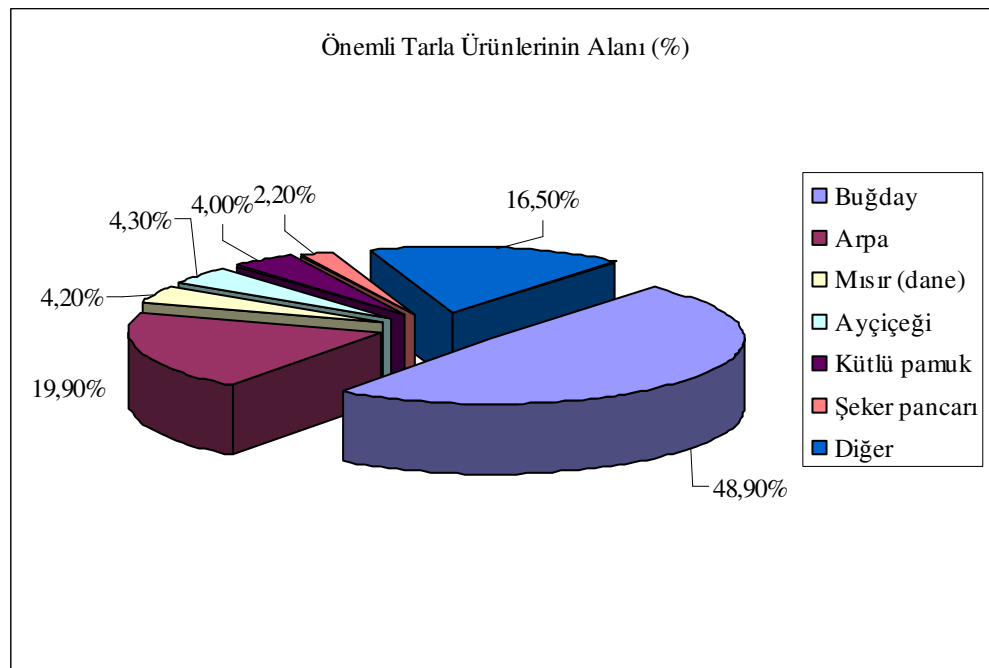
Türkiye'nin toplam yüzölçümü 783.562 km²'dir (<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 31.08.2009). Bu alanda toplam işlenen tarım alanı ise 244.792 km²'dir (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.08.2009). Bu da toplamda alanda % 31'lik bir orana karşılık gelmektedir.

Türkiye'de yetiştirilen tarımsal ürünler de çok çeşitlidir. Tablo 1.1. ve Şekil 1.2.'ye bakıldığında ülkemizde tarla alanı içinde en çok yetiştirilen bitkilerin % 48.9 ile buğday ve % 19.9 ile arpa olduğu anlaşılmaktadır. Onları sırasıyla % 4.3 ile ayçiçeği, % 4.2 ile mısır, % 4 ile kütlü pamuk ve % 2.2 ile şeker pancarı izlemektedir. Toplam tarla üretimi içinde buğday % 29.8 ile en önde yer almaktadır. Onu takip eden şeker pancarı % 23.8, arpa % 10.1, mısır % 8.8, kütlü pamuk % 4.2, ayçiçeği % 2.1 paya sahiptir (TÜİK, 2008, s. 1).

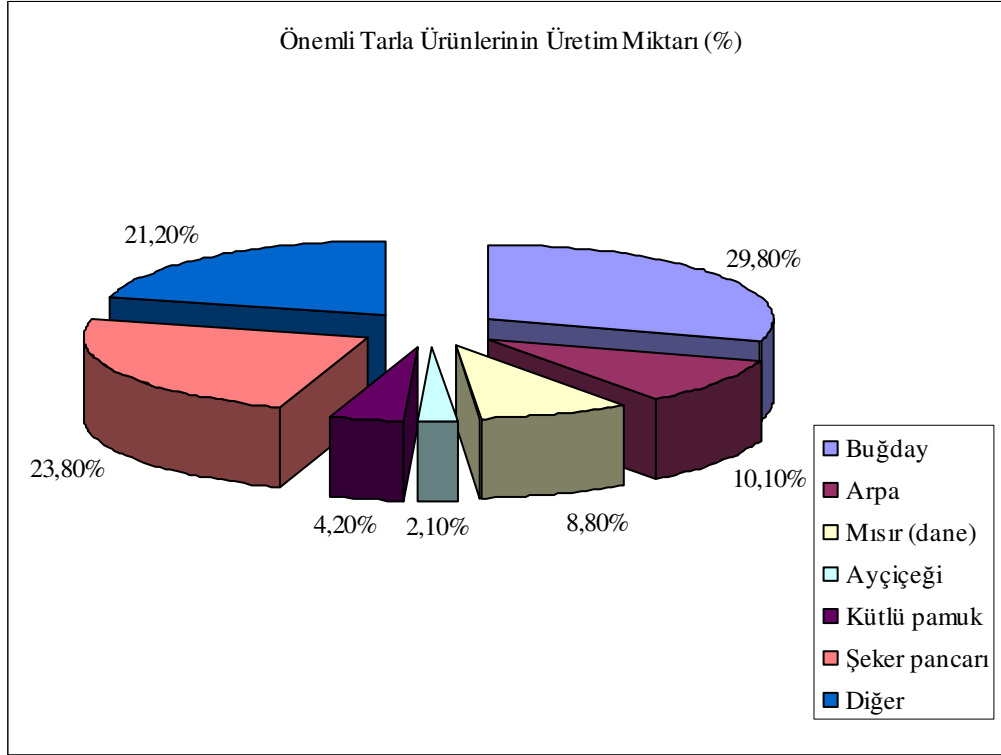
Tablo 1.1. Türkiye'de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Alan, Üretim ve Verimi

Ürünler	Alan	Üretim	Ortalama verim
	(%)	(%)	(kg/dekar)
Buğday	48,9	29,8	249
Arpa	19,9	10,1	223
Mısır (dane)	4,2	8,8	851
Ayçiçeği	4,3	2,1	202
Kütlü pamuk	4,0	4,2	431
Şeker pancarı	2,2	23,8	4 451

(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 1)

Şekil 1.2. Türkiye'de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Alanları (Kaynak: TÜİK, 2008, s. 1)

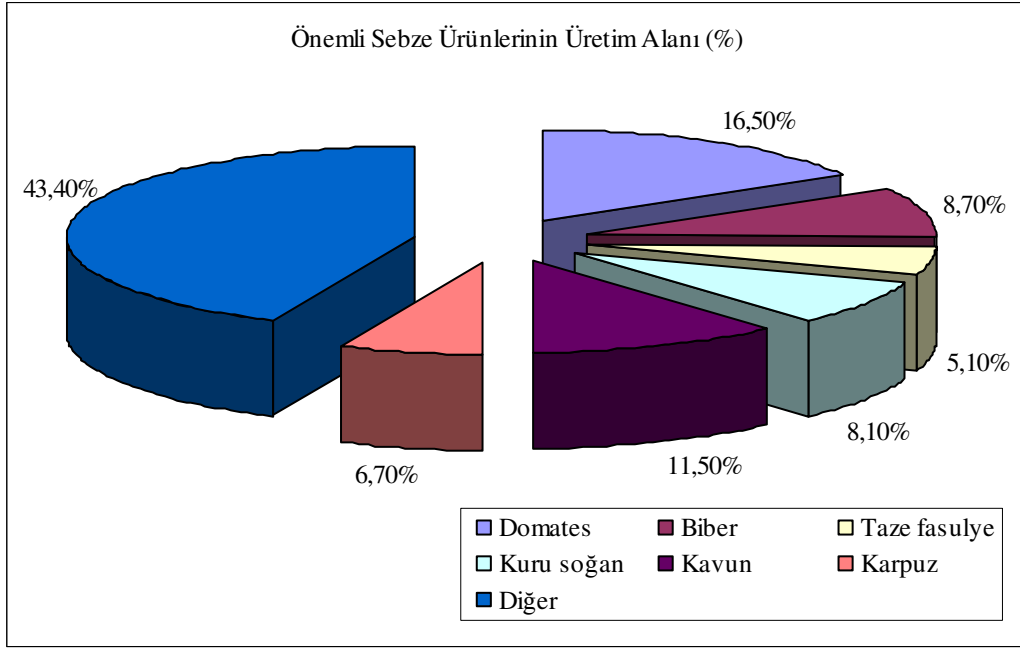
Şekil 1.3. Türkiye’de Üretilen Önemli Tarla Ürünlerinin Üretim Alan Yüzdeleri
(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 1)

Türkiye’de yetiştirilen sebze türleri arasında en büyük alanı domates almaktadır. Tablo 1.2. ve Şekil 1.4.’e bakıldığında domatesin yetiştirildiği alan, toplam sebze alanlarının % 16.5’ine karşılık geldiği görülmektedir. Domatesi takip eden ürünlerin yüzdeleri sırasıyla kavunda % 11.5, biberde % 8.7, karpuzda % 6.7, taze fasulyede % 5.1’dir. Toplam sebze üretimi içinde en büyük paya sahip olan sebze yine % 27.3 ile domatestir. Sırasıyla kavun % 11.6, kuru soğan % 11.6, biber % 9.7, kavun % 6.6, taze fasulye % 2.1 üretim oranlarına sahiptir (TÜİK, 2008, s. 1).

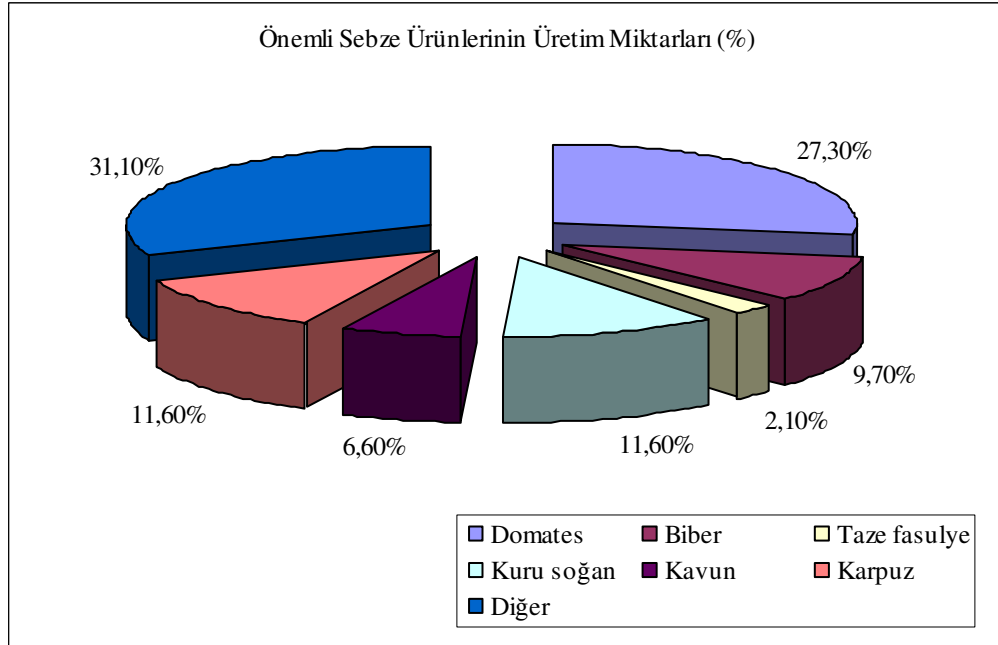
Tablo 1.2. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Alan ve Üretim Yüzdeleri

Ürünler	Alan (%)	Üretim (%)
Domates	16,5	27,3
Biber	8,7	9,7
Taze fasulye	5,1	2,1
Kuru soğan	8,1	11,6
Kavun	11,5	6,6
Karpuz	6,7	11,6

(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 1)

Şekil 1.4. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Üretim Alanı Yüzdeleri
(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 2)

Şekil 1.5. Türkiye’de Üretilen Önemli Sebze Ürünlerinin Üretim Miktar Yüzdeleri
(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 2)

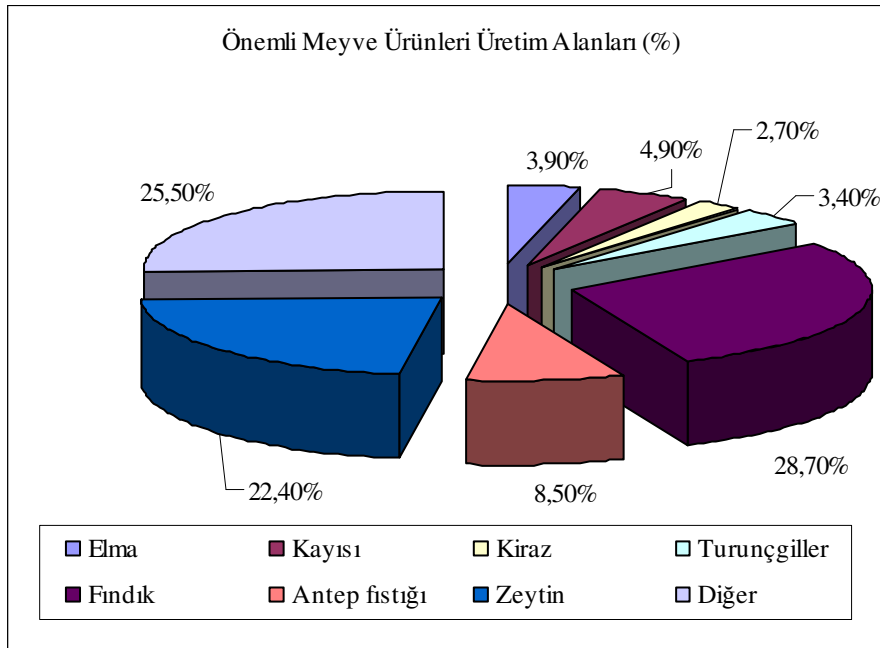
Tablo 1.3. ve Şekil 1.6.’ya bakıldığında ülkemizde yetiştirilen meyvelerin toplam alanı içinde fındık % 28.7 ve zeytin % 22.4 oranları ile önemli bir yer kaplamaktadır. Bu ürünlerin

arkasından gelen Antep fıstığı % 8.5, kayısı % 4.9, elma % 3.9 ve turunçgiller % 3.4 alana sahiptirler. Bunun yanı sıra, bu meyvelerin üretim miktarlarına baktığımızda ise turunçgillerin toplam meyve üretiminin % 24.1'ini teşkil ettiği, onun ardından % 13.9 ile zeytin, % 12.4 ile elma ve % 9.3 ile fındığın geldiği görülmektedir.

Tablo 1.3. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Alan ve Üretim Yüzdeleri

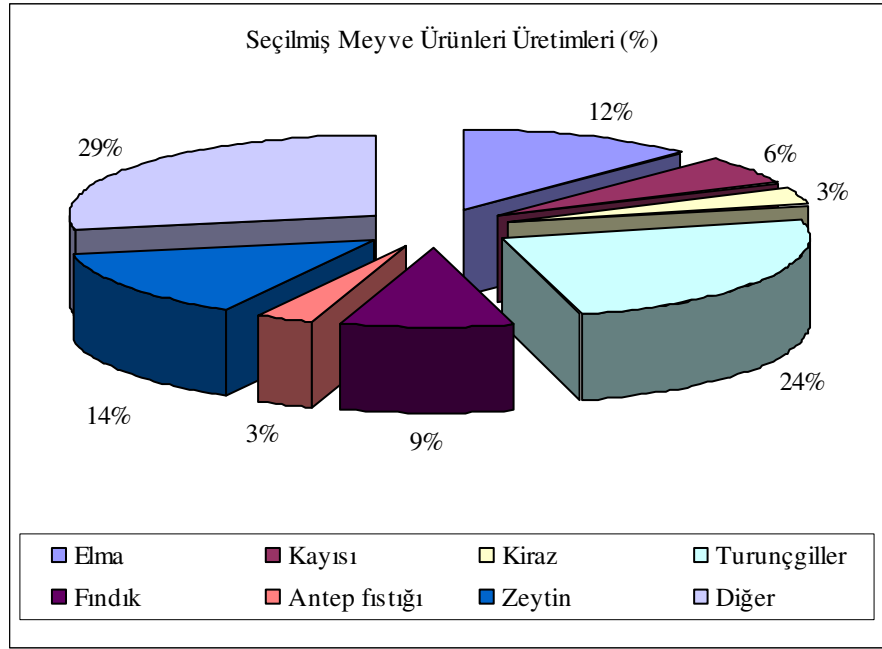
Ürünler	Alan (%)	Üretim (%)
Elma	3,9	12,4
Kayısı	4,9	5,9
Kiraz	2,7	3,3
Turunçgiller	3,4	24,1
Fındık	28,7	9,3
Antep fıstığı	8,5	3,1
Zeytin	22,4	13,9

(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 3)

Şekil 1.6. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Üretim Alanı Yüzdeler

(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 3)

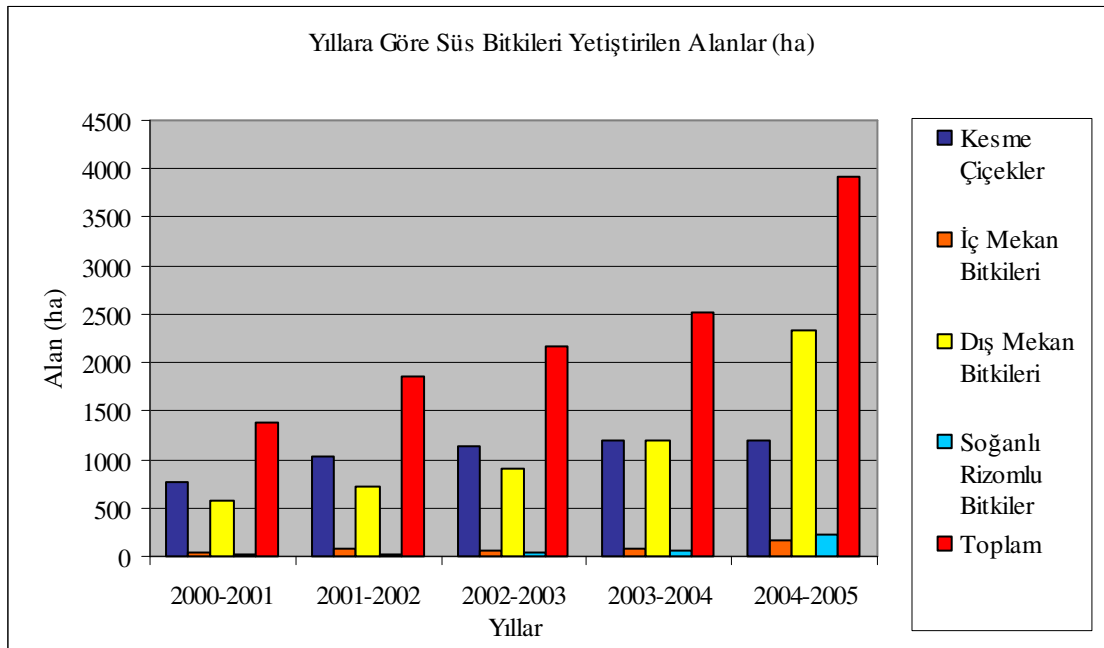
Şekil 1.7. Türkiye’de Üretilen Önemli Meyve Ürünlerinin Üretim Miktar Yüzdeleri
(Kaynak: TÜİK, 2008, s. 3)

Türkiye’de yetiştirilen bir diğer önemli tarım ürünü grubu ise süs bitkileridir. Süs bitkileri içinde en önemli kısım dış mekân bitkileridir. Toplam dış mekân bitkileri üretimi yapılan alan 2.337 hektardır. Diğer önemli bir kısmı da kesme çiçekler oluşturmaktadır. Eldeki son veriler, kesme çiçek üretiminin 1.200 hektarlık bir alanda yapıldığını göstermektedir. Bunları sırasıyla 226 hektar ile soğanlı rizomlu bitkiler ve 167 hektarlık bir alan ile iç mekân bitkileri izlemektedir (Tablo 1.4. ve Şekil 1.8).

Tablo 1.4. Türkiye’de Süs Bitkileri Üretim Alanları (ha)

Bitki Adı	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Kesme Çiçekler	758	1.036	1.145	1.198	1.200
İç Mekan Bitkileri	38	79	57	73	167
Dış Mekan Bitkileri	584	723	918	1.193	2.337
Soğanlı Rizomlu Bitkiler	11	19	51	54	226
Toplam	1.392	1.858	2.172	2.519	3.930

(Kaynak: Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, 2009, s. 1)

Şekil 1.8. Türkiye’de Yıllara Göre Süs Bitkileri Yetiştirilen Alanlar (ha)
(Kaynak: Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, 2009, s. 1)

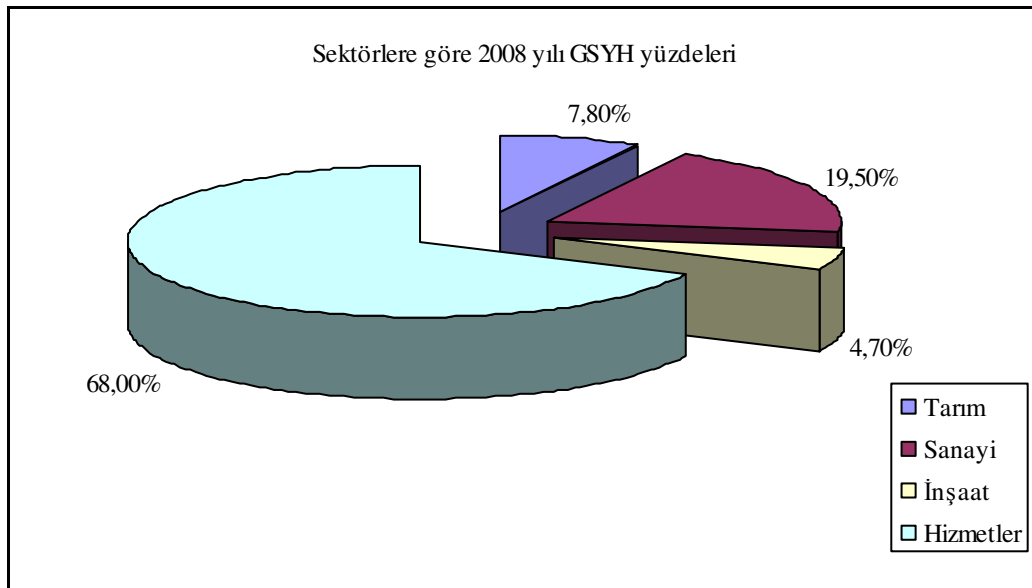
1.1.2. Tarım Sektörünün Türkiye Ekonomisi’ndeki Yeri

Türkiye’nin üzerinde kurulduğu Anadolu topraklarının binlerce yıllık tarihi boyunca her zaman önemini koruyan tarımsal üretim, bugün sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesi ile geri planda kalmış olsa da ülke ekonomisinde belli oranda bir payı daima korumuştur. Tablo 1.5.’teki son verilere göre, tarım, avcılık ve ormancılık GSYH içerisinde % 7.8’lik bir paya sahiptir (TOBB, 2009, s. 32). Şekil 1.9.’da sektörlerle göre 2008 yılı GSYH yüzdeleri görülmektedir.

Tablo 1.5. Sektörlerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçindeki Payları

Sektörler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tarım	10.3	9.9	9.5	9.4	8.3	7.6	7.8
Sanayi	21.0	20.9	20.3	20.3	20.1	20.0	19.5
İnşaat	4.2	4.0	4.4	4.4	4.7	4.9	4.7
Hizmetler	64.5	65.1	65.8	65.9	66.9	67.5	68.0
GSYH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak: TOBB, 2009, s. 32).

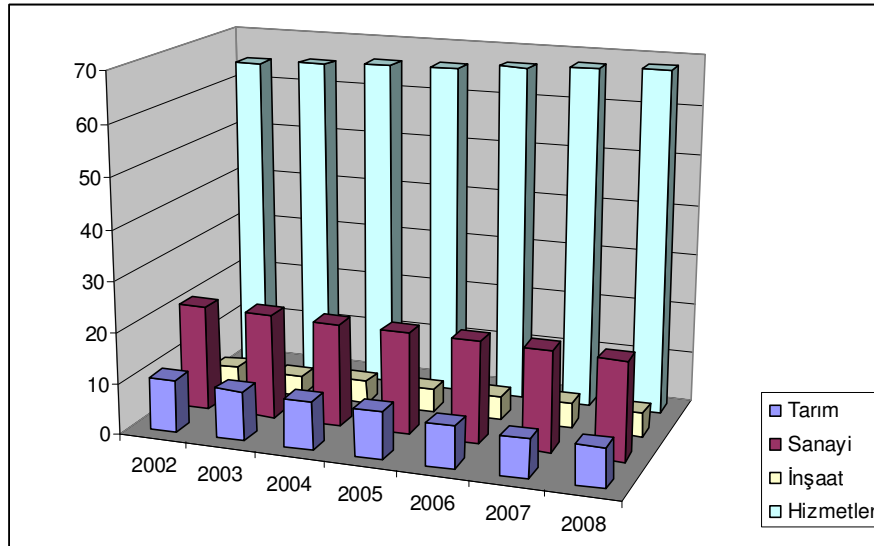

Şekil 1.9. Sektörlere göre 2008 yılı GSYH yüzdeleri (Kaynak: TOBB, 2009, s. 32)

2008 yılı verilerine bakıldığında Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'da artış gösteren iki sektörden biri tarım olmuştur. Bunun nedeni geçmiş yıllara göre iklim şartlarının daha iyi geçmiş olmasıdır. Bu nedenle, tarım sektörünün alt sektörlerinden tarım, avcılık ve ormancılık sektörü % 4,1 ve balıkçılık sektörü % 3,6 büyümüştür. 2007 yılında % 6,7 küçülen toplam tarım sektörü katma değeri, böylece 2008 yılında % 4,1 büyüme göstermeyi başarmıştır (TOBB, 2009, s. 30).

Tarım sektörü katma değeri 2008 yılının birinci üç aylık döneminde % 7.9 artış, ikinci üç aylık döneminde % 1.2 azalma, üçüncü üç aylık döneminde % 5.3 ve dördüncü üç aylık döneminde % 4.2 artış göstermiştir. Böylece 2008 yılının tamamında tarım sektörü katma değerinde % 4.1 büyüme meydana gelmiştir (TOBB, 2009, s. 36).

Sektörlerin cari fiyatlara göre gayri safi yurtiçi hâsıla içindeki paylarına bakıldığında, 2008 GSYH'sı 954.144.254 bin TL olarak gerçekleşirken, tarımın GSYH'sı 72.019.160 bin TL olmuştur (TOBB, 2009, s. 31). 2002 yılından itibaren sektörlerin GSYH içindeki paylarına baktığımızda sanayi ile birlikte tarımın gerilemekte olduğunu, hizmetler sektörünün ise arttığını görüyoruz (Şekil 1.10).

Şekil 1.10. Yıllara Göre Sektörlerin GSYH Değişimleri

(Kaynak: TOBB, 2009, s. 32)

1.1.3. Türkiye’de Tarım Ürünlerinin İhracatı

Ülkemizde tarım ürünlerinin bir kısmı da ihracata yönelik olarak yetiştirilmektedir. Son yıllarda artan ihracat rakamlarına paralel olarak tarım ürünleri ihracatı da artmaktadır. Sektörlere göre ihracat miktarlarına baktığımızda tarım ürünlerinin ihracat tutarı 2008 yılında 13.558.893.000 \$ olmuştur. Bu tutar, önceki yılın tutarı olan 11.355.230.000 \$’dan % 19.41 daha yüksek olmuştur. 2008 yılında tarım ürünleri ihracatı, tutar olarak toplam ihracatın % 10.63’lük bir kısmını oluşturmuştur. Diğer sektörlerden sanayi ise % 86.81, madencilik % 2.56 orana sahiptir (Tablo 1.6).

Tablo 1.6. İhracatı Yapılan Tarımsal Ürünlerin Payları

Sektörler	01 OCAK – 31 ARALIK			Pay (%)
	2007 (bin \$)	2008 (bin \$)	Değ. (%)	
I. Tarım	11.355.230	13.558.893	19,41	10,63
A. Bitkisel Ürünler	8.645.036	10.104.146	16,88	7,92
B. Hayvansal Ürünler	592.143	854.194	44,25	0,67
C. Ağaç Ve Orman Ürünleri	2.118.051	2.600.553	22,78	2,04
II. Sanayi	91.893.604	110.681.534	20,45	86,81
A. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	8.826.565	9.294.485	5,30	7,29
B. Kimyevi Maddeler Ve Mamülleri	10.457.267	13.608.594	30,14	10,67
C. Sanayi Mamülleri	72.609.772	87.778.455	20,89	68,85
III. Madencilik	2.715.830	3.258.401	19,98	2,56
TOPLAM	105.964.665	127.498.828	20,32	100

(Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2009)

Bitkisel ürünlere baktığımızda, 2007 yılında ihraç edilen tarım ürünleri arasında en büyük payı 2.8 milyar \$ ile hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar almaktadır. Daha sonra sırasıyla ağaç mamulleri ve orman ürünleri 2.1, yaş meyve ve sebze 1.5, fındık ve mamulleri 1.5, meyve ve sebze mamulleri 1 milyar \$ ihracat rakamlarına ulaşmıştır (Tablo 1.7).

Tablo 1.7. 2007 Yılında İhracatı Yapılan Bitkisel Ürün Değerleri

Ürünler	% Pay	Değer (milyar \$)
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar	24,66	2,8
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	18,49	2,1
Yaş Meyve ve Sebze	13,21	1,5
Fındık ve Mamulleri	13,21	1,5
Meyve Sebze Mamulleri	8,81	1
Kuru Meyve ve Mamulleri	7,96	0,904
Tütün ve Tütün Mamülleri	5,65	0,642
Zeytin ve Zeytinyağı	2,17	0,246
Kesme Çiçek	0,41	0,047
Diğer	5,42	0,616
Toplam	100	11,355

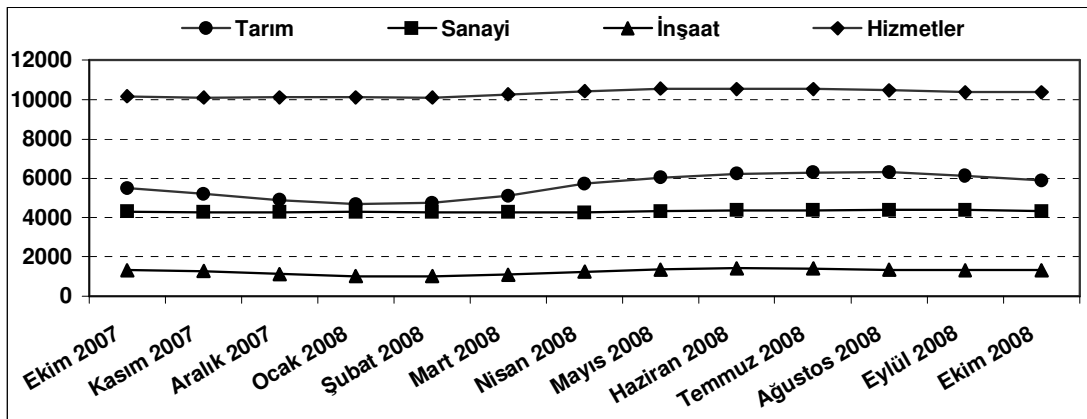
(Kaynak: İhracat Genel Müdürlüğü, 2008)

1.1.4. Tarımla İlgilenen Nüfus

Türkiye’de istihdam edilen kişiler içinde tarım alanında çalışanların oranı 2007 yılı verileriyle % 26.4’tür. Bu oran 1988 yılında % 46.5 olarak belirlenmiştir. (www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.08.2009). Tarımla ilgilenen nüfusun giderek azaldığı açıktır. Bunun nedeni, sanayileşme ve turizm sektöründe hızlı bir gelişme yaşanması ve köyden kente göçün giderek artmasıdır.

2007 yılı Ekim ayından 2008 yılı Ekim ayına kadar olan dönemde ise dönemsel değişimler dışında önemli bir farklılık olmamış, tarım ile ilgilenen nüfus yaklaşık 6 milyon kişi olarak belirlenmiştir (Tablo 1.8.).

Tablo 1.8. Türkiye’de İstihdam Edilen Nüfusun Sektörlere ve Yıllara Göre Dağılımı (bin kişi)

(Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.08.2009)

Ülkemizde tarım alanında istihdam yapısı ve istihdam edilen kişilerin durumları bir çok ülke ve sektöre göre farklılık göstermektedir. 2005 yılı verilerine bakıldığında tarımda istihdam edilen kişilerin sadece % 8’lik bir kısmı ücretli çalışanlardır. % 46.3’lük bir kısım ise ücretsiz çalışan aile işçileridir. 2005 yılında tarımda istihdam edilen kişi sayısı 6.5 milyonken bunların yaklaşık 3 milyonu kadındır ve bunlardan da 2.2 milyonu ücretsiz işçidir (Akpınar, 2009, s. 21).

1.1.5. Türk Tarımında Yabancı Kaynakla Finansmanı Gerektiren Maliyetler

Her sektörde olduğu gibi tarımsal faaliyetin de devam edebilmesi için bir takım girdiler gereklidir. Bu girdiler, tarımsal faaliyet sonucunda çıktıya dönüşecek, yani ürün elde edilecektir. Ancak bu girdilerin temini için gerekli finansman kaynakları çok çeşitli olmaktadır. Bu girdilerin neler olduğunun ve tarımsal üretim için öneminin tam anlaşılması tarımsal finansmanın incelenmesi için gereklidir. Bu nedenle bu bölümde tarımda kullanılan girdileri incelemek doğru olacaktır.

Tarımsal üretim, faaliyetin devamı için bir araziye, üretilen ürüne göre sera alanına, işletme binalarına, depo ve gerekirse soğuk hava depolarına ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca tarım arazisinin sulanması için gerekli sulama sistemleri de bazen yüksek maliyetlerde olmaktadır. Tarımsal üretimde kullanılan araziler kimi zaman kiralananak kullanılsa da üzerine yapılan yatırımların artması durumunda satın almak daha uygun olmaktadır. Özellikle meyve bahçeleri kurulduktan sonra hemen meyve vermemekte, aradan uzun bir süre geçtikten sonra meyve verdiği için üreticiler daha çok kendi arazilerinde bu üretimi yapmayı daha uygun bulmaktadırlar.

Özellikle sebze ve süs bitkileri üretiminde kullanılan arazi genellikle sera ile kapatılmaktadır. Seralar çok farklı türlerde olabilmektedir. Bazı seralar basit naylon ile kaplanmış alanlar şeklinde ve nispeten az bir maliyetle yapılabilen iken, bazı seralar ise sulama, nemlendirme, havalandırma, ısıtma, soğutma, gölgeleme ve gübreleme işlemlerini tam otomasyon ile yapabilen sistemlere sahiptir. Cam ile kaplı ve bu tür donanımlara sahip seralar ise nispeten yüksek maliyetlerle yapılabilen iken, bazı seralar ise nispeten düşük maliyetlerle yapılabilen iken, bazı seralar ise sulama, nemlendirme, havalandırma, ısıtma, soğutma, gölgeleme ve gübreleme işlemlerini tam otomasyon ile yapabilen sistemlere sahiptir. Cam ile kaplı ve bu tür donanımlara sahip seralar ise nispeten yüksek maliyetlerle yapılabilen iken, bazı seralar ise nispeten düşük maliyetlerle yapılabilen iken, bazı seralar ise sulama, nemlendirme, havalandırma, ısıtma, soğutma, gölgeleme ve gübreleme işlemlerini tam otomasyon ile yapabilen sistemlere sahiptir. Her türlü durumda da bu tür bir duran varlığın finansmanı genellikle öz kaynakları aşmakta ve bazen banka kredileri gibi yabancı kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır.

Aile işletmelerinde işletme binası genellikle ailenin oturduğu ev olduğundan farklı bir işletme binasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak işletmeler büyüdükçe ve profesyonelleştikçe yaptıkları üretimin şekli ve miktarına bağlı olarak farklı türlerde işletme binalarına ihtiyaç duymaktadır. Binalar yine üretim için kullanılacak girdilerin kullanılana kadar depolandığı ya da üretim sonrası alınan ürünün saklandığı depolara sahip olabilmektedir. Ayrıca üretilen ürünün sıcak havadan etkilenmemesi için saklandığı soğuk hava depoları da işletme bünyesinde olabilmektedir. İşletmenin durumuna göre, işletme binası ve depolar giderek daha karmaşık ve büyük hale gelmekte, bu tür duran varlıkların finansmanı için de yabancı kaynak arayışı gerekebilmektedir.

Tarımsal maliyetlerden biri işgücüdür. Bu girdi, tarımda makineleşmenin ve arazilerin hızla parçalanması ile azalmakta ve gizli işsizlik ortaya çıkmaktadır. Genç nüfus tarımsal gelirin azalmasıyla birlikte kente göç etmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemiz hala yüksek oranda tarımsal işgücüne sahiptir. Bunun nedeni de daha önce açıklandığı gibi tarımda istihdam edilen kişilerin büyük çoğunluğunun ücretli değil aile işçisi olmasıdır. Bu kişiler tarımsal faaliyeti yüzyıllardan beri süregelen bir gelenek haline getirmiş ve birçoğu tarımdan başka bir işle ilgili bilgi sahibi değildir. Özellikle yurdumuzun nispeten daha az gelişmiş bölgelerinde tarımsal faaliyette en önemli işgücü yine insandır. Makineli tarımın hızla geliştiği günümüzde bu bölgelerdeki ekonomik ve sosyal nedenlerle tarımda ihtiyaç duyulan enerjiyi insan gücü karşılamaktadır.

Bir diğer tarımsal maliyet ise tohumluktur. Tohum, tarımsal üretimde kalite ve miktarı belirleyen en önemli girdilerden biridir. Bu kadar önemli bir girdi olması, ekonomik olarak da tohumu önemli yapmaktadır. Dünyada dış satımda yer alan yaklaşık 22 milyar \$ değerindeki tohumluğu aralarında ABD, İsviçre, Almanya, Fransa ve Danimarka'nın aralarında bulunduğu

altı ülke paylaşmaktadır (Özkaya, 2007, s. 41). Ülkemizin bu konudaki payı ise çok azdır (Tablo 1.9).

Tablo 1.9. 2006 Yılı Tohumluk Verileri

						BİRİM : TON
T Ü R L E R	ÜRETİM	İTHALAT	TEDARİK	DAĞITIM	İHRACAT	TOHURLUK FİYATLARI YTL / KG
BUĞDAY	225.493	638	226.131	210.176	5070	0,585
ARPA	26.667	35	26.702	25.702	49	0,485
MISIR HİB.	27.319	1.123	28.442	17.500	7.008	7,500
ÇELTİK	4.685	32	4.717	1.100		1,850
AYÇİÇEĞİ HİB.	5.465	155	5.620	2.200	4.325	15,000
SOYA	419	413	832	419	0	1,800
YERFISTIĞI	101		101	101		6,000
ŞEKER PANCARI	2.855	50	2.905	1.260		16,000
PATATES	93.377	17.893	111.270	70.064	30	0,700
PAMUK Delinte	17.975	109	18.084	12.500	4298	3,000
Havlı	220		220	220		
NOHUT	206		206	199		1,200
KURU FASULYE	36		36	30		3,500
MERCİMEK	1060		1.060	380		1,200
KANOLA (KOLZA)	56	149	205	150		10,000
SEBZE	2.524	3.452	5.976	2.600	1.162	
SUSAM	1,2		1	1		
TOPLAM	414.015	31.429	445.444	353.695	22.019	

(Kaynak: www.tugem.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.06.2009)

Tarımsal girdilerden bir başkası da gübredir. Gübre, tarımsal üretimin iyi bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan element ve bileşenleri ifade eden bitki besinleridir. Toprakta hiç olmayan ya da topraktan zamanla kaybolan besin maddelerinin yerine yenilerinin kazandırılmasını sağlayan ve bitkisel üretimden alınan verimin artırılmasını sağlayan bir etmendir. Ülkemizde ithal gübre önemli bir pay sahibidir. 2008 yılı verilerine baktığımızda ülkemizde üretilen kimyevi gübre miktarı 1.110.411 ton olmuştur. İthal edilen gübre miktarı da 838.244 tondur. İhracat ise ancak 107.923 ton olmuştur. Tablo 1.10.'da görüldüğü gibi 2008 yılında ülkemizde tüketilen gübre miktarı 1.551.367 tondur (www.tugem.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.06.2009).

Tablo 1.10. Yıllara Göre Tüketilen Gübre Miktarları

Birim: Ton								
Gübre Cinsi	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fiziki Toplam	4.262.343	4.528.859	5.093.693	5.175.184	5.198.779	5.367.045	5.148.059	4.129.256
Azotlu (%21 N)	5.391.889	5.708.834	6.383.647	6.506.198	6.533.584	6.696.774	6.454.490	5.394.306
Fosforlu (%17p205)	2.765.223	2.789.668	3.211.457	3.471.456	3.538.860	3.560.688	3.036.612	1.933.529
Potashlı (%50k20)	135.640	147.134	167.243	175.131	187.632	197.750	218.752	178.948
Eşdeğer Toplamı	8.292.752	8.645.636	9.762.348	10.152.786	10.260.076	10.455.212	9.709.854	7.506.783
Azot	1.132.555	1.199.130	1.340.867	1.366.618	1.372.371	1.406.641	1.355.755	1.133.068
Fosfor	470.258	474.418	546.145	590.360	601.819	605.532	516.412	328.824
Potas	67.820	73.567	83.622	87.566	93.816	98.875	109.375	89.474
Toplam B.B.M.	1.670.633	1.747.115	1.970.634	2.044.544	2.068.006	2.111.048	1.981.542	1.551.367

(Kaynak: www.tugem.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.06.2009)

Bir diğer tarımsal girdi ise tarımsal mücadele ve ilaçtır. Tarımsal zararlı ve hastalıklarla mücadele etmeden kaliteli ve verimli bir tarımsal üretim mümkün değildir. Ülkemizde 2002 yılı itibariyle ilaç kullanımı yaklaşık 12 milyon tondur (Delen vd., 2005, s. 631).

Tarımda kullanılan girdilerden bir başkası da akaryakıt ve enerjidir. Tarımsal üretimin her aşamasında, özellikle ekim, dikim, ilaçlama, gübreleme, ilaçlama, budama, hasat ve işleme aşamalarında traktör, ekim, dikim makineleri, ilaçlama ve gübreleme makineleri, biçerdöver gibi hasat makineleri kullanılmakta, bu makinelerin maliyetleri ve kullandıkları enerji (akaryakıt, elektrik vb.) önemli bir tarımsal girdi oluşturmaktadır. Akaryakıt tüketimlerine bakıldığında en çok yetiştirilen ürünlerin bir dekarı için kullanılan mazot miktarı çok farklı olmaktadır. Örnek olarak portakal üretimi için 24,84 L/da mazot kullanılırken, arpa için 4,98 L/da mazot kullanımı yeterli olmaktadır. Ancak arpa yetiştirilen alanın geniş tarla tarımı şeklinde olduğu düşünülürse toplamda büyük mazot harcamaları gerçekleşmektedir (Tablo 1.11).

Tablo 1.11. Ürünlere Göre Kullanılan Mazot Miktarı

Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)	Ürün Adı	1 Dekar Üretimde Kullanılan Mazot Miktarı (Litre)
Portakal	24,84	Ayçiçeği	7,5
Patates	23,28	Üzüm	7,02
Pamuk	20,76	Tütün	6,66
Çeltik	20,4	Nohut	6,6
Domates	16,98	Buğday	6,54
Şeker Pancarı	12,18	Mercimek	6,06
Mısır	11,88	Zeytin	5,76
Kayısı	11,16	Fındık	5,4
		Arpa	4,98

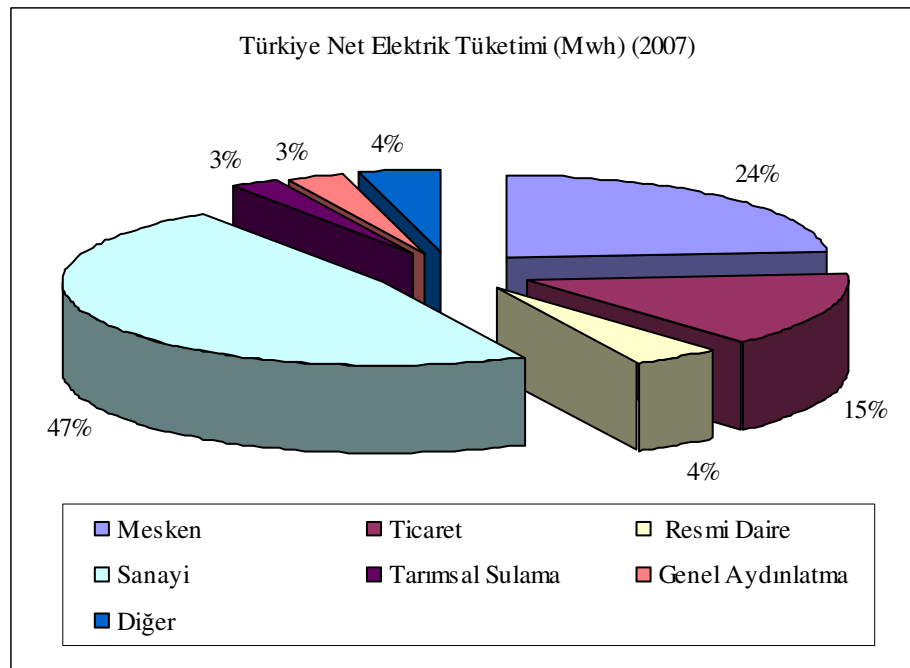
(Kaynak: Dellal vd., 2007, s. 7)

Tarımsal üretimde kullanılan girdilerden biri olan elektriğe baktığımızda 2007 yılı için toplam elektrik tüketimi 155.135.260 Mwh olmuştur. Toplam abone sayısı ise 30.024.118 olarak belirlenmiştir. Tarımsal üretimde en çok elektrik kullanılan işlem ise sulamadır. Tarımsal sulama için kullanılan elektrik miktarı 4.110.541 Mwh ve abone sayısı 416.097 olmuştur (Tablo 1.12. ve Şekil 1.11).

Tablo 1.12. Sektörlere Göre Elektrik Kullanımı

Türkiye Net Tüketimi (Mwh) Ve Abone Sayısının Sektörel Dağılımı								
	Mesken	Ticaret	Resmi Daire	Sanayi	Tarımsal Sulama	Genel Aydınlatma	Diğer	Toplam
Tüketim	36 475 825	23 141 161	6 933 182	73 794 540	4 110 541	4 052 642	6 627 369	155 135 260
Abone	24 681 455	3 735 969	163 287	348 161	416 097	178 073	501 076	30 024 118

(Kaynak: www.tedas.gov.tr, Erişim Tarihi: 14.06.2009)

Şekil 1.11. Türkiye Net Elektrik Tüketimi (Mwh) (2007)

(Kaynak: www.tedas.gov.tr, Erişim Tarihi: 14.06.2009)

1.1.6. Tarımsal İşletmeler

İşletmelerin büyüklüğü, tarımsal gelirin arttırılmasında en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Tarım sektöründe yer alan işletmeler, ülkemizin sahip olduğu ekonomik, sosyal ve doğal koşullar çerçevesinde şekillenmiş, daha çok gelenekler, deneyimler ve alışkanlıklar ile üretim yapılan, küçük aile işletmeleri şeklindedir. Bu işletmelerin sahip olduğu araziler çok parçalı ve dağınık bir görünüm sunmaktadır. Ayrıca işletmelerde gereğinden fazla işgücü bulunması, işletme sermayesinin yetersiz oluşu ve diğer sermaye unsurlarının dengesiz bulunuşu gibi faktörler tarım işletmelerinin verimli çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye genelinde yer alan tarım işletmelerinin 2001 yılında yapılan tarım sayımlarında elde edilen büyüklüklerine bakıldığında, 950840 adet işletmenin 20 – 49 dekar arasında bir büyüklüğe sahip olduğu ve bu değer diğerleri arasında en yüksek değer olduğu ortaya çıkmaktadır. Daha sonra 560049 işletmenin 50 – 99 dekar, 539816 işletmenin ise 10 – 19 dekar arasında araziyle bunu takip ettiği belirlenmiştir. Bunun yanında 54523 işletmenin hiç arazisi yokken, 57 işletmenin ise 5000 dekardan fazla arazisi vardır (Tablo 1.13).

Tablo 1.13. İşletme Büyüklüğüne Göre Elektrik Kullanımı

İşletme büyüklüğü (dekar)	Toplam İşletme sayısı	Toplam Arazi (dekar)	%
Toplam	3 076 650	184 348 232	
Arazisi olmayan	54 523	-	
- 5	178 006	481 987	0,26
5 – 9	290 461	1 952 471	1,05
10 – 19	539 816	7 378 022	4,00
20 – 49	950 840	29 531 622	16,01
50 – 99	560 049	38 127 035	20,68
100 - 199	327 363	43 884 397	23,80
200 - 499	153 685	42 075 498	22,82
500 – 999	17 429	11 218 554	6,08
1000 – 2499	4 199	5 476 930	2,97
2500 – 4999	222	695 541	0,37
5000 +	57	3526175	1,91

(Kaynak: DİE, 2001)

1.1.7. Türkiye’de Tarımsal Donanım

Tarımsal firmaların büyüklüklerinin ölçümünde arazilerinin yanı sıra sahip oldukları tarımsal donanım da önem kazanmaktadır. 2004 yılındaki verilere bakıldığında tarımsal

İşletmelerin çok çeşitli mekanizasyona sahip oldukları görülmektedir. Bunlar arasında, traktör, römork ve pulluk gibi makine ve donanımlar ön sıralarda yer almaktadır (Tablo 1.14).

Tablo 1.14. Türkiye’deki İşletmelerde Bulunan Tarımsal Mekanizasyon Toplamları

Tarımsal alet ve makinelerin cinsi	2004 toplamı	Tarımsal alet ve makinelerin cinsi	2004 toplamı
Karasaban	110 486		3 521
Hayvan pulluğu	215 322	Hayvanla çekilen çayır biçme makinesi	2 128
Kulaklı traktör pulluğu	947 416	Traktörle çekilen çayır biçme makinesi	40 684
Diskli traktör pulluğu	63 149	Motorlu tırpan	7 942
Diskli anız pulluğu (Vanvey)	38 223	Ot silaj makinesi	2 017
Kulaklı anız pulluğu	26 285	Mısır silaj makinesi	7 416
Dipkazan	18 494	Yer fıstığı hasat makinesi	179
Toprak frezesi (Rotovator)	33 771	Fındık harman makinesi	5 749
Rototiller	7 820	Ürün kurutma makinası	392
Kültüvatör	430 074	Mısır daneleme makinesi	5 715
Merdane	66 503	Mısır hasat makinesi	506
Diskli tırmık (Diskaro, Gobledisk vb.)	191 789	Meyve hasat makinası	171
Dişli tırmık	350 640	Ürün sınıflandırma makineleri	6 100
Kombikürüm (Karma tırmık)	22 621	Selektör (Sabit veya seyyar)	4 156
Ot tırmığı	64 824	Yem hazırlama makinaları	18 604
Taş toplama makinası	356	Sap parçalama makinası	12 876
Toprak tesviye makinaları	14 106	Sırt pülverizatörü	580 547
Set yapma makinası	12 303	Sedyeli pülverizatör, kombine atomizör	16 212
Toprak burgusu	2 630	Kuyruk milinden hareketli pülverizatör	239 126
Hayvan ve traktörle çekilen ara çapa mak.	141 443	Motorlu pülverizatör	72 868
Hayvanla çekilen hububat ekim makinası	1 515	Tozatar	30 924
Traktörle çekilen hububat ekim makinası	90 171	Atomizör	100 823
Kombine hububat ekim makinası	166 897	Santrifüj pompa	92 821
Pnömatik ekim makinası	20 668	Motopomp (Elektrik motorlu)	155 474
Üniversal ekim makinası	63 073	Motopomp (Termik motorlu)	198 407
Patates dikim makinesi	11 875	Derin kuyu pompa	99 623
Fide dikim makinası	10 621	Yağmurlama tesisi	194 055
Çiftlik gübresi dağıtma makinası	1 671	Damla sulama tesisi	142 350
Kimyevi gübre dağıtma makinası	320 609	Cıvciv ana makinası	1 487
Orak makinesi	64 489	Süt sağma makinası (sabit)	5 637
Sapdöver harman makinası (Batöz)	193 930	süt sağma makinası (Seyyar)	121 534
Sap toplamalı saman yapma makinası	11 902	Tarım arabası(Römork)	986 313
Saman aktarma-boşaltma makinası	10 021	Su tankeri (tarımda kullanılan)	176 576
Tınaz makinesi	15 910	Kepçe (Tarımda kullanılan)	23 433
Döven	39 440	Tarımsal mücadele uçağı	58
Kombina patates hasat makinesi	520	Biçer döver - Combine harvester	11 519
Pancar sökme makinesi	10 087	Traktör – Tractor	1 009 065
Kombina pancar hasat makinesi			

(Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.08.2009)

1.2. Antalya'daki Mevcut Tarımsal Yapı

Antalya, sahip olduğu iklim koşulları nedeniyle tarımsal üretimin yoğun olarak yapıldığı bir ildir.

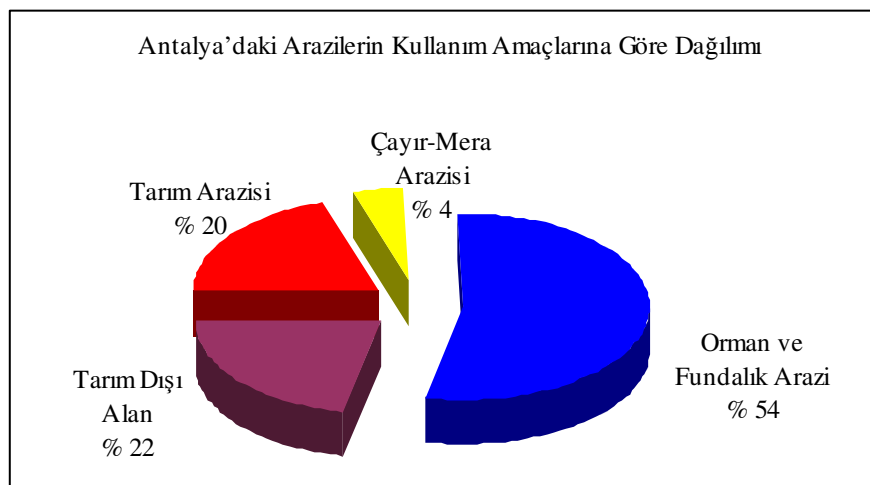
Bir tarım ve turizm kenti olan Antalya; 20.723 km²'lik alanıyla (www.antalyakulturturizm.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009) büyüklük itibariyle Türkiye'de beşinci, cari fiyatlarla kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla açısından da 20. sıradadır (www.tuik.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009). Antalya, tarımsal üretim değerleri bakımından GSMH katkısı ile Türkiye'de 1. sıradadır (www.antalya-tarim.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009). 2006 yılı itibariyle, tarımın GSYİH'daki payı Türkiye genelinde %13,9 iken, bu oran Antalya'da %20,7 düzeyindedir (Tarım İl Müdürlüğü, Antalya'da Tarım, 2006).

Tablo 1.15.'de görüldüğü gibi Antalya'daki mevcut arazinin toplam ölçümü 20.273.000 dekadır. Bu alan içinde tarım arazisi olarak kullanılan arazilerin toplam ölçümü 4.143.255 dekadır (Tarım İl Müdürlüğü, Antalya'da Tarım, 2006). Bu da toplam arazi içerisinde yaklaşık % 20 oranında bir pay almaktadır (Şekil 1.12).

Tablo 1.15. Antalya'daki Arazilerin Dağılımı

Tarım Arazisi	Çayır-Mera Arazisi	Orman ve Fundalık	Tarım Dışı Alan	Toplam (Da)
4.143.255	896.102	11.189.084	4.494.559	20.723.000

(Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü, Antalya'da Tarım, 2006)

Şekil 1.12. Antalya'daki Arazilerin Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya ilinde yer alan tarımsal işletmelerin büyüklükleri incelendiğinde 2006 yılında 80.938 adet işletmenin 1 – 49 dekar arasında arazisi olduğu ve bunun da toplam işletmeler arasında % 77’lik bir oran elde ettiğini görmekteyiz. Arazisi 100 dekardan fazla olan işletmelerin sayısı da 8.097’dir (Tarım İl Müdürlüğü, Antalya’da Tarım, 2006) Bu da sadece % 7’lik bir orana karşılık gelmektedir (Tablo 1.16).

Tablo 1.16. Antalya İlinde Faaliyet Gösteren Tarımsal İşletmelerin Büyüklükleri

İşletme Alanı	İşletme Sayısı	Sayısal Oran	Ort. İşletme Büyüklüğü
(Dekar)	(Adet)		(Dekar)
1 – 49	80.938	77%	20
50 – 100	16.666	16%	68
100 – 200	6.944	6%	130
200 – 500	1.127	1%	233
500 ve yukarısı	26	0	520
Toplam	105.701		

(Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü, Antalya’da Tarım, 2006)

Antalya’da 4.143.255 dekar tarım alanının %51’lik kısmını oluşturan 2.129.170 dekar alanda sulu tarım yapılmaktadır. Bunu 1.309.360 dekarlık bölümü devlet tarafından sulanmaktadır (Tablo 1.17).

Tablo 1.17. Antalya’da Sulanabilen Tarım Arazileri

Su Kaynağı	Sulanan Alan Dekar)
Devlet Su İşleri	1.309.360
Köy Hizmetleri	150.900
Halk Sulaması	668.910
Toplam	2.129.170

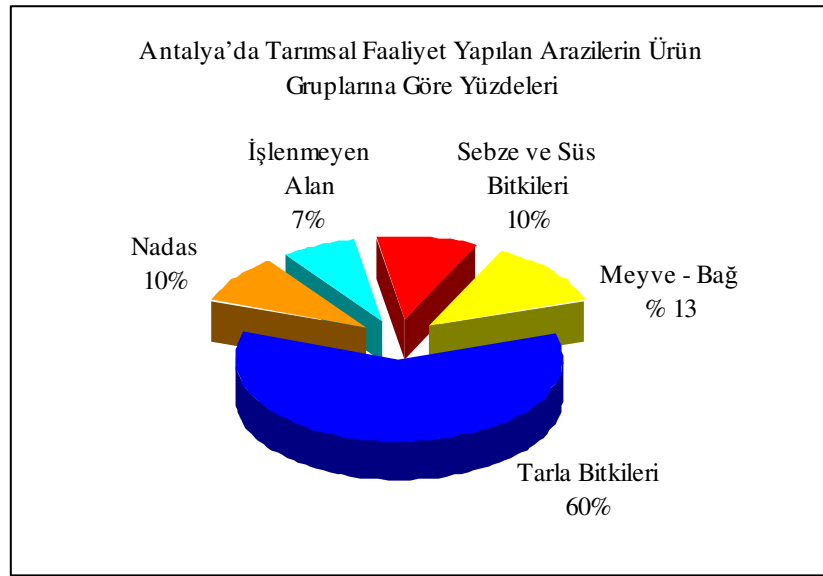
(Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü, Antalya’da Tarım, 2006)

Antalya’da, tarımsal amaçlı kullanılan arazilerde çok çeşitli ürünler yetiştirilmektedir. Açık tarla alanı 2.397.444 dekardır. Bunun yanında 576.527 dekar meyve ağacı, 259.258 dekar açık tarlada sebze ve 197.072 dekar örtü altı meyve sebze yetiştiriciliği yapılmaktadır (www.antalya-tarim.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009) (Tablo 1.18.).

Tablo 1.18. Antalya’da Tarım Arazilerinin Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı

TOPLAM TARIM ALANI	TARLA ALANI		AÇIK TARLA	ÖRTÜ ALTI	SÜS BİTKİLERİ	MEYVE AĞACI	
	EKİLEN	NADAS	TARIM ALANI OLUP KULLANILMAYAN ARAZİ	SEBZE	YET. (Mey. Seb.)	(Açıkta-Örtü altı)	
4.143.255	2.397.444	420.855	286.690	259.258	197.072	5.409	576.527

(Kaynak: www.antalya-tarim.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009)

Şekil 1.13. Antalya’da Tarımsal Faaliyet Yapılan Arazilerin Ürün Gruplarına Göre Yüzdeleri

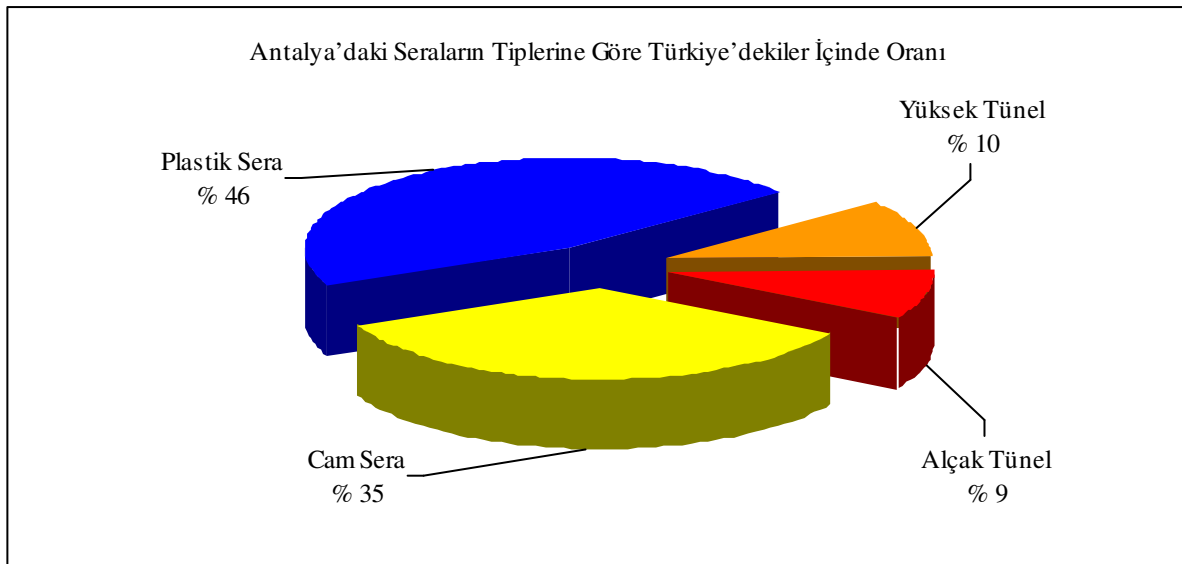
(Kaynak: www.antalya-tarim.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009)

Antalya, yaz kış eksilmeyen güneşi ile seracılık için elverişli bir ortam sunmaktadır. 2005 yıl sonu itibariyle Türkiye’de yer alan cam seraların sayısı 73.983 iken bunlardan Antalya’da olanların sayısı 61.770’tir. Türkiye’deki plastik seraların sayısı 199.771’tir ve 81.883 adeti Antalya’dadır. Antalya’daki toplam sera sayısı ise 175.889’tur (Tablo 1.19). Türkiye’deki cam seraların % 83’ü ve plastik seraların % 41’i Antalya’da bulunmaktadır. Diğer sera tipleri ile birlikte Antalya’daki seralar Türkiye’dekilerin % 35’ini oluşturmaktadır (Şekil 1.14).

Tablo 1.19. Türkiye ve Antalya'daki Sera Sayıları

	Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam
Antalya	61.770	81.883	17.472	14.764	175.889
Türkiye	73.983	199.771	65.464	167.903	507.121
Antalya/Türkiye					
Karşılaştırma	83%	41%	27%	9%	35%

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Şekil 1.14. Antalya'daki Seraların Tiplerine Göre Türkiye'dekiler İçinde Oranı

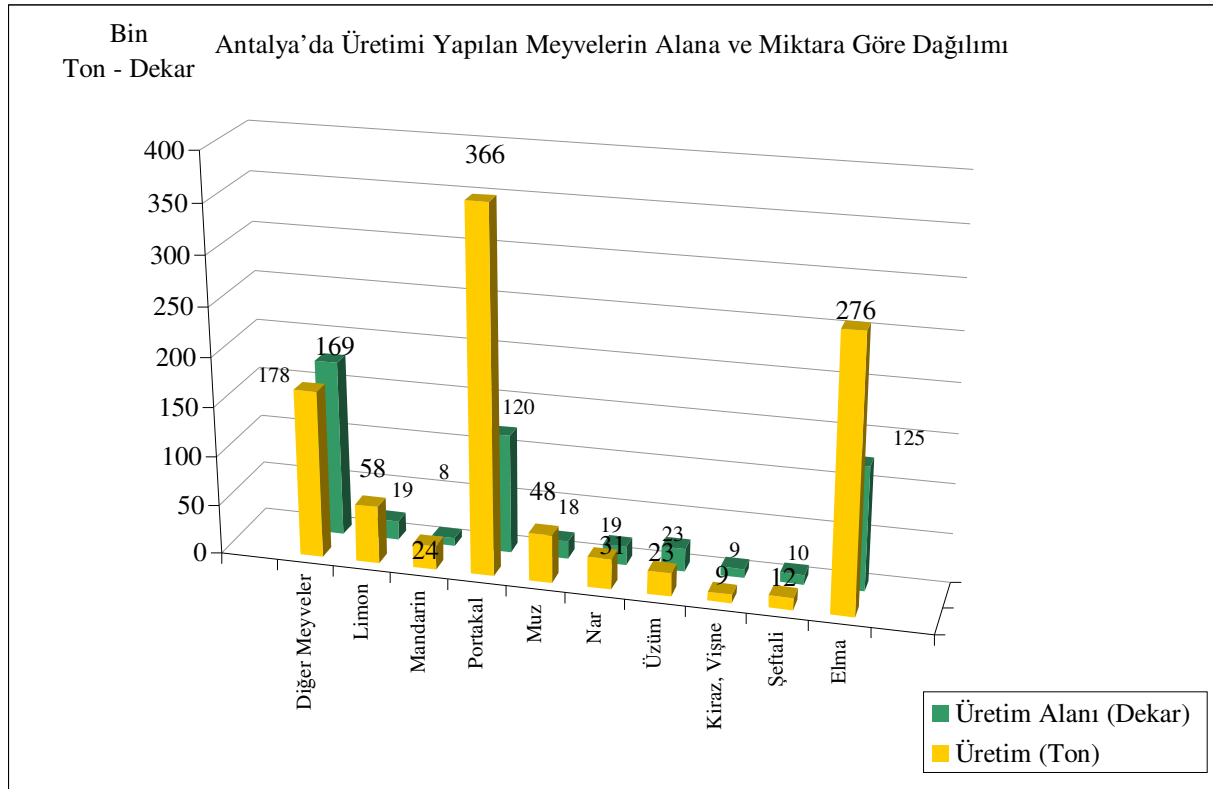
(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya'da üretimi yapılan çok sayıda meyve vardır. Bunlar arasında en büyük payı yıllık 366.247 ton üretim Antalya'nın simgelerinden olan portakal almaktadır. Portakalı yıllık 275.546 ton üretim ile elma izlemektedir. Üretim alanlarına bakıldığında ise elma 125.290 ve portakal 120.290 dekar ile ilk sıraları almaktadırlar (Tablo 1.20. ve Şekil 1.15).

Tablo 1.20. Antalya'da Üretimi Yapılan Meyvelerin Alana ve Miktara Göre Dağılımı (2005)

Ürün Çeşidi	Üretim Alanı (Dekar)	Üretim (Ton)
Elma	125.290	275.546
Şeftali	9.840	12.166
Kiraz, Vişne	8.970	8.584
Üzüm	23.320	23.249
Nar	18.820	30.600
Muz	17.790	48.086
Portakal	120.290	366.247
Mandarin	7.990	23.899
Limon	19.280	58.109
Diğer Meyveler	177.920	168.782
Toplam	529.510	1.015.268

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Şekil 1.15. Antalya'da Üretimi Yapılan Meyvelerin Alana ve Miktara Göre Dağılımı

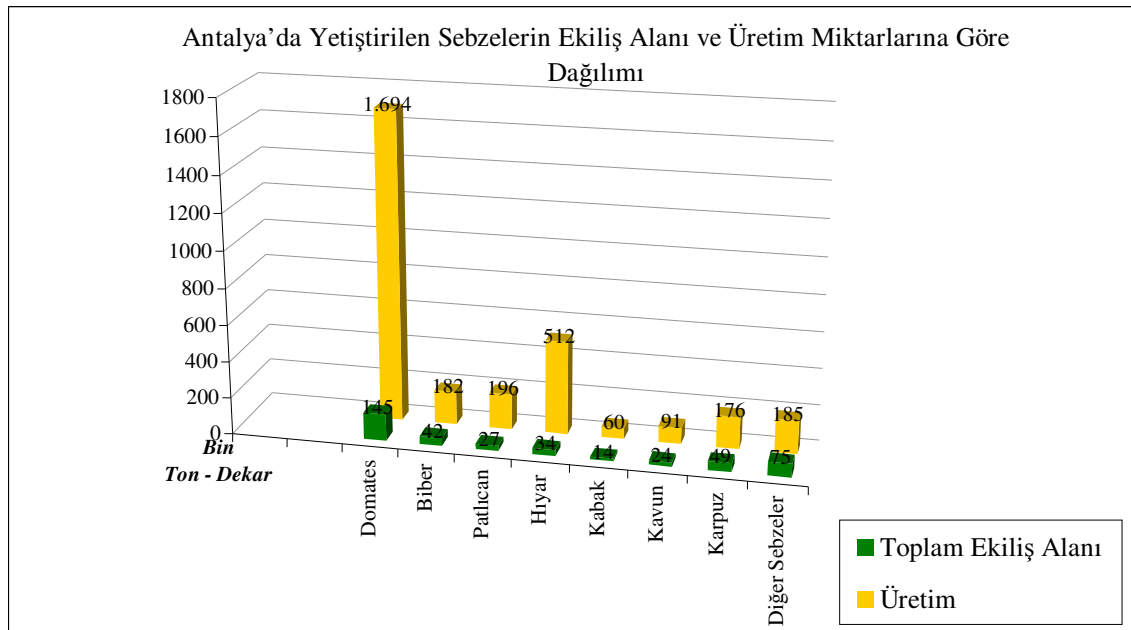
(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya'da üretilen sebzelere bakıldığında yıllık 3.095.860 tonluk üretimin 1.693.988 tonluk kısmını domates üretiminin oluşturduğu görülmektedir. Antalya'da sebze üretimi yapılan 823.616 dekar alan içerisinde yine en büyük payı 290.544 dekar ile domates almaktadır (Tablo 1.21. ve Şekil 1.16).

Tablo 1.21. Antalya'da Yetiştirilen Sebzelerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarlarına Göre Dağılımı

Ürün Çeşidi	Ekiliş Alanı			Üretim
	(Dekar)			(Ton)
	Örtüaltı	Tarla	Toplam	
Domates	84.422	60.850	145.272	1.693.988
Biber	21.191	21.153	42.344	181.905
Patlıcan	22.438	5.005	27.443	196.175
Hıyar	31.024	2.660	33.684	512.334
Kabak	10.219	3.580	13.799	59.621
Kavun	3.544	20.568	24.112	90.944
Karpuz	1.517	47.043	48.560	176.348
Diğer Sebzeler	5.490	69.200	74.690	184.545
Toplam	179.845	231.963	411.808	3.095.860

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

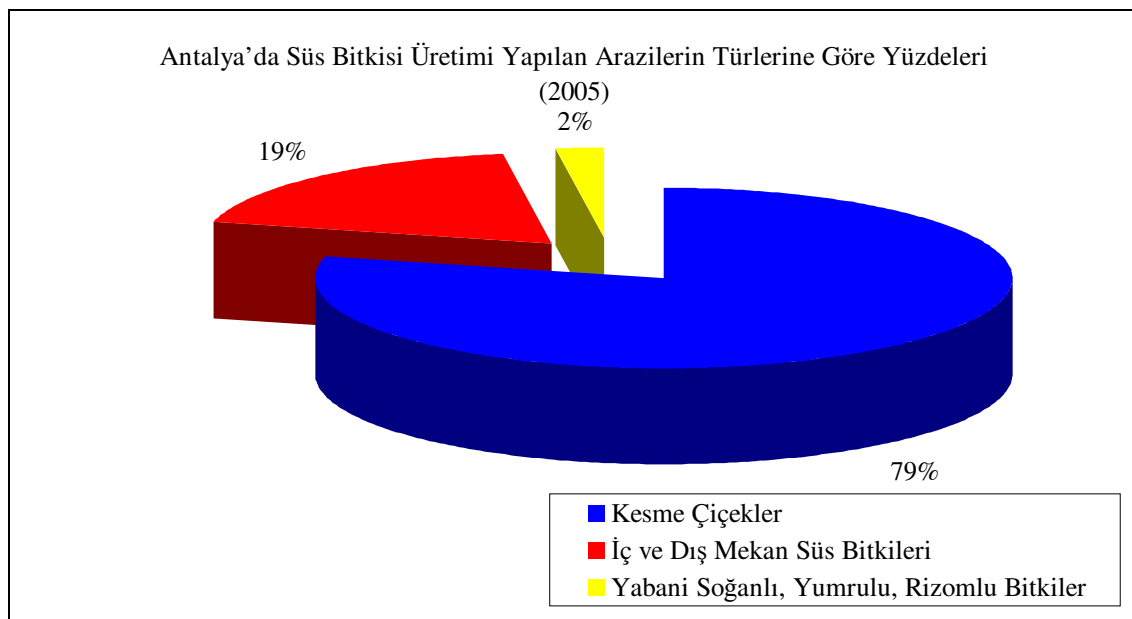
Şekil 1.16. Antalya'da Yetiştirilen Sebzelerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarlarına Göre Dağılımı (Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya, kesme çiçek ve iç ve dış mekân süs bitkileri açısından da önemli bir yere sahiptir. Antalya'daki toplam 5.489 dekar çiçek, süs bitkisi ve benzeri bitki üretimi yapılan alan vardır. Bu alan içinde en çok yeri 4.327 dekar ile kesme çiçek üretimi oluşturmaktadır (Tablo 1.22). Şekil 1.17.'de bu dağılım grafik olarak gösterilmiştir. Üretilen kesme çiçeğin büyük kısmı ihraç edilmektedir.

Tablo 1.22. Antalya'da Türlerine ve Ekiliş Alanlarına Göre Süs Bitkileri Dağılımı (2005)

Ürün Çeşidi	Üretim Alanı			Toplam
	(Dekar)			(Dekar)
	Cam Sera	Plastik Sera	Açık Tarla	
Kesme Çiçekler	305	3.975	47	4.327
İç ve Dış Mekan Süs Bitkileri	30	382	625	1.037
Yabani Soğanlı, Yumrulu, Rizomlu Bitkiler	0	0	125	125
Toplam	335	4.357	797	5.489

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Şekil 1.17. Antalya'da Süs Bitkisi Üretimi Yapılan Arazilerin Türlerine Göre Yüzdeleri (2005) (Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya'da üretimi yapılan tarımsal ürünlerin üretim değerlerine bakarsak, 2.572.075.033 TL'lik toplam değeri içerisinde sebzelerin 1.262.125.290 TL'lik payı ve % 50'lik bir yüzdesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Daha sonra gelen meyveler grubunun toplam üretim değeri 566.856.850 YTL ve yüzdesi de 22'dir (Tablo 1.23).

Tablo 1.23. 2005 Yılında Antalya'daki Tarımsal Üretim Değeri

Ürün Grubu	Üretim Değeri	İl Toplam Üretim Değerindeki payı (%)
	(YTL)	
Sebzeler	1.262.125.290	50
Meyveler	566.856.850	22
Tarla Bitkileri	293.270.440	11
Hayvancılık	290.329.721	11
Su Ürünleri	74.001.535	3
İl Toplamı	2.572.075.033	100

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununun 29.06.2004 tarihinde kabul edilmesi ile, Antalya'da bir çok üretici birliği kurulmuştur ve kurulmaya devam etmektedir. Bu birlikler, öncelikle üretimi talebe göre plânlayarak ürün kalitesini iyileştirmek ve kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek amacını taşımaktadır. Ayrıca diğer bir amaç da, ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırmak amacıyla tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, tüzel kişiliği olan tarımsal üretici birlikleri kurmalarını sağlamaktır (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2004, s. 46).

Antalya'da kurulmuş olan üretici birlikleri arasında 681 üye ile Merkez İlçe Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği ve 397 üye ile Serik İlçesi Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği en büyük üretici birlikleri olarak dikkat çekmektedir (Tablo 1.24).

Tablo 1.24. Antalya’da Kurulmuş Olan Üretici Birlikleri

Birliğin Adı	Tescil Tarihi	Üye Sayısı
Örtüaltı Sebze Üretici Birlikleri		
Manavgat İlçesi Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği	14.09.2005	73
Merkez İlçe Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği	22.11.2005	681
Elmalı İlçesi Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği	21.02.2006	30
Serik İlçesi Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği	28.03.2006	397
Kumluca İlçesi Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği		455
Meyve ve Turunçgil Üretici Birlikleri		
Finike İlçesi Meyve Üreticileri Birliği	19.06.2005	27
Elmalı İlçesi Meyve Üreticileri Birliği		226
Manavgat İlçesi Turunçgiller Üreticileri Birliği	14.09.2005	18
Kesme Çiçek Üretici Birlikleri		
Merkez İlçe Çiçek ve Kesme Çiçek Üret.Birliği	16.02.2005	56
Tıbbi Bitkiler Üretici Birlikleri		
Manavgat İlçesi Tıbbi Kok. Bah. Bitk. Ürt. Birliği	16.02.2006	18
Mantar Üretici Birlikleri		
Korkuteli İlçesi Mantar Üreticileri Birliği	24.06.2005	16
Süt Üreticileri Birliği		
Manavgat İlçesi Süt Üreticileri Birliği	14.07.2005	19
Elmalı İlçesi Süt Üreticileri Birliği	27.02.2006	18
Arı ve Bal Üreticileri Birliği		
Kaş İlçesi Arı Üreticileri Birliği		
Serik İlçesi Bal Üreticileri Birliği	02.02.2006	18
Korkuteli İlçesi Bal Üreticileri Birliği	38775	18
Alanya İlçesi Bal Üreticileri Birliği	27.02.2006	16
Elmalı İlçesi Bal Üreticileri Birliği		
Finike İlçesi Bal Üreticileri Birliği	28.02.2006	17
Antalya Merkez İlçe Bal Üreticileri Birliği		
Demre İlçesi Bal Üreticileri Birliği	28.03.2006	18
Manangat İlçesi Bal Üreticileri Birliği		
Kumluca İlçesi Bal Üreticileri Birliği		16

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya, ürettiği tarımsal ürünlerin bir kısmını da ihraç etmektedir. Genel olarak bakıldığında, 2000 yılında 110.966.982 \$ olan ihracat değeri, 2005 yılında 365.889.000 \$’a çıkmıştır. Ürün gruplarına bakılırsa, bu artışın nedeninin özellikle yaş sebze ve meyve ihracat değerlerindeki artış olduğu görülmektedir (Tablo 1.25). Üretilen yaş meyve ve sebzeler içinde ihraç edilen kısmın oranı 2003 yılında % 4, 2004 yılında % 5 ve 2006 yılında % 6 olmuştur.

Bu da her yıl istikrarlı bir ihraç edilen ürün değeri artışı olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 1.26). Bu artış, 2003 yılında % 76, 2004 yılında % 21 ve 2005 yılında % 40 olarak belirlenmiştir (Tablo 1.27).

Tablo 1.25. Antalya'da Üretilen Tarımsal Ürünlerin İhracat Değerleri

Yıllar	Genel	Yaş Meyve Sebze (\$)	Kesme Çiçek ve Çiçek Soğanları	Gıda
	(\$)		(\$)	
2000	110.966.982	45.751.529	12.960.555	-
2001	129.744.908	75.185.438	14.886.857	-
2002	159.840.161	81.712.398	20.655.155	-
2003	221.737.971	123.149.132	29.489.981	23.382.000
2004	267.141.114	149.013.000	34.643.600	29.824.000
2005	365.889.000	206.468.000	34.383.000	*30.250.720

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Tablo 1.26. Antalya Yaş Meyve-Sebze İhracatının Üretime Oranı

Yıl	Üretim	İhracat	İhracatın Üretime Oran
	(Ton)	(Ton)	
2003	4.187.000	165.861	4%
2004	4.007.000	187.196	5%
2005	4.123.000	248.463	6%

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Tablo 1.27. Antalya Yaş Meyve Sebze İhracatında Artış Oranı

Yıl	Miktar	Değer	Yıllara Göre Artış Oranı
	(Ton)	(Bin \$)	
2003	165.861	123.149	76%
2004	187.196	148.887	21%
2005	248.463	209.071	40%

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

Antalya'da bazı tarımsal ürünlere sağlanan ihracat desteğini incelersek, kurutulmuş sebzelerde 370 \$ / ton değerinde bir destek dikkat çekmektedir. Ayrıca 205 \$ / ton değerinde destek alan buket yapılabilen çiçek ve tomurcuklar da önemli bir ürün grubudur (Tablo 1.28).

Tablo 1.28. Bazı Tarımsal Ürünlere Sağlanan İhracat Desteği

Ürün	İhracat Desteği
Portakal, Mandarin, Greyfurt	40 \$ / Ton
Limon	50+25 \$ / Ton
Elma	40 \$ / Ton
Patates	20 \$ / Ton
Domates	50 \$ / Ton
Üzüm	35 \$ / Ton
Sert Çekirdekli Meyveler	78 \$ / Ton
Kurutulmuş Sebzeler	370 \$ / Ton
Buket yapılabilen çiçek ve tomurcuklar	205 \$ / Ton

(Kaynak: Antalya Tarım İl Müdürlüğü, 2006)

İKİNCİ BÖLÜM

TARIM SEKTÖRÜNÜN FİNANSMANI

2.1. Finansman

2.1.1. İşletmelerde Finansman

Çok sayıda tanımı yapılabilecek bir kavram olan işletme finansmanı için çağdaş anlamda bir tanım “varlıkların yönetimi, kaynakların kullanımı, işletmenin bütün olarak değerlendirilmesi işlevlerini içine alır ve işletmenin pazar değerini maksimuma ulaştırma amacına yönelmiş çalışmaların tümü” şeklinde yapılabilir (Çetin, 2008, s. 1)

Bir diğer tanıma göre finansman, para yönetim ilmi ve sanatı olarak tarif edilebilir (Okka, 2006, s. 5).

Bir işletme finans kaynağı olarak öz sermaye ve yabancı sermaye olarak iki kaynaktan yararlanır (Özçelik vd., 2005, s. 1).

2.1.2. İşletmelerde Sermaye ve Borç Kavramına Genel Bir Bakış

Kısaca, bir şirkette dönen varlıklar, bir yıl içerisinde paraya çevrilebilecek olan varlıklardır ve dönen varlıklara işletme sermayesi adı verilir. Dönen varlıklar ile kısa süreli borçlar arasındaki fark ise net işletme sermayesi olarak adlandırılır (Bolak, 1998, s. 10). Öz sermaye ise bilançonun pasif kısmında borç kalemlerinin haricinde kalan diğer kalemlere denir (Bolak, 1998, s. 11).

Sermaye, fiyat sistemi ile tahsis edilir; parayı “kiralamak” için bir bedel ödenmelidir. (price system) (Brigham ve Ehrhardt, 2005, s. 40). Serbest bir ekonomide, fon sağlayıcılarından gelen sermaye, fon ihtiyacı olan kullanıcılara fiyat sistemi (price system) ile tahsis edilir. Sağlayıcıların arzı ve kullanıcıların talebi arasındaki etkileşim, paranın maliyetini (ya da fiyatını) belirler. İşletme faaliyetlerinde kullanılan bütün kaynakların işletme açısından bir maliyeti vardır. Borçlanmada, bu maliyet, faiz oranı (interest rate) olarak tanımlanır. (Brigham ve Ehrhardt, 2005, s. 24). Bir yıldan daha az sürede geri ödenecek olan borçlar, kısa vadeli borçlar olarak adlandırılmaktadır ve mevcut ekonomik koşullara daha fazla tepki

verirler. Uzun vadeli borçlar ise bir yıldan uzun vadeli borçlardır ve enflasyon için uzun soluklu beklentileri yansıtırlar (Brigham ve Ehrhardt, 2005, s. 25).

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmek ya da herhangi bir yatırım projesi için ihtiyaç duyduğu fonların çeşitli kaynakları olabilmektedir. Bu kaynaklar arasında değişik borç çeşitleri, elde edilen kârların dağıtılmayarak şirket bünyesinde yer alması (otofinansman) ya da hisse senetlerinin ihraç edilmesi yer almaktadır (Bolak, 1998, s. 237) İşletmeler, ihtiyaç duydukları fonları kimi zaman öz sermayeleri ile karşılamakta, kimi zaman da duruma ve ihtiyaca göre yabancı kaynakları kullanmayı tercih etmektedirler. İşletme, bu finansman seçenekleri arasında uygun bir denge oluşturmalıdır.

2.1.3. Tarım Sektöründe Sermaye Yapısı ve Finansman İmkanları

Tarım sektöründe sermaye, en önemli üretim faktörlerinden biridir. Doğal bir kaynak olan toprak, sermaye ile bir üretim aracı haline getirilmektedir. Bu üretimin yapılması sırasında gerekli olan araçların tümü ve bu üretim araçlarının alımında kullanılan nakit para da sermaye kapsamında yer alır.

2.1.3.1. Tarımsal İşletmelerin Finansman Kaynakları

Tarımsal faaliyetlerde kaynak gereksinimi üretilen ürünün cinsine göre değişiklik göstermektedir. Üretim sırasında yoğun bir insan gücünün yani emeğin çok, sermayenin az kullanıldığı buğday, çay gibi ürünler varken, emeğin az, sermayenin çok kullanıldığı pamuk gibi ürünler de vardır. Tarımsal işletmelerde sermaye çeşitlerini kaynaklarına ve fonksiyonlarına göre ayırabiliriz.

Tarımsal faaliyetin finansmanında kullanılan kaynaklara göre öz ve yabancı kaynak olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri öz sermayedir, diğeri yabancı sermayedir. Teşebbüsün kuruluş aşamasında ortaklar tarafından konulan aktifin (malların) bilançodaki karşılıkları öz sermayeyi oluşturmaktadır. Bir başka deyişle üreticinin kendi mülkiyetinde olan sermaye bileşenleridir. Öz sermaye, aynı zamanda aktif sermaye ile borçlar arasındaki farka eşit olarak ifade edilmektedir (Karakayacı ve Oğuz, 2006, s. 29). İşletmeye, işletme dışından borç ya da kredi olarak sağlanan fonlar yabancı sermaye veya borç sermayesi olarak adlandırılır (www.ziraatci.com, Erişim Tarihi: 16.04.2009)

Fonksiyonlarına göre sermaye ise aktif ve pasif sermayedir.

İşletmenin sahip olduğu tüm varlıklara aktif sermaye denir. Bunlar içinde, toprak, toprak ıslahı, bina, bitki sermayesi gibi işletme içinde bulunan üretim faktörleri çiftlik sermayesi olarak adlandırılır. Sabit işletme, hayvan, makine, alet, döner işletme, malzeme sermayesi, para mevcudu ve alacaklar işletme sermayesi içinde yer alırlar.

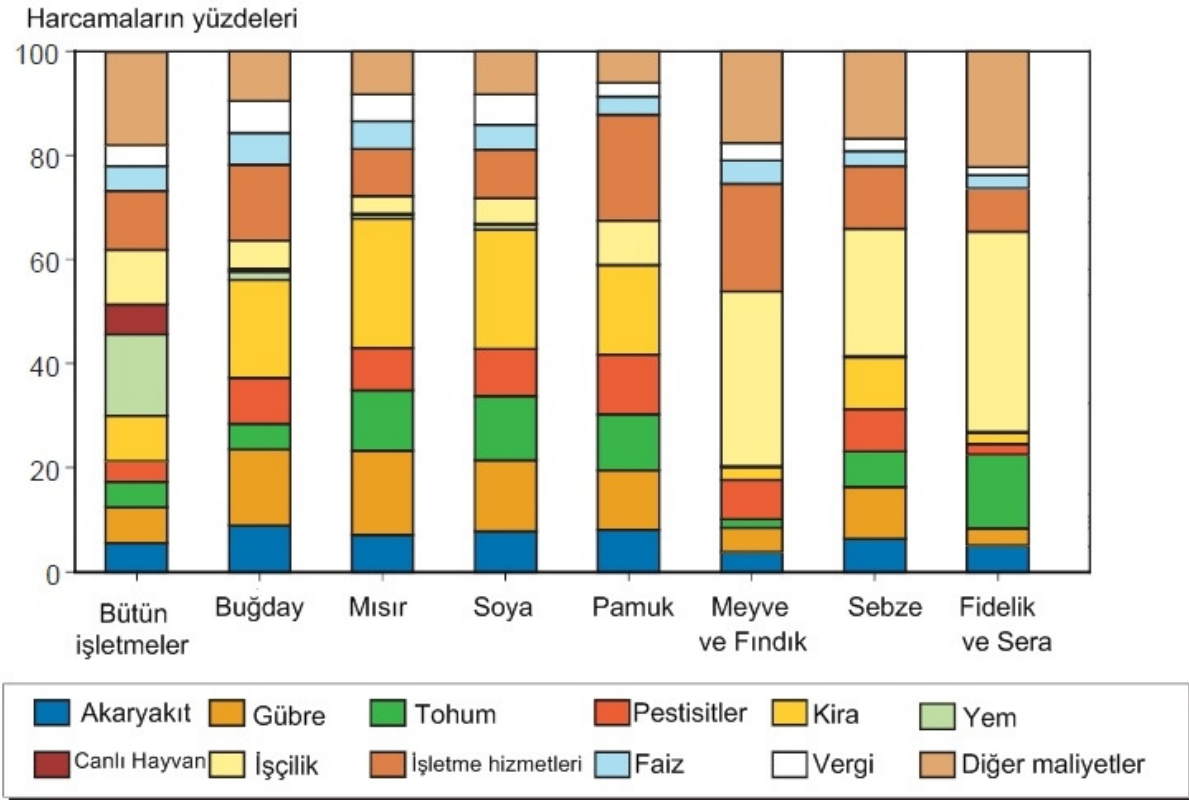
Pasif sermaye ikiye ayrılır. İşletmeci tarafından, işletme kârından işletmeye eklenen sermaye öz sermaye olarak adlandırılır. İşletmenin dışından sağlanan ve daha sonra geri ödenmesi gereken kaynaklar da borçlar olara adlandırılır.

Ülkemizde bitkisel üretim yapan işletmelere bakıldığında, toprak sermayesi, toplam sermayede yaklaşık % 50 bir pay sahibidir. Bu, Türkiye’de tarımın toprağa dayalı bir üretim faaliyeti olduğunu göstermektedir (Dernek, 2006, s. 64 – 66).

2.2 Dünya’da Tarım İşletmelerinin Finansman Kaynaklarına Bakış

Türkiye’deki tarımsal işletmelerin, işletmeyi finanse etmek için kullandıkları kaynaklara bakmadan önce, Dünya’daki bazı önemli ülke ve bölgelerde durumun nasıl olduğunu incelemek yerinde olacaktır. Dünya’da tarımsal üretimin yoğun ve daha bilimsel olarak yapıldığı yerler olan ABD ve Avrupa Birliği bu amaçla seçilmiştir.

ABD’deki tarımsal işletmelerin finansal yapıları incelendiğinde, 1980’lerdeki tarımsal finansman krizinden dolayı, faaliyetlerini finanse etmek için daha tedbirli bir yaklaşım gösterdiği görülmektedir. Halen bir çok çiftçi, arazi, ekipman ve girdi için nakit ödeme yapmaktadırlar. Üreticiler ayrıca, arazi ve mekanizasyon gibi varlıkları kiralama (leasing) yolu ile borç yüklerini azaltmaktadırlar. Üreticilerin bir çoğu yüksek borçlarla çalışmayı tercih etmemektedirler. Borçsuz çalışmayı tercih eden işletmelere bakıldığında bu işletmelerin daha küçük, eski ya da yarı zamanlı olarak çalışılan ve tarım dışındaki işlerle aile işletmelerini desteklemesi gereken işletmeler olduğunu görüyoruz. ABD Tarım sektör verileri yıllık kazancı 500.000 \$’dan az olan işletmelerde borçlanmanın diğerlerine göre daha az olduğunu göstermektedir (Harris vd., 2008, s. 45).

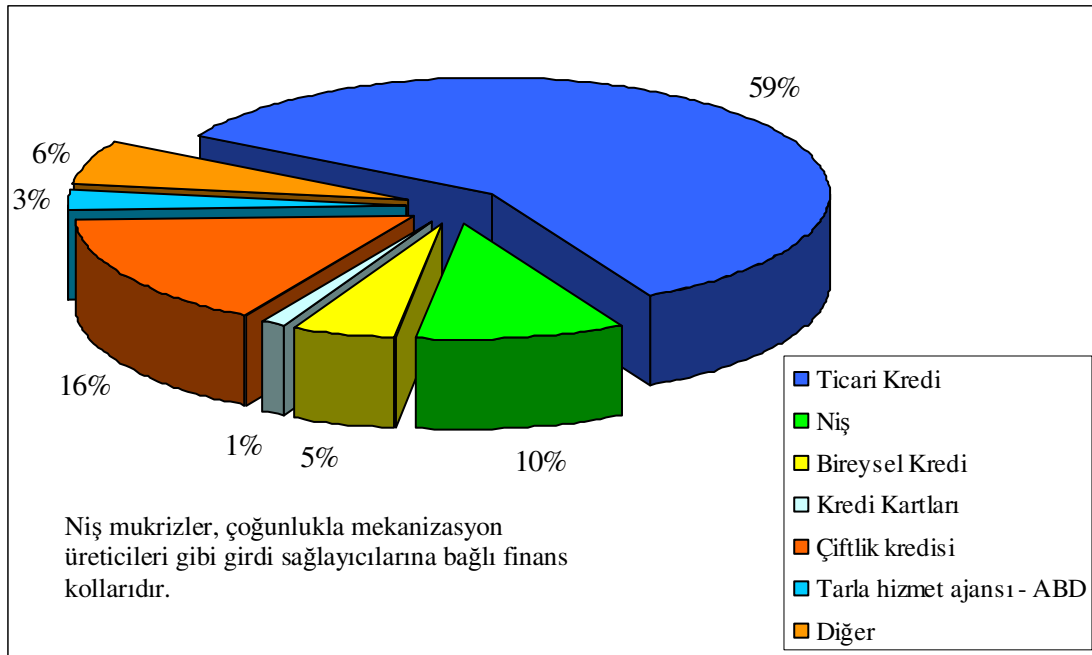

Şekil 2.1. 2006 Yılı İçin ABD'deki Tarım İşletmelerinin Ürün Grupları ve Kullanım Yerlerine Göre Harcamalarının Dağılımı (Kaynak: Harris vd., 2008, s. 24).

Tarımsal faaliyetlerin kaynak ihtiyaçları dikkate değer şekilde değişmektedir. Şekil 2.1.'e bakıldığında mısır ve soya fasülyesi gibi tarla ürünleri ve fidelik gibi teknolojik yatırıma ihtiyaç duyan üretimlerin borç kullanımının çok daha fazla olduğu görülmektedir (Harris vd., 2008, s. 46).

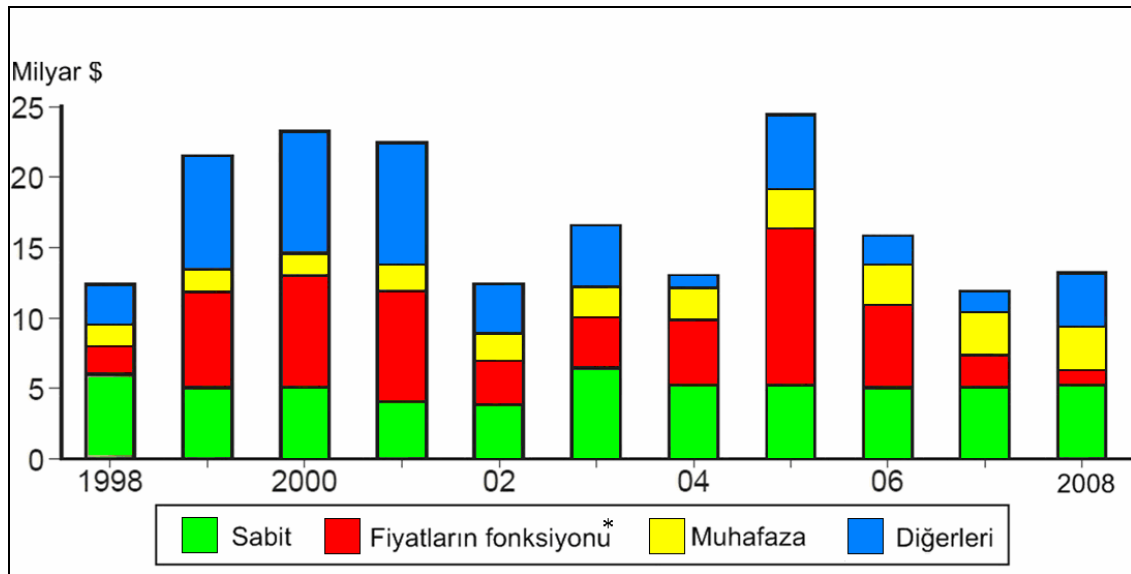
Üreticilerin kullandıkları çiftlik kredilerinin bir çoğu sabit faiz oranlarına sahiptir. Sabit faiz oranları ile ana para ve faiz ödemelerinde değişiklik olma riski yoktur. Esnek faizli kredilerde ise, faiz, borcun borç verenlere maliyetlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Sabit oranda, risk, borç veren ve borç alan arasında paylaşılmaktadır, değişken oranda ise risk, borç alanın olmaktadır. Bu nedenle bir çok çiftlik kredisinin sabit oranlı olması sürpriz değildir (Harris vd., 2008, s. 48).

Tarımsal kredi kullanımı, aile işletmelerinde ve bir çok diğer tip küçük işletmede farklıdır. ABD'deki bir çok tarım işletmesinin, dönem sonunda borcu kalmamaktadır. İşletme kredileri, tarım işletmeleri de dahil bütün başarılı küçük işletmelerin önemli bileşenleridir. Kısa vadeli krediler, girdi alımları ve envanter eklemeleri ile ürünlerin satışı arasındaki zamanda, işletmeye yardım eder (Harris vd., 2008, s. 45). Şekil 2.2.'de 2007 yılında ABD'de kullanılan tarım kredilerinin yüzdeleri görülmektedir.

Şekil 2.2. 2007 Yılında ABD’de Kullanılan Tarım Kredilerinin Yüzdeleri (Kaynak: (Harris vd., 2008, s. 48).

ABD’de tarım sektörüne yapılan doğrudan hükümet destekleri, 2007 yılında 11.9 milyar \$ olmuştur. Bu miktarın 2008 yılı için 12.5 milyar \$ olduğu tahmin edilmektedir. Bunun 5.8 milyar \$’lık büyük kısmını doğrudan sabit destek almaktadır. Bu oran, kanunlar tarafından sabitlendiğinden ve ürün fiyatları seviyesinden etkilenmediğinden her yıl çok az bir değişiklik olmaktadır (Harris vd., 2008, s. 14). Şelil 2.3.’te 1998 – 2009 yıllarında ABD hükümet destekleri görülmektedir.

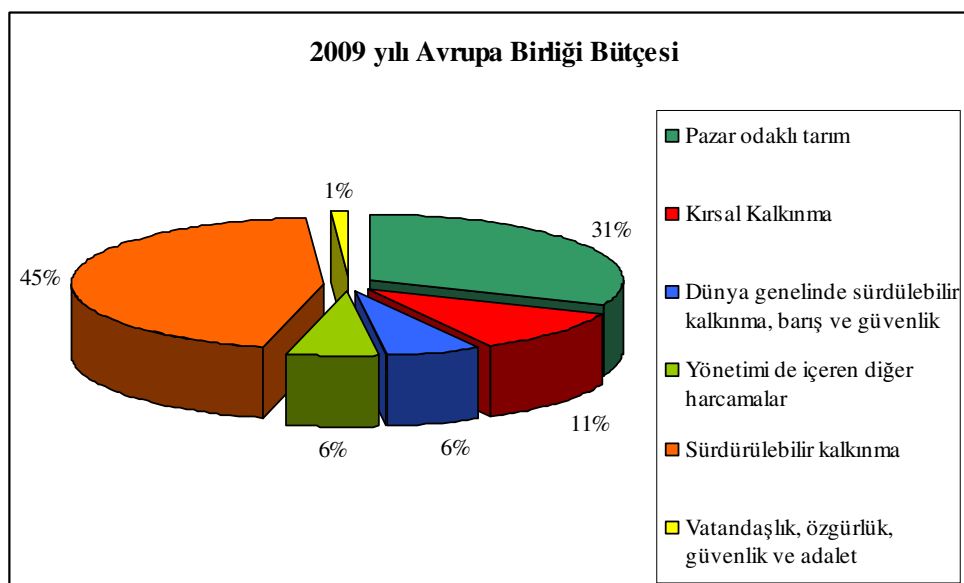
* hedef fiyatla fiili fiyat arasındaki açığın kapatılması amacıyla uygulanan ödeme programları (counter-cyclical payment programmes), Kredi Telafi Edici Ödemeler (Loan Deficiency Payment – LDP), değişim sertifikası kazançları (certificate exchange gains) gibi ödeme oranlarının pazar fiyatlarıyla değiştiği durumlar

Şekil 2.3. 1998 – 2009 Yıllarında ABD Hükümet Destekleri (Kaynak: Harris vd., 2008, s. 14).

Dünya’da tarımsal üretimin önemli noktalarında biri olan Avrupa Birliği’ne bakıldığında kırsal kesimin çokluğundan dolayı tarımın çok çeşitlendiği görülmektedir. Tarım, Avrupa Birliği’nin sürdürülebilir kalkınmasında büyük bir öneme sahiptir (Yalova, 2007, s. 17). Ancak, tüm dünyada olduğu gibi risk ve işgücü yüksek olmasının yanında karlılığı daha azdır.

Bu durumdan dolayı, tarım sektörünün verimliliğini devam ettirmek ancak uygun politikalarla mümkün olabilir. Bu nedenle (OTAP) Ortak Tarım Politikası adı verilen bir sistem oluşturulmuştur. Bu politika, AB’nin ilk ortak politikasıdır (Yalova, 2007, s. 18).

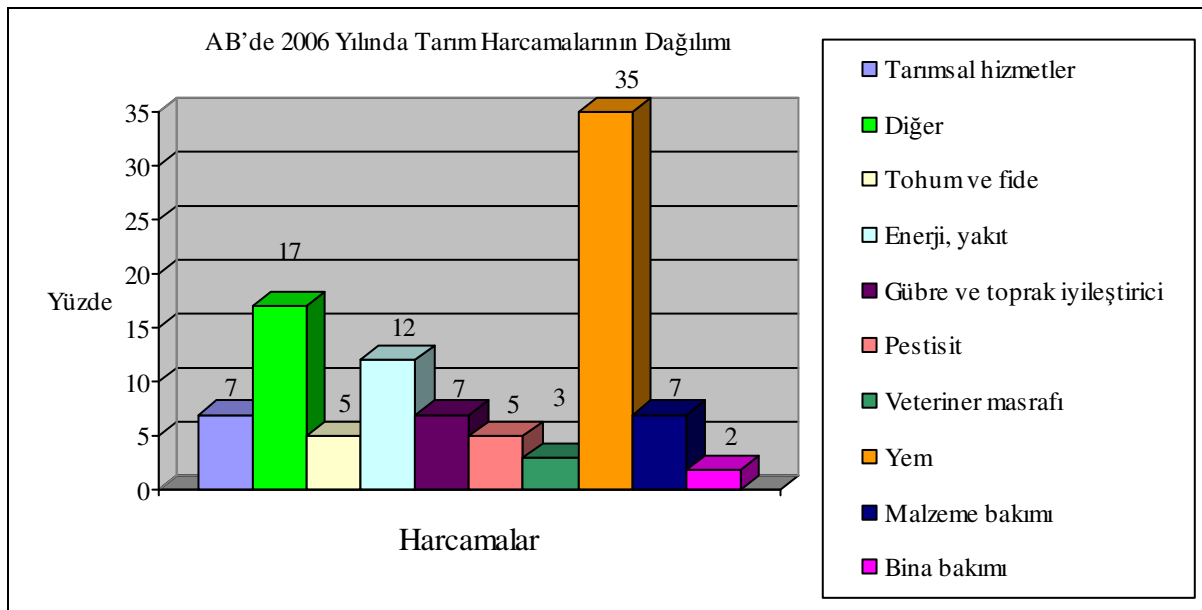
OTAP’a bakıldığı zaman üç önemli ilke dikkati çekmektedir. Bunlar, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlayan Tek Tarım Pazarı ilkesi, birlik içinde üretilen ürünlere öncelik tanınmasını sağlayan Topluluk Tercih ilkesi ve OTAP’a ilişkin tüm harcamaların birlik üyeleri tarafından ortaklaşa üstlenilmesini sağlayan Mali Dayanışma ya da Mali Sorumluluk ilkesidir. Son belirtilen ilke için Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) kurulmuştur (Yalova, 2007, s. 21). OTAP, birlik üreticileri için bir çok düzenleme ve destek getirmektedir. Bunlardan biri, dış rekabete karşı korunamayan ürünler, uzmanlık gerektiren ürünler ve bazı bölgelerin tek geçim kaynağı olan ürünleri yetiştiren üreticiler için doğrudan destek düzenlemeleridir (Yalova, 2007, s. 23). Avrupa Birliği’nin 133.8 milyar Euro olan 2009 bütçesi içinde, pazar odaklı tarım için ayrılan pay % 31 ve kırsal kalkınma için ayrılan pay da % 11 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2.4) (<http://ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

Şekil 2.4. 2009 Avrupa Birliği Bütçesi Dağılımı (Kaynak: <http://ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 04.05.2009)

Bu 56.1 milyar Euro'luk kaynağın % 73.3'lük kısmını oluşturan 41.1 milyar Euro, çiftçilere doğrudan gelir desteği olarak dağıtılacaktır. 2008 yılı bütçesine göre, tarıma aktarılan kaynak % 1 artmıştır (<http://ec.europa.eu>, Erişim Tarihi: 04.05.2009).

Bu kaynakların kullanım alanları olan tarımsal maliyetler çok çeşitlidir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde faaliyet gösteren üreticilerin 2005 yılında yaptığı harcama alanlarının, toplam harcamaları içindeki payları Şekil 2.5'te verilmiştir.

Şekil 2.5. AB'de 2006 Yılında Tarım Harcamalarının Dağılımı (Kaynak: Eurostat Pocket Books, 2007, s. 78).

2.3. Türkiye'de Tarımda Kullanılan Finansman Kaynakları

Daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi tarımsal faaliyet süresince gerekli olan finansal kaynakların bir bölümü firmanın öz sermayesi ile karşılanmakta, bir bölümü de sahip olunan yabancı finansman imkanları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu kaynaklar çok çeşitli olmakta, üretici bu konuda devlet ve özel sektörden bir çok seçenek arasında seçim yapabilmektedir.

2.3.1. Öz Sermaye

Üreticilerin kendi mülkiyetinde olan sermaye kaynaklarıdır (Karakayacı ve Oğuz, 2006, s. 29). Örnek olarak, Erzurum ilinde yapılan bir araştırmada, ay çiçeği üreticilerinin kullandıkları kaynaklardan % 88.65'i öz sermaye, % 11.35'i yabancı kaynak olarak belirlenmiştir (Kaya ve Kızıloğlu, 2008, s.27.)

2.3.2. Yabancı Kaynaklar

2.3.2.1. Yabancı Kaynak Kullanma Nedenleri

Tarımsal kredilerin kullanım nedenleri çok farklı olabilmektedir. Bunlar, doğal, ekonomik, politik ve sosyal nedenlerle oluşan zor koşulların yarattığı sorunları gidermek ya da üretim yapılan alan ve imkanları büyütmek ve iyileştirmek amaçlı yatırımları karşılamak gibi amaçlar olabilir.

2.3.2.1.1. Doğal Faktörler

Tarım, yapısı itibariyle, yağmur, kuraklık, don, dolu, kar, fırtına, sel vb. gibi olaylardan kolayca zarar görebilen bir sektördür. Her ne kadar, seralar, sulama sistemleri, rüzgarın yıkıcı etkilerini engellemeye yarayan çit bitkileri vb. kullanımı ile, meteorolojik ve iklimsel olayların yarattığı tahribat önlenmeye çalışılsa da tamamen önüne geçmek mümkün olamamaktadır. Bunun sonucu da üründe verim ve kalite kaybı olarak ortaya çıkmaktadır. İşte bu durum, kimi zaman üreticinin bir sonraki yıl için ihtiyaç duyulan üretim girdilerini sağlayacak işletme sermayesini bulmasını engellerken, daha da ileri zararlar, üreticinin kendi geçimini sağlayacak bir gelir elde etmesini bile engelleyebilmektedir. Bu durumda üreticinin, gelecek yıllarda üretimini devam ettirebilmesini sağlayacak ya da mevcut durumunu koruyacak sermaye ihtiyacını karşılamak için kredilerden yararlanma yolunu seçmesi normaldir.

Tarım işletmelerinin en önemli doğal sorunlarından birisi de hastalık ve zararlıların meydana getirdiği verim ve kalite kaybıdır. Tarımsal ihracatın hızla gelişmesi sayesinde küreselleşen dünyada hastalık etmenlerinin bir ülkeden diğer ülkeye taşınması kolaylaşmıştır (Kaygısız, 2002, s. 14).

Tarımsal girdiler içerisinde önemli bir ekonomik yer tutan tarımsal mücadele hakkında biraz bahsetmek gereklidir. Dünya'daki toplam besin üretiminin % 30'unun hastalık, zararlı ve yabancı otlar tarafından zarara uğratıldığı düşünülmektedir (Fry, 1982, s. 2). Örneğin, A.B.D.'de yıl boyunca üretilen ürünün ortalama % 15'i bitkisel hastalıklardan dolayı zarar görmektedir. Ekonomik olarak önemli bitkilerde zarara neden olan 50000 hastalık etmeni vardır ve her yıl yenileri keşfedilmektedir. Bu nedenle bitkisel üretimde tarım ilaçlarının kullanımı önem kazanmaktadır (Lucas vd., 1985, s. 3 – 4). Ancak, ilaç kullanımı için harcanacak paranın, ilaç kullanılmadığı zaman oluşacak ürün kayıplarının maliyetinden fazla olmaması için, hastalık ve zararlı etmenlerinin “ekonomik eşiği” belirlenmelidir (Burn vd., 1987, s. 1).

Türkiye'de türüne ve yıllara göre pestisit kullanımına bakarsak, 2002 yılında kullanılan miktarın 12 milyon kg'ı geçtiğini görürüz. Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi, 1979'da 8.395.84 kg veya Lt olan tüketim, 2002'de 12.198.917 kg veya Lt'ye ulaşmıştır. 22 yıllık sürede, ekonomik duruma, hastalık ve zararlıların epidemi yapmasına göre, tüketim bazı inişler ve çıkışlar göstermekle birlikte, tüketimde %45,29'luk bir artış olmuştur. Bu da, ortalama %2,05'lik yıllık artışı göstermektedir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1. Türkiye'de Türüne ve Yıllara Göre Pestisit Kullanımı

Pestisit Grupları	1979	1987	1994	1996	2002
İnsektisitler	2.287.658	3.303.446	2.064.991	3.027.380	2.250.898
Akarisitler	203.107	240.360	192.279	223.857	296.809
Yağlar	1.594.526	2.147.106	2.147.106	2.871.160	2.428.238
Fumigant ve Nematisitler	315.665	322.227	530.738	1.076.661	1.559.489
Rodentisit ve Mollusisitler	5.600	2.124	2.509	3.268	1.794
Fungisitler	1.537.315	2.611.960	2.201.406	2.951.191	1.964.292
Herbisitler	2.451.977	3.495.044	3.902.588	3.643.971	3.697.397
TOPLAM	8.395.848	12.112.267	10.871.792	13.797.488	12.198.917

(Kaynak: Delen vd., 2005, s. 3).

Üreticiler, gerek tarımsal hastalıklar ve zararlıların ürünlere zarar vermesini engelleyecek zirai ilaçlama çalışmaları, gerekse bunlara rağmen oluşabilecek verim ve kalite kayıplarını tolere edebilmek için kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kaynakların karşılanmasında, üreticinin öz kaynakları kimi zaman yetersiz kalmakta ve yabancı kaynak arayışı ortaya çıkmaktadır.

2.3.2.1.2. Ekonomik ve Sosyal Nedenler

Son tarım sayım verilerinde 3.076.650 tarım işletmesi olduğu görülecektir (TÜİK, 2001). Bu kadar yüksek sayıda tarım işletmesi olmasının nedeni, ülkemizin kendine özgü sosyal yapısıdır. Tarım arazileri üzerinde aşırı bir nüfus baskısı vardır. Ayrıca, tarım arazileri babadan oğula geçmekte ve her geçişte de daha fazla parçalanmaktadır. İşletmelerin arazilerinin fazla parçalı oluşu da kredi ihtiyacını arttırmaktadır (Duman, 1997, s. 51).

2.3.2.1.3. Tarımsal Ürünlerin Ekonomik Özellikleri

Tarımsal üretimde kredi kullanımına neden olan bir diğer ekonomik neden de tarım ürünleri talebinin esnek olmayışıdır. Bu durumu açıklamadan önce, talep ve esneklik kavramlarını incelemek gerekli olacaktır. Talep, belirli bir mala karşı satın alma isteği ve o malı satın alabilecek alım gücünün bulunması ile ilgili bir kavramdır (İnan, 1998, s.13). Talebi etkileyen en önemli faktörlerden biri fiyattır. Fiyat bir malın veya hizmetin bir biriminin mübadele (değişim) değeridir (İnan, 1998, s.15). Talep ya da arz edilen mal miktarının fiyat değişmesine karşı gösterdiği duyarlılık, ekonomide esneklik olarak isimlendirilir. Esneklik katsayısı ise bu duyarlılığı ölçmede kullanılır. Miktar değişikliği fiyat değişikliğinden yüksekse malın talebi esnek olarak değerlendirilir. Miktardaki değişiklik oranı, fiyattaki değişiklik oranından azsa talebin esnekliği az olarak değerlendirilir (İnan, 1998, s.32). Talep esnekliğini etkileyen faktörler ilgili ürünle ilgilidir. Bunlar ikame malların varlığı, bu malın maliyetinin gelirdeki payı, malın temel ihtiyaç maddesi olup olmadığı, alışkanlıklar ve zamandır (İnan, 1998, s.37).

Tarım ürünleri, büyük çoğunluğu insan beslenmesi için zorunlu olan mallardır. Bu nedenle bu mallarla aynı işlevi görecektir yani bunları ikame edecek malların bulunması olanaklı değildir. Bu nedenle gıda maddelerinin talebi genelde fiyata karşı duyarsız olmaktadır. Buna bağlı olarak talebin fiyat esnekliği katsayısı sifıra yakındır. Fiyatları daha az olan tarım ürünlerinin talep esneklikleri sıfır ile bir arasında değişir. Fiyatı yüksek olan tarım ürünlerinin ise talep esneklikleri fazladır (İnan, 1998, s.46).

2.3.2.1.4. Makineleşme ve İlerleyen Teknolojiye Ayak Uydurma Çabası

Tarımda çok farklı türde mekanizasyon unsurları kullanılmaktadır. Daha önce ancak insan emeği ile yapılabilen bir çok iş, teknolojinin ilerlemesi ile bugün makinelerle yapılabilir hale gelmiştir. Makinelerle yapılan işler, üreticinin zaman ve işçilikten tasarruf etmesine, yapılan işlemlerin daha düzgün ve homojen yapılabilmesine olanak verirken, önemli derecede bir ilk yatırım ve bakım maliyeti ortaya koymaktadır. Üreticiler, rekabetin yoğun olduğu tarımsal faaliyetlerinde makineleşmenin kendilerine avantaj sağlayacak bir ihtiyaç olduğunu bilmekte ancak ilk yatırım maliyetlerini karşılayacak öz sermaye birikimine sahip olmadıkları için tarımsal kredilere yönelmektedirler.

Tarımsal üretim, sürekli gerçekleşen yeni teknolojik gelişmelerin getirdiği avantajlarla gelişmektedir. Özellikle tarımsal girdiler içerisinde yer alan tohumluk, gübre ve ilaçlar, sürekli bir gelişim içindedir. Her geçen gün, daha verimli ve dayanıklı bir tohum çeşidi, verimi daha da arttıran bir gübre ve hastalık ve zararlılarla daha etkin mücadele imkanı sağlayan tarım ilaçları geliştirilmektedir. Üreticiler, yeni teknolojik gelişmeler sonucu piyasaya sunulmuş ve kendilerine avantaj sağlayacak bu girdileri faaliyetlerinde kullanmak için yüksek maliyetlerin altına girmektedirler. Bu giderleri karşılamak için de tarımsal kredi kullanımına gitme seçeneğine başvurabilmektedirler.

2.3.2.1.5. Pazarın Talepleri ve Tüketicinin Tercihlerine Uyum

Tarımsal ürünlerin satışa sunulduğu pazarlar sürekli bir değişim halindedir. Belli bir dönem çok aranan ve revaçta olan bir tarımsal ürün, bir süre sonra talep edilmez hale gelebilmektedir. Ekonomistler, kısa dönemde tüketici tercihleri ve zevklerinin değişmez olduğunu kabul ederler. Ancak uzun dönemde tüketici zevklerinin değişebileceği de bir gerçektir. Tüketici tercihlerindeki değişiklikler, talep eğrisini tamamıyla sağa ya da sola kaydırabilirler (İnan, 1998, s. 18). Özellikle, büyük bir kısmı insan beslenmesi için faaliyet gösteren tarımsal üretim, bu değişikliklere çok fazla konu olmaktadır. Çünkü, insan beslenmesinde tercih edilen ürünler, çok farklı tercih ve zevklerin etkisinde olabilmektedir. Bunun yanında, kişiden kişiye değişen bu zevk ver tercihler, aynı kişi için zaman içerisinde de değişiklik gösterebilmektedir.

İşte bu durum, üreticiyi mutlaka tüketicinin zevk ve tercihlerine uymaya zorlamaktadır. Örnek olarak, Türk halkının zevkine uygun bir elma çeşidi varken bilinen ama tercih edilmeyen bir çeşidi yüksek miktarlarda üretmek, ürünün elde kalabilmesine yol açacaktır. Dahası, tercih edilen bir ürünü yetiştirirken oluşabilecek tercih değişiklikleri, üreticinin o anki üretim sistemini değiştirme zorunluluğuyla karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. Bu değişiklik, bazen mevcut arazi ve ekipman sabit kalmak şartıyla farklı bir ürüne geçiş yaparak nispeten daha kolay olabilse de, bazen de istenilen ürünün yetiştirilmesi için gerekli olan arazi yapısı ve alet – makinelerin tamamıyla değiştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkabilir. Böyle bir değişikliği yapmak için üreticinin öz sermayesi yetersiz kaldığı zamanlarda, yabancı kaynak arayışına girmesi kaçınılmaz olacaktır.

2.3.2.1.6. Üretim Süresinin Uzun Olması

Tarımsal üretim genellikle bir yıllık bir süreyi ifade eden bir faaliyettir. Üretim süresinin diğer sektörlere göre nispeten daha uzun olması beraberinde bir takım sorunlar getirmektedir. Üretici, gelecek yıl satışını yapacağı ürünün tohumunu bu yıl ekmektedir. Dolayısıyla, üretimini yaptığı ürüne gelecek yıl ne kadar talep olacağını bilememekte, o anki talebe göre gelecek yılın tahminini yaparak üretim miktarını belirlemeye çalışmaktadır. Gelecek yıl oluşabilecek bir talep azalmasını tahmin edemeyen üretici, elinde çok miktarda talep fazlası ürün ile kalacaktır.

2.3.2.1.7. Üretim Yapılan Alanda Yapılacak Yeni Yatırımlar ve İyileştirmeler

Üreticiler, öncelikli olarak üretim yaptıkları alanın mevcut durumunu ve işletimini devam ettirecek çabaları öncelikli olarak belirledilerse de, bir süre sonra üretimlerini ve kârlarını arttırmaya yönelik yatırımlar da planlarlar. Bu yatırımlar, üretim alanını genişletmek için yapılan arazi kiralamaları ya da alımları, üretimi destekleyici faaliyetlerin sürdürüldüğü işletme binalarının yapımı, açık arazide yapılan üretimi dış ortamın etkilerinden yalıtım ve üretimi yılın her dönemine yaymak amacı ile inşa edilen seralar vb. olabilir.

Tarımsal üretim her ne kadar doğa koşullarının hüküm sürdüğü ve müdahalenin yetersiz kaldığı alanlarda sürdürülmeye çalışılan bir faaliyet olsa da üretim yapılan alanda yapılacak bir takım iyileştirmeler ile doğanın etkileri bir dereceye kadar azaltılabilmektedir.

Tarımsal üretim yatırımlarında, teşvik belgesi alınması ile çeşitli finansal kaynaklardan yararlanmak mümkündür. İthal donanımlar için devlet vergi ve KDV muafiyeti ertelemesi yapabilmekte ve tam donanımlı sera sistemleri bu şekilde değerlendirilmektedir. Bunun yanında, şirket kuruluşu, arazi alımı, kredi faizi, sermaye artırımını gibi durumlardan dolayı oluşabilecek vergi ve harçlardan muafiyet sağlanmaktadır. Seracılık yatırımlarında daha önce yöre farkı gözetmeksizin % 100 olarak uygulanmakta olan yatırım indirimi, 2003'ten itibaren ancak % 40 olarak uygulanmaya başlamıştır. Fakat daha önceki uygulamada indirilen tutar üzerinden % 19 stopaj ödendiğinden ve yeni uygulamada stopaj olmadığı dikkate alınır, kurumlar vergisinin % 33 olduğu durumda teşvik oranı aynıdır. İndirim tutarı bitene kadar ödeme yapılmaması nedeniyle yeni uygulamanın özellikle yeni kurulacak şirketlerde daha avantajlı olduğu açıktır (Titiz, 2004, s. 118).

Tarımsal üretim amaçlı yatırımları finanse etmek amacıyla çeşitli kredi olanakları da seçilebilir. Firmalar, yeterli teminatlar verebileceklerse, yurt dışından hesaplı kredi kaynakları bulabilmektedirler. Bu kredilere aracılık eden yerli bankalar da vardır. Ayrıca, yabancı bankalar, Türkiye'de şubesi ya da temsilciliği olması durumunda da, büyük boyutlu yatırımlar için araştırılması gereken seçenekler haline gelmektedirler. Dikkat edilecek nokta, yabancı bankalardan kaynaklanacak komisyon ve masraflarının da göz önüne alınarak seçim yapılmasıdır (Titiz, 2004, s. 119).

Tarımsal üretim faaliyetinde kullanılan sera, ısıtma, sulama sistemleri ve otomasyon malzemelerinin, tümünün ya da bir kısmının ithal edilmesi durumunda, bu malzemeleri tedarik eden firmaların da sunduğu kredi imkânları vardır. Bunlar genellikle ilgili ülkenin exim kredileri olmaktadır. Bunların amaçları, ihracatı teşvik etmektir. Bu nedenle, normal kredilerden daha uygun maliyetli ve ihracatçı firma üzerinden 2 – 3 yıl ya da daha uzun vadeli olabilmektedirler. Hollanda, İspanya, ABD ve daha bir çok tedarikçi ülkenin buna benzer kredileri vardır (Titiz, 2004, s. 119).

Türkiye'de tarımsal amaçlı yatırım ve AR – GE faaliyetlerimde destek olması amacı ile düşük faizli kredi uygulaması yapılmaktadır. Bu uygulama, gerçek ve tüzel kişiler için T. C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri'nce sağlanmaktadır. Örnek olarak, kontrollü örtü altı (modern seralarda) üretme koşullarına sahip, en az 5 dekar kapalı alanı olan işletmeler “Kontrollü Örtü Altı Üretiminin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” gereğince, hazırladıkları projeler için, Ziraat Bankası'nın tarımsal krediler için uyguladığı cari faiz oranından % 30 indirimli oranda ve 1 yıla kadar vadesi olan işletme ve 3 yıla kadar vadesi

olan yatırım kredisi kullanabilmektedirler. Ayrıca, her türlü tarımsal faaliyete yönelik araştırma ve geliştirme çalışmalarında bulunacak gerçek ve tüzel kişiliğe sahip kurum ve kuruluşlar, yapacakları projeli araştırma ve geliştirme faaliyetleri için bankanın tarımsal krediler için uyguladığı cari faiz oranından, % 40 indirimli oranda en fazla 3 yıl vadesi olan yatırım kredisi kullanabilmektedirler (Titiz, 2004, s. 120).

2.3.2.1.8. Tarımsal Üretimde Risk ve Belirsizliklerin Fazla Olması

Tarımsal üretim her ne kadar seralar ile doğa şartlarından ve topraksız tarım ile yere bağlı olmaktan kurtulduysa da, yine de doğanın etkilerinden olumsuz olarak etkilenmektedir. Örnek olarak, dolu yağışı ve yağmur etkisiyle ekili alanlar büyük zararlar görmekte, bitkiler olumsuz etkilenmekte ve seralar bile yetersiz kalmaktadır. Tarımsal üretim, ayrıca doğada bulunan hastalık ve zararlılar tarafından büyük kayba uğratılmakta, bunlara çare olması gereken çeşitli yöntemler ve tarım ilaçları da zaman zaman yetersiz kalmaktadır. Bunların yanında, üretim tekniklerinin hatalı seçilmesi, uygulamadan kaynaklanan sorunlar ve bazen de nedeni anlaşılamayan verim kayıpları da üretime zarar vermektedir. Bu şartların hepsinin birleşimi, üreticinin dönem sonunda beklediği verimi almasına ve satışı gerçekleştirerek ürününü paraya çevirmesine engel olmaktadır. Üretici, dönem içinde borçlanarak satın aldığı üretim girdilerinin borçlarını, dönem sonunda ödeyebilmek için bu paraya ihtiyaç duymakta ancak gelir, beklentisinin altında kaldığında ödemesini yapamamaktadır. Kimi zaman, ödemesini yapamamasının yanında, doğal şartlardan zarar gören sera gibi duran varlıklarını onaracak fonlardan da yoksun kalmaktadır.

Herhangi bir olumsuzluk yaşanmadan başarıyla tamamlanan bir üretim sezonunun ardından, üretici ürününü beklediği geliri elde edeceğinden yine emin olamamaktadır. Ülkemizde genel olarak plansız ilerleyen üretim sonucu, belirli dönemlerde bazı ürünler talepten çok daha fazla arz edilmekte, bunlar ya üreticinin elinde kalmakta ve hiç satılamamakta, ya da çok düşük fiyatlarla pazarlarda satışa sunulmaktadır. Bu durumda ürettiği ürünlerden beklediği geliri elde edemeyen üretici, dönem içinde oluşan borçlarını dönem sonunda ödeyecek birikime sahip olamamaktadır. Üretici, tüm bu nedenlerle bu borçları kapayabilmek ve önündeki dönemdeki üretime hazırlık yapabilmek için kısa vadeli kredilere başvurabilmektedir.

2.3.2.2. Tarımda Yabancı Kaynak Türleri

2.3.2.2.1. Banka Kredileri

“Tarımsal krediler, iç ve dış pazarlarda pazarlama kabiliyeti bulunan tarımsal ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, değerlendirilmesi, depolanması, saklanması ve pazarlanmasına yönelik her türlü yatırım ve işletme harcamaları ile bir bilgiye / ürüne yönelik özel projelerin finansmanı amacıyla açılan kredilerdir” (Erdoğan, 2002, s. 111).

Tarımsal krediler, üreticinin ihtiyaç duyduğu yabancı kaynakları temin ederken başvurduğu çözümlerden biridir. Gerek orta – büyük birim, gerekse küçük ve ailesel işletmeler, yapacakları tarımsal yatırımları finanse etmek ya da mevcut durumlarını ve üretimlerini devam ettirebilmek için çeşitli kredilere başvurmaktadır.

Türkiye’de tarımsal krediler açısından gelişmekte ancak hala yeterli düzeye ulaşmamış bir piyasa vardır. Türkiye’nin sosyo kültürel ve ekonomik yapısı nedeniyle üretimin küçük aile işletmelerinde yoğunlaşması ve bu işletmelerde sermaye açısından kısıtların çokluğu tarımsal finansmanın öncelikli sorunlarından biri olarak düşünülebilir.

Ülkemiz sanayileşme sürecini tamamlayamayan ülkelerin çoğunda olduğu gibi, ekonomik olarak tarım temelli bir görünüm ortaya koymaktadır. Gerekli teknolojinin yurt içinde üretilmemesi nedeniyle, makine – ekipman ve temel yatırım malları ithalat ile karşılanmaktadır (Zeytinoğlu, 2002, s. 15).

2.3.2.2.1.1. Tarımsal Kredilerin Sınıflandırılması

Üreticilerin tarımsal üretim faaliyetlerine devam etmeleri için gerekli olan krediler, farklı özelliklerine göre sınıflandırılabilirler. Örneğin, üreticinin aldığı kredi vadelerine ya da amaçlarına göre farklı şekillerde sınıflandırılabilirler.

2.3.2.2.1.1.1. Tarımsal Kredilerin Vadelerine Göre Sınıflandırılması

Tarımsal krediler vadelerine göre kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli olarak üç gruba ayrılmaktadır.

2.3.2.2.1.1.1. Kısa Vadeli Krediler

Bu kredilerin amaçları uzun vadede ortaya çıkacak yatırım giderlerini karşılamak değil, işletme içindeki üretimi finanse etmektir. Bu nedenle işletme kredileri de denen bu kredilerin vadesi bir yıla kadar vadeli olmaktadır.

İşletmelerin ihtiyacı olacak işletme sermayesinin karşılanmasına yönelik açılan bu kredilerin kullanılma amacı girdi, işçilik ve bakım masraflarını karşılamaktır. Kısa vadeli kredilerin kullanım amaçlarını dört grup olarak gruplandırabiliriz. Bunlar işletme giderlerinin finansmanı, işletme sahibi ailenin geçimini sağlamak amacıyla yaptıkları giderlerin karşılanması, süresi dolan eski borçların ödenmesi için kaynak olarak kullanılmaları, tarımsal faaliyet sonucu elde edilen ürünlerin pazarlanması için uygun piyasa koşullarının hazırlanması olarak söylenebilir.

Sadece kısa vadeli kredilerin kullanımı işletmede bazı finansal sorunlara neden olabilmektedir. İşletmelerde kısa vadede getirisi olması beklenen faaliyetler dışında kullanılan kısa vadeli krediler, beklenen getirinin geç, kredi vadesinin erken olması nedeniyle sorunlar oluşturmaktadır (Duman, 1997, s. 66). Örneğin, üretici aldığı kısa vadeli kredinin, uzun sürede getiri oluşturacak bir yatırımda kullanılması durumunda, kredi vadesi geldiğinde ödenmesinde zorluk olacaktır (Zeytinoğlu, 2002, s. 15). Kurulmasından itibaren en az üç yıl geçtikten sonra meyve verecek bir bitki türü bahçesinin kurulması için kısa vadeli krediler kullanmak buna örnek oluşturabilir.

2.3.2.2.1.1.1.2. Orta Vadeli Krediler

Bu krediler genellikle 1 – 5 yıl arasında vadesi olan kredilerdir. İşletmenin taşınmaz malları ve yatırımları gibi işletmeyi geliştirici varlıkların finanse edilmesi amacıyla kullanılırlar. Tarımsal üretim için büyük önem taşıyan sulama sistemlerinin kurulması ve bakımı, genel olarak orta ve uzun vadede üretim çıktısı sağlayan fidelik ve fidanlık düzenlemeleri, toprağın geliştirilerek tarımsal üretime uygun hale getirilmesi, damızlık hayvan alınması, makine ve araç gereç için gerekli finansmanın sağlanması amacıyla kullanılırlar.

Orta vadeli kredilerin geri ödenmesinde karşılaşılabilecek sorunları engellemek için önemli olan nokta, kredilerle finansmanı sağlanan unsurun, verimli olarak kullanılabilmesi sürenin, kredinin geri ödeme vadesinden kısa olmamalıdır (Duman, 1997, s. 66 – 67).

2.3.2.2.1.1.1.3. Uzun Vadeli Krediler

Bu vadedeki krediler, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin taşınmaz mallarının satın alınması ve gelir artışının sağlanması için uzun süre geçmesi gereken yatırımların finansmanının sağlanması amacıyla kullanılmaktadır. Uzun vadeli kredilerin vadeleri 5 – 20 yıl arası değişebilmektedir (Duman, 1997, s. 67).

Uzun vadeli kredilerde sık olarak gayrimenkul ipoteği yapılarak teminat sağlanmaktadır. Borcun ödenmemesi durumunda, alacaklı kurum gayri menkule el koyarak, alacağının bedelini karşılar (Zeytinoğlu, 2002, s. 17).

2.3.3.2.1.1.2. Tarımsal Kredilerin Kullanım Amacına Göre Sınıflandırılması

Kullanım amaçlarına göre tarımsal krediler yatırım ve işletme kredileri olarak iki bölümde incelenebilir.

2.3.3.2.1.1.2.1. Yatırım Kredileri

Tarımsal üretim yapacak olan işletmenin sabit değerlerinin alımı ve yapımı için kullanılan kredilerdir. Sera, depo, bina, makine vb. yatırımlar için kullanılırlar. Yatırım kredileri, işletme faaliyete geçip kar etmeye başladıktan sonra geri ödenir ve bu yüzden uzun vadeli kredilerdir (www.muhasabedersleri.com, Erişim Tarihi: 03.09.2009).

2.3.3.2.1.1.2.2. İşletme Kredileri

Yatırımları tamamlanmış işletmede, üretim sırasında kullanılacak malzemelerin alınması, üretim sırasında ortaya çıkan maliyetlerin karşılanması vb. giderleri karşılamak için alınan kredilerdir. Genellikle kısa ve orta vadeli olmaktadır (www.muhasabedersleri.com, Erişim Tarihi: 03.09.2009).

2.3.2.2.1.2. Bankaların Sunduğu Kredi Olanakları

Özel bankalar çeşitli tarımsal kredi paketleriyle üreticilere yabancı kaynak imkânı sunmaktadırlar. Tarımsal üretim yapan işletme ve üreticilere kredi veren önemli kuruluşların bazıları şunlardır:

- Vakıflar Bankası
- Akbank
- Finansbank
- Halk Bankası
- Türkiye İş Bankası
- Garanti Bankası
- Denizbank
- Ziraat Bankası

Bu bankaların sunduğu tarımsal krediler özünde üreticinin yabancı kaynak ihtiyacını karşılamak da olsa, bunu çok çeşitli şekillerde uygulamalarla yapmaktadırlar. Ülkemizde yapılan tarımsal üretim faaliyeti bölge, ürün ve maliyet olarak çok farklı şekillerdedir. Bu nedenle çok farklı kredi ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. Bankalar da bu ihtiyaçlara cevap verecek kredi seçeneklerini her yıl değiştirmekte ve yenilerini çıkarmaktadır.

2.3.2.2.1.2.1. Sera ve Organik Tarım Kredileri

Bankalar, tarım firmalarının mevcut sera sistemlerini yükseltmek, yenilemek ya da sıfırdan inşa etmek ve organik tarım ile ilgilenen firmaların ihtiyacı olan sistemlerin kurulması için gereksinim duydukları yabancı kaynaklar genellikle Sera ve Organik Tarım Kredileri adı altında bir paket halinde sunulmaktadır (www.vakifbank.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009).

2.3.2.2.1.2.2. Tarım Makineleri Kredileri

Tarımsal üretimin hızlanması ve daha verimli olması için gerekli olan biçerdöver, pulluk, pancar hasat makinesi, traktör gibi tarım makinelerinin alımında kullanılan yabancı kaynakların sağlanması amacıyla sunulan kredilerdir (www.isbank.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009).

2.3.2.2.1.2.3. Üretim Destek Kredileri / Spot Krediler / Üretimin Finansmanı Kredileri

Bu tür krediler, tohum alımı, gübreleme, sulama gibi gereksinimler için oluşacak kaynak açığını kapatmayı amaçlayan, kısa vadeli işletme kredileridir. Genellikle belirli süreler geri ödemesiz olan seçeneklerdir (www.finansbank.com.tr, www.garanti.com.tr, www.denizbank.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009).

2.3.2.2.1.2.4 Tarla Alım Kredileri

Tarımsal üretim yapılan araziyi büyütmek için yeni tarım arazisi alımlarının finansmanında yararlanılan kredilerdir (www.finansbank.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009).

2.3.2.2.1.2.5. TMO Makbuz Senedi Kredileri

Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) depolarına ürünlerini bırakacak üreticilerin, ürünler için düzenlenecek olan makbuz senetleri karşılığında TMO Makbuz Senedi Kredisi kullanabilmelerini sağlayan kredilerdir (www.finansbank.com.tr, www.garanti.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009).

2.3.2.2.2. Tarım Kredi Kooperatifleri

Tüm dünyada ve Türkiye’de tarımsal faaliyet gösteren kişi ya da işletmelerin başvurduğu yabancı kaynak sağlayıcılarından birisi de tarım kredi kooperatifleridir. Genel olarak, kooperatif kavramına bakacak olursak, kooperatiflerin şahısların kendi istekleriyle kurdukları bir birleşme, ortaklarının ekonomik haklarının savunma amacıyla ve bir sermaye değil şahıs birleşmesi olduğu görülmektedir (Mülayim, 1995, s. 57).

Kooperatifler, kendilerine özgü yapıları, kuruluşlarında ve işleyişlerinde bazı ilkelere uyulması zorunluluğun ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birisi serbest giriş ilkesidir. Kooperatiflere katılacak kişilerin, belirlenmiş amaçlara uydukları ve istenen sorumlulukları yerine getirdikleri sürece, ırk, din ve dillerine bakılmaksızın üye olmalarına izin verilmesi anlamına gelir (Sarı, 2000, s. 10). Bu serbestlik ilkesi, fertler açısından ve kooperatif açısından ayrı olarak incelenmelidir. Fertler açısından bakıldığında, kooperatifin kendisine getireceği yararları gören ve bunlardan yararlanmak amacıyla kooperatife giren bir üye,

kooperatif hizmetlerine artık ihtiyacı olmadığını fark ettiği zaman kooperatiften çıkmak konusunda da serbesttir. (Mülayim, 1995, s. 66 – 67).

Diğer bir ilke demokratik yönetimdir. Bu ilke, bir ortağa bir oy hakkı tanınmasıyla ifade edilir. Ortağın payı ne olursa olsun, oy hakkı birdir. Ayrıca demokratik yönetim ilkesi, kooperatif yönetiminde bulunan kişilerin, üyelere karşı sorumlulukları olması, üyelerin yönetimi eleştirme ve ihtiyaç duyulursa değiştirebilme hakkının olduğunu da anlatmaktadır. (Mülayim, 1995, s. 68).

Kooperatife aktarılan sermayeye, eğer veriliyorsa, sınırlı bir oranda bir faiz verilmesi, sermayeye sınırlı faiz verilmesi ilkesi olarak bilinir. Ancak, kooperatif eğer sermayeye hiç faiz vermiyorsa bu ilkeyi ihlal ettiği anlamına gelmez. (Mülayim, 1995, s. 70). Robert Owen tarafından düşünülen bu uygulamanın amacı işçileri sermayenin bir aracı haline getirmeden, tasarruflarını yine kendi yararlarına, kendi örgütlerinde toplamak ve kullanmaktır (Sarı, 2000, s. 11).

Bir diğer ilke de risturn verilmesi ilkesidir. Bu ilke ilk defa Rochdale tüketim kooperatiflerinde uygulanmıştır ve işletme fazlasının ortaklara alışverişleriyle orantılı olarak dağıtılması uygulamasıdır. Bu ilkede esas olan, işletme fazlalarının ortaklara sermayeleri değil yaptıkları alışveriş oranına dağıtılmasıdır. (Mülayim, 1995, s. 71). Bu dağıtımın diğer bir ortağın zararına olmayacak şekilde yapılması gereklidir (Sarı, 2000, s. 10).

Eğitimin desteklenmesi ilkesi, geniş anlamda kabul edilmektedir. Bu ilkenin amacı, kooperatif ortaklarına, yöneticilerine, memurlarına ve bütün halka kooperatif ilke ve yöntemlerinin demokratik ve ekonomik yönleriyle anlatılması amacını taşımaktadır. Bu amaçla kooperatiften kaynaklar oluşturulur. (Mülayim, 1995, s. 75).

Kooperatiflerin son ilkesi olan işbirliği ilkesi, kooperatifin ortaklarına veya toplumda daha fazla hizmet edebilmesi için bölgesel, ulusal ya da uluslar arası diğer bütün kooperatiflerle aktif bir biçimde işbirliği faaliyetinde bulunması anlamına gelmektedir. (Mülayim, 1995, s. 77).

Kooperatiflerin kabul gören ilkelerine genel bir bakıştan sonra tarım kredi kooperatiflerine geçmek doğru olacaktır. Tarım kredi kooperatiflerinin amacı, ortaklarına mümkün olan en ucuz (maliyet fiyatına) ve yeterli krediyi sağlamaktır. Kooperatiflerden kredi alarak dış

kaynak ihtiyacını karşılamaya çalışanlar genellikle küçük üreticilerdir. Bunun nedeni, küçük üreticilerin bankalardan kredi alabilme olanaklarının olmayışıdır. Bankalar daha çok büyük üreticilere kredi verebilmektedirler. Küçük çiftçinin ya ipotek ettirebileceği toprağı yoktur ya da toprağının banka için değeri, kullanmak istediğı banka kredisini karşılayacak büyüklükte değildir (Mülayim, 1995, s. 200).

Tarım kredi kooperatiflerinin farklı çalışma konuları vardır. Bunlar arasında, ortakların kısa ve orta vadeli gereksinimlerini karşılamak, ürünlerini değerlendirmek, ortak yararlanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri edinmek vardır. Bunun yanında, üretim ve mecburi tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak, el sanatlarını geliştirmek ve mamüllerini değerlendirmek, mesleki ve teknik yönden eğitim çalışmaları düzenlemek, mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliğı yapmak gibi çalışma konuları da vardır (Sarı, 2000, s. 49 – 50).

Ülkemizdeki kooperatifçilik çalışmaları, Osmanlı Dönemi'ne kadar gitmektedir. 1863 yılında kurulan "Memleket Sandıkları" mevcut kooperatiflerin öncüsü olarak düşünülebilir. Bu kuruluşların amacı, tarımsal üretim ve tarımsal kredi üzerinde çalışmalar yapmaktır. Niş Valiliğı görevini yürüten Mithat Paşa (1822 – 1884) tarımsal kredi temininde çiftçilerin sorunlarını tespit etmiş ve memleket sandıklarının kurulması için gerekli adımları atmıştır.

Memleket sandıklarının çalışmalarında ve toplum tarafından benimsenmesinde, halkın yakından tanıdığı bir yardımlaşma sistemi olan imeceden faydalanılmıştır.

Memleket sandıklarının faaliyeti şu şekilde yürümektedir:

Her çiftçi ailesine, devlete ait boş arazilerde eşit şartlarda ve imece usulüyle ürün ekim ve hasadı yaptırılmıştır. Hafta tatilleri uygulamasında Müslümanlar Pazar günü, Hıristiyanlar Cuma günü çalıştırılmıştır. Bu şekilde elde edilen hasılat nakde çevrilerek kredi ihtiyacı karşılanmıştır.

Birinci dünya savaşı ve hemen ardından gelen kurtuluş savaşı ile bu kuruluşlar faaliyetlerini 1919'da durdurmak zorunda kalmışlardır. Daha sonra, Cumhuriyet'in ilanı ile 1924 yılında kooperatifçilik hareketi daha yeni ve canlı bir gelişme ile tekrar başlamıştır (www.tarimkredi.org.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009)

Modern anlamdaki Tarım kredi kooperatifleri, 145 yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkiye'nin her bölgesinde yaygın şube ağı ve yetişmiş personeli olan bir kurumdur. Tarımsal üretim yapan kooperatif üyesi üreticilerin ekonomik olarak desteklenmesi için ilgili ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kısa ve orta vadeli krediler kullanılmaktadır.

Kurumun kullandığı kısa vadeli işletme kredileri, kurum ortaklarının üretim yapmakta olduğu tarımsal işletmede ihtiyaç duyulan tohumluk, fide, fidan, kimyevi gübre, zirai mücadele ilacı, karma hayvan yemi, akaryakıt gibi girdilerin teminini sağlamak ve üreticinin nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile verilen ve vadesi bir yıl olan kredilerdir.

Kurumun kullandığı kısa vadeli kredilerden biri olan işletme kredileri, ortağın yıllık olarak ortaya çıkan devamlı üretim giderlerinin giderilmesi ve işletme sermayesinin eksik unsurlarının tamamlanması amacıyla kullanılmaktadır ve üreticinin o yılın ürün bedelinden ödemesi şartıyla en fazla bir yıl vadeli olarak açılan ve nakit olarak kullanılan kredilerdir.

Dekar başına elde edilecek ürün verimini arttırmak amacıyla, ortakların tohumluk ihtiyaçlarını karşılaması için verilen en fazla 1 yıl vadeli tohumluk kredileri, yine verimi arttırmayı amaçlayan ve en fazla 1 yıl vadesi olan kimyevi gübre kredileri, ortakların her türlü hastalık ve zararlı ile mücadelede gerekli olan kaynakları sağlamak amacıyla tarımsal ilaç kredileri, ihtiyaç duyulan mazotun karşılanması amacıyla akaryakıt kredisi de, girdiler için kaynak oluşturulmasını sağlayan kısa vadeli kredilerdir.

Bir diğer kısa vadeli kredi ise tarımsal bir işletmede ya da başkasına ait arazilerde besicilik de dahil olmak üzere hayvancılıkla uğraşan ortaklara, hayvan cinsi ve sayısına göre verilen hayvancılık işletme kredileridir. Bu krediler, büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kümes hayvancılığı alanlarını içermektedir.

Tarım kredi kooperatiflerinin kullandığı orta vadeli yatırım kredileri farklı alanlara yöneliktir. Bunlardan biri olan donatma kredileri; tarımsal işletmenin faaliyetlerinin devamı için gerekli canlı ve cansız demirbaşları oluşturan her türlü tarımsal araç, meyve fidanı gibi bileşenlerin alınmasına yönelik, en fazla 3 yıla kadar vade ile açılan kredilerdir. Bu araç gereçler içerisinde ayrıca tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemeleri bulunabilmektedir.

Kooperatif ayrıca hayvancılık donatma kredileri de vermektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan, arı kovanı ve kolonisi, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan donatma malzemeleri için en fazla 3 yıl vadeli olan kredilerdir.

Kooperatifin kullandığı kredilerin limitleri ise şöyledir:

- Genel Şahıs Haddi 20.000.-TL
- Özel Şahıs Haddi 60.000.-TL
- Sözleşmeli Üretim şahıs haddi 60.000.-TL

(www.tarimkredi.org.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009)

2.3.2.2.3.Tarım Satış Kooperatifleri

Tarım satış kooperatifleri de üreticilerin gelir düzeylerini arttırmaya yönelik faaliyetler sürdüren kooperatiflerdir. Üreticiler, üretim sırasında ya da işletmelerinin ıslahı ve yenilenmesi için gerekli olan yabancı kaynaklarını tarım kredi kooperatiflerinden karşılamaktadır. Üretim süreci sonunda ortaya çıkan ve emeklerinin ürünü olan ürünü ise doğal olarak en iyi koşullarda satmaya çalışacaklardır. Ancak üreticiler için bu her zaman mümkün olamamaktadır. Üreticilerin tarımsal faaliyetleri sonucunda elde ettikleri ürün, son halka olan tüketiciye gelmeden önce bir çok aracı ve komisyoncudan geçmektedir. Bu nedenle, tüketicinin ödediği paranın ancak küçük bir kısmı üreticiye gelir olarak yansımaktadır. İşte bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla tarım satış kooperatifleri kurulmuştur. Birinci amaçları, ortakları olan üreticilerin ürünlerini en iyi biçimde değerlendirmek, ürünlerin iç ve dış pazarda en iyi değerinde satışını gerçekleştirmek ve tüketicilerin ödedikleri paranın mümkün olduğu kadar fazla kısmının ortakları olan üreticiler tarafından alınmasını sağlamaktır. (Mülayim, 1995, s. 208).

Tarım satış kooperatiflerinin çalışma konuları:

- a. Ortakların ürünlerinin değerlendirilmesi için en iyi şartları oluşturmaya çalışmak ve bu konuda gereken her türlü tedbiri almak,
- b. Ortakların ve ortak olmayan üreticilerin tarımsal üretim faaliyetinde duydukları ihtiyaçları karşılamak,
- c. Devlet adına destekleme alımı yapmak olarak özetlenebilir (Duman, 1997, s. 58 – 59).

Tarım satış kooperatifi üreticilere şu yararları sağlar:

- a. Tarım satış kooperatifleri, özellikle küçük ölçekteki üreticilerin pazar karşısındaki dezavantajlı yerini yükseltmek ve tüccarlar karşısında daha avantajlı hale getirmeyi amaçlar.
- b. Satışta daha fazla avantaj sağlayan büyük bir iş hacmi sağlar. Bugün büyük iç ve dış pazarlarda satışın büyük hacimde yapılması önemlidir ve genel olarak bir zorunluluk halini almıştır. Küçük üreticiler için bu hacmi sağlamak çok zordur hatta imkânsızdır. Tarım kredi kooperatifleri küçük hatta orta üreticilerin ürünlerini birleştirerek satış yapmaktadırlar.
- c. Tarım kredi kooperatifleri sattıkları malın kalitesini daha kolay garanti verebilirler.

2.3.2.2.4. Devlet Destekleri ve Teşvikleri

Tarımsal üretimin, genellikle doğa koşullarının şekillendirdiği bir takım risklerle yürütülen bir faaliyet olması, ekonomik olarak işlevsellik sağlayan piyasa mekanizmalarının etkisini yeterince göstermesine olanak vermemektedir. Sanayi kollarında olduğu gibi, arz ve talebi şekillendirme seçeneğinin, tarımsal üretimde yeterince yer bulamaması, tarım sektöründe bir takım farklı kuralların olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tarım politikaları da, bu ekonomik kuralların genelde makro bazda olanlarıyla ilgili bir kavramdır (Sayın, 2003, s. 1).

Tarım politikalarının, ulusal ve uluslar arası bazda farklı uygulama ve çalışma alanları ile yürütücüleri vardır. Ülkemizde, ulusal tarım politikalarını yönlendiren yürütücü Tarım Bakanlığı'dır. Bunun yanında çeşitli kamu kuruluşları ve kooperatifler, çiftçi ve meslek kuruluşlarıdır. Uluslar arası alanda ise dünya çapına kuruluşlar olan WTO, FAO, IMF, WB vd., bölgesel olarak birleşmiş kuruluşlar olan AB, OECD vd. ve uluslararası mal anlaşmaları belirleyici rol üstlenmektedir (Sayın, 2003, s. 2).

Yurdumuz tarımsal üretimin çok yoğun olarak yapıldığı ve nüfusunun önemli bir bölümünün bu faaliyetle uğraştığı bir ülke olmasından dolayı, ulusal tarım politikalarının ülkenin geneli üzerinde çok büyük bir etkisi vardır. Bu politikalar içerisinde destekleme politikaları çok önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'de verilen belli başlı tarımsal destekler doğrudan gelir desteği, prim ödemeleri, alternatif ürün desteği, hayvancılık ve yem bitkileri desteğidir (II. Tarım Şurası, 2004, s. 36-42).

Tarımsal desteklemelerin ortaya çıkışı da, çok farklı nedenlerdendir. Bunlardan bir tanesi, tarımsal üretim faaliyetinin kendine özgü özellikleridir. Bu özellikler nedeniyle tarımsal üretimin desteklenmesi gerekliliği önem kazanmıştır. Tarımsal üretim faaliyetinin en önemli özelliklerinden biri, üretimin tabiat koşullarına bağlı olması ve önemli seviyede risk alınarak gerçekleştirilmesidir. Doğa olayları üretimi önemli derecede etkilemektedir. Bu da gelir ve ürün kaybına karşı bir güvence beklentisi ortaya koymaktadır (Sayın, 2003, s. 6).

Bunun yanında tarımsal işgücüne olan talebin bazen yoğun olması bazen de atıl işgücü ortaya çıkması, üretimin yıl boyu sürekli olmaması ancak alet ve makine amortisman masraflarının yıl boyu sürekli devam etmesi, tarımın değişen piyasa koşullarına hemen uyum sağlayamaması, tarımsal üretimde girdilerin sürekli arttırılmasına rağmen üretimin bir süre sonra artış göstermemesi de desteklemeleri gerekli kılmaktadır. Tarım ürünlerinin arz ve talep esneklikleri azdır, piyasada arz ve talep dengesi ayarlamak zordur ve tarım sektöründe sürekli bir gelir dalgalanması oluşmaktadır. Ekonomik olarak iyi ve talebi yüksek olan ürünler her yerde yetiştirilememekte, bölgenin ekolojik koşulları göz önüne alınarak ürün seçimi yapılma zorunluluğu önem kazanmaktadır. Üretimde, sanayi kollarında olduğu gibi sermayenin yüksek bir devir hızına sahip olmaması da tarımsal desteklemeye gerek duyulmasına neden olan durumlardan biridir (Sayın, 2003, s. 6).

Desteklemelerin farklı sosyal amaçları da vardır. Bunların belli başlıları nüfusun beslenmesinin devamının sağlanması, gıda güvenliği ve kendine yeterliliğin sürdürülmesi, gelir dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi olarak sıralanabilir (Acar vd., 2003, s. 104).

Ülke tarımının gelişmiş diğer ülkelerin dış ticaret politikalarından olumsuz etkilenmemesi ve tarım kesiminin sosyal olarak da refahının arttırılması gibi nedenler de tarımsal desteklemelerin amaçlarındandır (Sayın, 2003, s. 7 – 8).

Tarımsal girdilere yapılan sübvansiyon desteklemeleri, tarımsal destekleme politikasının önemli bir aracıdır. Sayın 2003, Eraktan, 2001'e atfen, sübvansiyonu şu şekilde açıklamıştır: "Devletin, karşılığında bir ödence beklemeksizin üretimin desteklenmesi ve devamlılığının sağlanması için bazı özel ve kamu kuruluşlarına yaptığı parasal veya para karşılığı bulunan yardımlar".

Günümüzde, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Avrupa Birliği'nde yoğun olarak sübvansiyon desteklemeleri kullanılmaktadır. Türkiye tarafından da 1995 yılında uygulamaya

başlanan DTÖ Tarım Anlaşması kuralları ile, DTÖ'ne üye 140 ülkede sübvansiyon desteklemelerinin sınırlandırılması ile ilgili çalışmalarda bulunmaktadır (Sayın, 2003, s. 3).

Yukarıda sayılanlar ve genellikle tarımsal üretim faaliyetinin küresel olarak benzer olan özellikleridir. Bunların yanında, Türkiye'nin sahip olduğu bir takım özellikler de tarımsal desteklemeleri gerekli hale getirmektedir. Bunlardan birisi de işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ve arazilerinin ise dağınık yapıda olmasıdır. İşletmelerde gelir ve gelir dağılımı bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir. Ayrıca, bu işletmelerde uzmanlaşma olmaması ve aile tipi işletmeler olarak faaliyet göstermeleri de devamlılıklarını sağlayabilmek için desteklenmeye ihtiyaç duymalarına bir etkidir. Bu dağınık arazi yapısı, miras yoluyla el değiştiren ve dağılan yeni arazilerle sürekli artmaktadır. Tarımda üretici örgütlenmeleri yetersizdir. Tarım kesiminin finansman ihtiyaçlarını karşılayabilecek olanakları da yeterli değildir. Ayrıca finansman kaynaklarının çok çeşitli olması, üreticilerce takibini zor hale getirmektedir. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelir düzeyinin az olması, kırsal alandaki yaşam koşullarının zorluğu, eğitim düzeyinin azlığı nedeniyle geliri arttıracak yeni teknolojilerin takip edilememesi, yüksek enflasyon ortamı, üretici endüstri ilişkilerinin yetersiz olması, tarım ürünlerinin üretim dışı satım eğiliminin az olması, tarımda sigorta sisteminin yeterli olmaması, tarımsal yasaların ve kurumsal yapının karmaşa içinde oluşu nedeniyle desteklemeler gerekli hale gelmektedir (Sayın, 2003, s. 7).

Dünyadaki tarımsal destekleme politikalarına baktığımızda, özellikle tarımı gelişmiş büyük ülkelerde toplam nüfus ve istihdam içinde tarım sektörü payının çok az olduğu, tarımsal işletmelerin genellikle büyük ölçekli olup teknoloji kullanımına önem verdiği, üreticilerin örgütlenme düzeyinin fazla olduğu, tarım politikalarının tek merkezden yönetilerek karışıklığa ihtimal bırakılmadığı, tarımın endüstriye entegrasyonunun sağlanmış olduğu, üretici eğitim düzeyinin yüksekliği dikkati çekmektedir. Aşırı müdahaleci destekleme politikalarının uygulandığı ülkelerde üretim fazlalığı ve stok oluşmaktadır. Daha az müdahaleci gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde ise üretimi ve verimi arttırmak amaçtır (Sayın, 2003, s. 10).

Türkiye'deki destekleme politikaları, Cumhuriyet'in ilanından 1990'lı yıllara kadar daha çok koruyucu, destekleyici ve müdahaleci nitelikte olmuştur (Acar ve Bulut, 2009, s. 1)

Türkiye'de bugüne kadar farklı aşamalar gösteren tarımsal destekleme politikaları izlenmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile beraber gerekli olan sanayi atılımının gerçekleştirilmesi

için gerekli döviz girdisi, tarımsal ürünlerin dış satımı ile gerçekleşmiştir. İlerleyen yıllarda ise mevcut hammaddenin ülke içinde işlenmesini arttırmak için hammadde yoğunluğu bölgelerde bir çok tarımsal Kamu İktisadi Teşebbüsü kurulmuştur. Bunlardan bir kısmı mevcut hammaddeyi satın almakta, bir kısmı da tarımsal üretim faaliyeti için gerekli olan girdileri (gübre, tohum, damızlık hayvan, karma yem, çeşitli alet ve makineler vd.) uygun koşullarda üreticiye sağlama görevini yerine getirmişlerdir (Sayın, 2003, s. 13).

Günümüz Türkiye uygulamalarına bakıldığında, tarım sektörüne yapılan desteklemelerin temel olarak fiyat desteği, girdi desteği, düşük faizli kredi uygulamaları, doğrudan ve diğer ödemeler, genel hizmetler, vergi kolaylıkları ve yatırım desteklemeleri gibi iç destekler ve dış alımda koruma sağlanması ve dış satımda teşvik gibi dış destekler şeklinde olduğu görülmektedir (Sayın, 2003, s. 14).

2.3.2.2.4.1. Destekleme Alımları ve Fiyat Destekleri

Destekleme alımları, alım amacıyla ilgili bir KİT'in görevlendirilmesi ve ürün alım fiyatının bakanlar kurulu tarafından belirlenmesi ilkelerine göre yapılır. Görevlendirme nedeniyle ortaya çıkan KİT zararı, hazine tarafından karşılanır. Türkiye'de destekleme alımı ilk kez 1932 yılında buğday için yapılmıştır (Sayın, 2003, s. 14 – 18).

Destekleme alımlarında belirlenen fiyatlar genelde hasat sonrası ya da hasattan hemen önceki dönemde açıklandığı için üreticinin ürün tercihlerini belirleyici olmamış, destekleme kuruluşlarının ödemeleri zamanında yapmaması ve gecikmeler olması da üreticiyi zor durumda bırakmıştır (Sayın, 2003, s. 19).

2.3.2.2.4.2. Girdi Destekleri

Girdi desteklerinin amacı, tarımda verimliliği yükseltmek ve maliyetleri azaltmaktır. Bu girdi desteklerinden bazıları gübre, ilaç, tohum, fide, fidan, elektrik, sulama suyu ve hayvansal materyaldir. Bunlardan kimyevi gübre desteği, girdi destekleri içerisinde en önemli payı almaktadır. Bunun nedeni, kimyevi gübrenin uygun çeşitte, zamanda ve miktarda kullanılmasının verimliliği arttırmasına karşı, ülkemizde yeterli derecede kullanımının olmamasıdır. Bir diğer neden ise, hammaddenin yurt dışına bağlı olması ve artan döviz fiyatlarının üreticinin gübre alım gücünü azaltmasıdır. Ülkemiz tarımsal destekleme tarihinde girdi desteklemelerine konu olan bir diğer girdi de tohumdur. Bu uygulamada hedeflenen amaç, üreticinin daha az fiyatla daha kaliteli ve yüksek verim sağlayan tohumları

kullanabilmesini sağlamaktır. Devlet korunma önlemleri içerisinde yer alan ilaçlamalardan ücret almazken, üreticinin kendi yaptığı korunmaya yönelik ilaçlamalar için destekleme kararı almıştır. Bunların yanında, tarım alanlarının sulanması için gerekli tesislerin kurulması, bakımının yapılması ve işletilmesi için gerekli olan fonlar devlet tarafında karşılanmakta, ancak kullanıcılardan küçük miktarlarda sulama bedeli toplanmaktadır. Tarımsal amaçlı olarak kullanılan elektrik için de devlet tarafından indirim uygulanmaktadır. Devlet tarafından verilen düşük faizli kredi uygulamaları da bulunmaktadır (Sayın, 2003, s. 33 – 39).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA MERKEZİNDE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİ YAPAN İŞLETMELERİN FİNANSMAN KAYNAKLARININ ARAŞTIRILMASI

3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Antalya, Türkiye'nin tarımsal üretim başkenti olarak bilinmektedir. Antalya, özellikle, meyve, sebze, kesme çiçek ve süs bitkileri üretimi açısından lider konumdadır. Bu üretimlerin bir kısmı aile işletmelerince, bir kısmı da profesyonel olarak faaliyet gösteren firmalarca yapılmaktadır. Bu firmalar, yıl boyunca gerçekleşen işletme giderleri ve yeni yatırımlar gibi harcamaların finansmanı için öz kaynaklarının yanında zaman zaman da yabancı kaynaklar kullanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, tarımsal üretim yapan işletmelerin finansman kaynaklarını belirlemektir. Bu amaçla, işletmelerin finansman yapılarını, yararlandıkları yabancı kaynakları, yabancı kaynakların amacı, temin yeri ve kullanım sıklıkları gibi özelliklerini belirlemeye yönelik bir anket çalışması yapılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Kapsamı

Antalya il merkezinde tarımsal üretimin birçok kolunda faaliyet gösteren çok sayıda firma bulunmaktadır. Araştırma dahilinde hazırlanan anket formu, il merkezinde faaliyet gösteren süs bitkileri üreticisi firmalara uygulanmıştır. Süs bitkileri üretimi yapan firmaların seçilmesinin nedenlerinden birisi, bu firmaların büyük kısmının daha ulaşılabilir yerlerde olmasından kaynaklanan ulaşım ve zaman avantajıdır. Diğer ise, araştırmacının bu tür işletmelerin kendi içinde, tüm sektörü yansıtacak şekilde bir dağılım gösterdiğine dair mesleki görüşüdür.

3.1.3. Araştırmanın Yöntemi

3.1.3.1. Örneklem

Antalya il merkezi dahilinde süs bitkileri üretimi yapan firmaların listesi ATSO'dan elde edilmiş ve bunlardan üretim faaliyetine devam eden 59 firma ana kütle olarak belirlenmiştir. Anket formları, firmaların sahipleri, yöneticileri ya da muhasebe sorumlularıyla yüz yüze yapılan görüşmeler ile doldurulmuştur. İlgili kişilerden bir kısmı yoğunluklarından ve bilgileri paylaşmak istemediklerinden anket çalışmasına katılmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak 22 firmadan anket cevapları elde edilmiştir.

3.1.3.2. Veri Toplama

Verilerin toplanmasında kullanılan araç anket formudur. Anket formunun hazırlanmasında, öncelikli olarak araştırmacının tarım alanındaki mesleki bilgisi yönünde bir taslak hazırlanmıştır. Bu taslak daha sonra finansman alanında uzman akademisyenlerin görüş ve önerileri ile son haline getirilmiştir. Anket formunun uygulama aşamasının başında, soruların anlaşılabilirliği ve araştırma konusu ile örneklem arasında bağ kurma yetisi başarıyla test edilmiş ve anket formunda herhangi bir değişiklik yapmadan uygulamaya devam edilmesine karar verilmiştir.

Anket formu 11 soru ve 2 gruptan oluşmaktadır. İlk grup dâhilinde olan 3 soru, işletmelerin faaliyet süreleri, duran varlık değerleri ve duran varlıkların toplam varlıklar içerisindeki payını ölçmeyi amaçlayan demografik soruları içermektedir.

Anket formundaki ikinci grupta yer alan 4 ve 5 numaralı sorular işletmelerde ne oranda yabancı kaynak kullanıldığını ve kaynakların temin edildiği yerleri ölçmeyi amaçlamaktadır.

Anket formunda ikinci grupta yer alan 6'ncı sorudan başlayan ve formun 10'uncu sorusuna kadar devam eden bölümde özellikle işletmelerin kullandıkları olası banka kredileriyle ilgili cevaplara ulaşılacak amaçlanmıştır.

Grubun ve anketin son sorusunda ise işletmelerin devlet teşvik ve desteklerinden yararlanıp yararlanmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

3.1.3.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package of Social Sciences) 13 programı kullanılmıştır. Öncelikle işletmelerin faaliyet süreleri, duran varlık yapıları ve bunların toplam varlıklar içerisindeki dağılımını belirlemek amacıyla alınan veriler frekans analizleri ile incelenmiştir.

3.2. Araştırmadan Elde Edilen Veriler

3.2.1. İşletmelerin Demografik Özellikleri

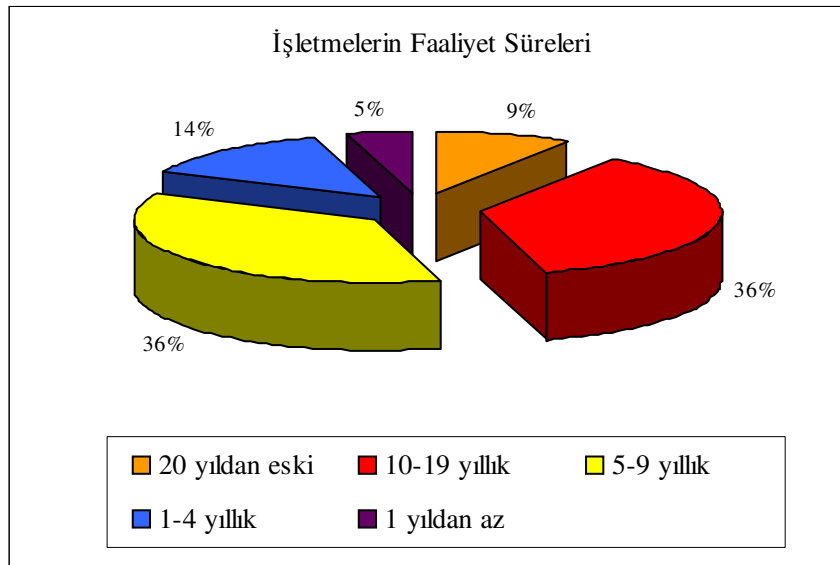
Anket formunda, süs bitkileri üretimi yapan işletmelerin araştırma konusu ile ilgili demografik özelliklerini belirlemek amacıyla, işletmenin faaliyet gösterdiği yıl, duran varlıkların değeri ve duran varlıkların toplam varlıklar içerisindeki oranını araştırılan 3 soru sorulmuştur. Süs bitkileri üreticisi 22 firmanın demografik özellikleri aşağıdaki gibidir.

3.2.1.1. İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yıl

Anket çalışması dahilinde değerlendirilen firmalara bakıldığında 22 firmadan 8'er tanesi 5-9 ve 10-19 yıllık süreler dahilinde faaliyet göstermektedir. 1-4 yıl arasında faaliyet gösteren 3, 20 yıldan uzun süredir faaliyet gösteren 2 ve 1 yıldan az süredir faaliyet gösteren 1 firma belirlenmiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Faaliyet Yıllarına Göre İşletme Sayıları

Faaliyet Süresi	İşletme Sayısı
20 yıldan eski	2
10-19 yıllık	8
5-9 yıllık	8
1-4 yıllık	3
1 yıldan az	1
Toplam	22

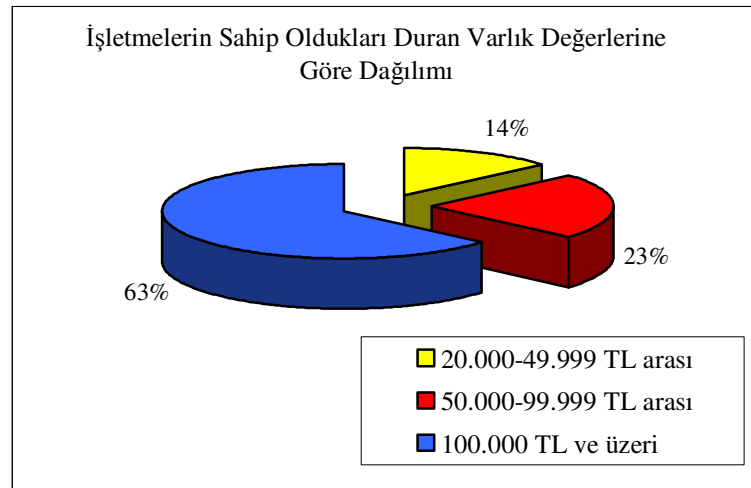
Şekil 3.1. İşletmelerin faaliyet sürelerine göre yüzde dağılımı

3.2.1.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri

22 firmadan hiçbirinin duran varlıkları 20.000 TL'den az çıkmamıştır. 3 firmanın 20.000-49.999 TL arası, 5 firmanın 50.000-99.999 TL arası ve 14 firmanın 100.000 TL ve üzerinde duran varlık değerine sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 3.2.). Duran varlık değerlerinin büyük ölçüde 100.000 TL'den fazla olması, işletmelerin faaliyet gösterdikleri arazi ve tesislerin kiralanmış değil, kendilerine ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri

İşletmelerin Duran Varlık Değerleri	İşletme Sayısı
10.000 TL'den az	0
10.000-19.999 TL arası	0
20.000-49.999 TL arası	3
50.000-99.999 TL arası	5
100.000 TL ve üzeri	14
Toplam	22

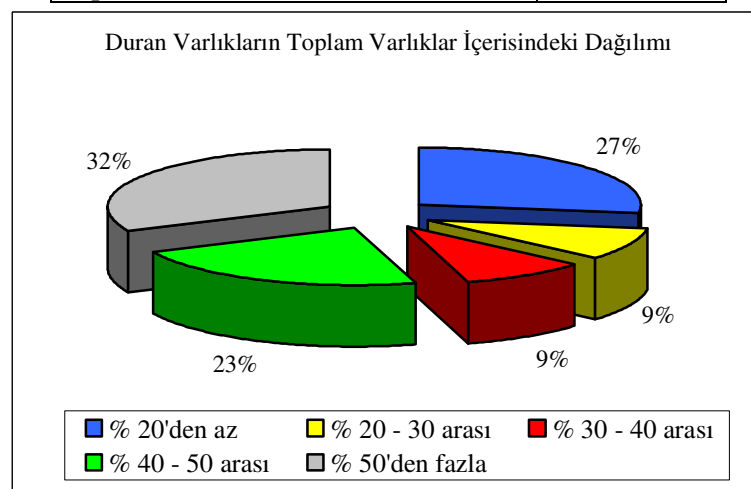
Şekil 3.2. İşletmelerin Duran Varlık Değerleri

3.2.1.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı

Duran varlıkların toplam varlıklar içerisinde dağılımına bakıldığında, 22 işletmenin 7'sinde % 50'den fazla, 6'sında % 20'den az, 5'inde % 40 – 50 arasında olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı

İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı	İşletme Sayısı
% 20'den az	6
% 20 - 30 arası	2
% 30 - 40 arası	2
% 40 - 50 arası	5
% 50'den fazla	7
Toplam	22

Şekil 3.3. İşletmelerde Duran Varlıkların Toplam Varlıklar İçerisinde Dağılımı

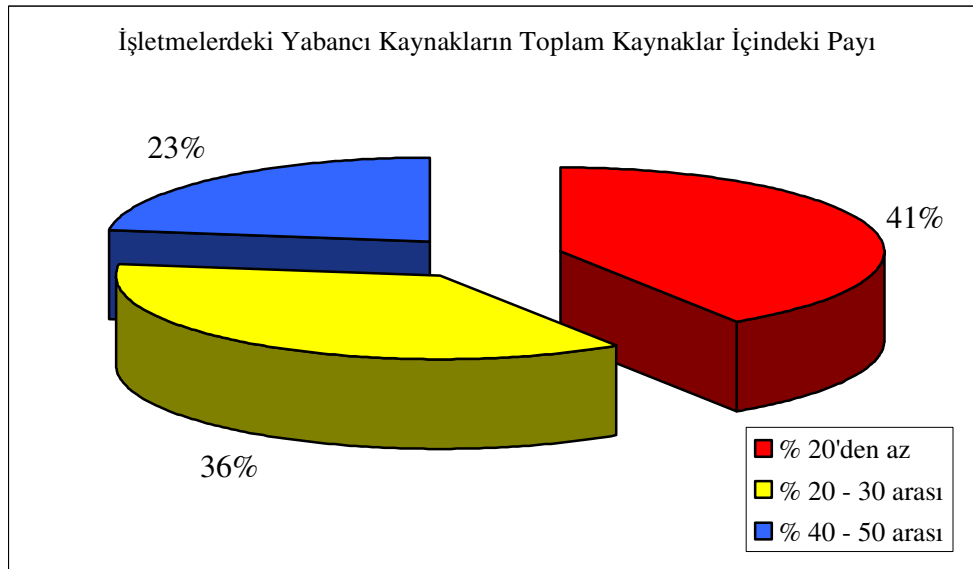
3.2.2. İşletmelerin Finansman Kaynaklarına Yönelik İstatistikler

3.2.2.1. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı

İşletmelerin kullandığı yabancı kaynakların, toplam kaynaklar içindeki payına bakıldığında 9 işletmenin % 20'den az, 8 işletmenin % 20 – 30 arası, 5 işletmenin % 40 – 50 arası olduğu, hiçbir işletmenin % 30 – 40 arası ve % 50'den fazla olmadığı görülmektedir (Tablo 3.4). Bu durum, işletmelerde yabancı kaynak kullanımının büyük ölçüde % 30'dan az olduğunu göstermektedir. İşletmeler finansman ihtiyaçlarını karşılarken öz kaynaklarından daha fazla yararlanmaktadır.

Tablo 3.4. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı

İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı	İşletme Sayısı
% 20'den az	9
% 20 - 30 arası	8
% 30 - 40 arası	0
% 40 - 50 arası	5
% 50'den fazla	0
Toplam	22

Şekil 3.4. İşletmelerdeki Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklar İçindeki Payı (%)

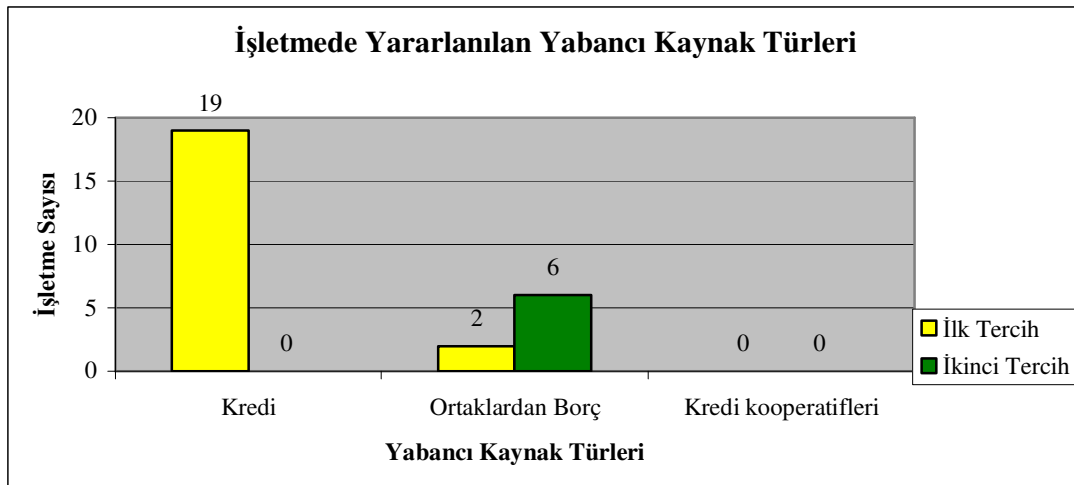
3.2.2.2. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri

Anket çalışmasında işletmelere yöneltilen bu soruda, yabancı kaynak kullanan işletmelerin daha çok hangi tür kaynaklardan yararlandığını ölçmek hedeflenmiştir. İşletmelerden 19'u, en çok banka kredilerinden, 2'si de en çok ortaklardan alınan borçlardan faydalandığını belirtmiştir. 1 işletme ise yabancı kaynak kullanmadığını beyan etmiştir. İkincil yabancı kaynak olarak, hiç bir işletme banka kredilerini tercih etmezken, 6 firma da ortaklardan borçları tercih ettiğini ortaya koymuştur. Hiçbir işletme kredi kooperatiflerini tercih etmemiştir (Tablo 3.5).

İşletmelerin banka kredilerini daha çok tercih etmelerinin olası nedenleri, bankaların üreticilere her geçen gün daha erişilebilir kredi imkânları sunmasının yanında, bankalar arası rekabet nedeniyle kredi maliyetlerindeki düşüşler olabilir.

Tablo 3.5. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri

Yabancı Kaynak Türü	İlk Tercih	İkinci Tercih
Kredi	19	0
Ortaklardan Borç	2	6
Kredi kooperatifleri	0	0
Toplam	21	6

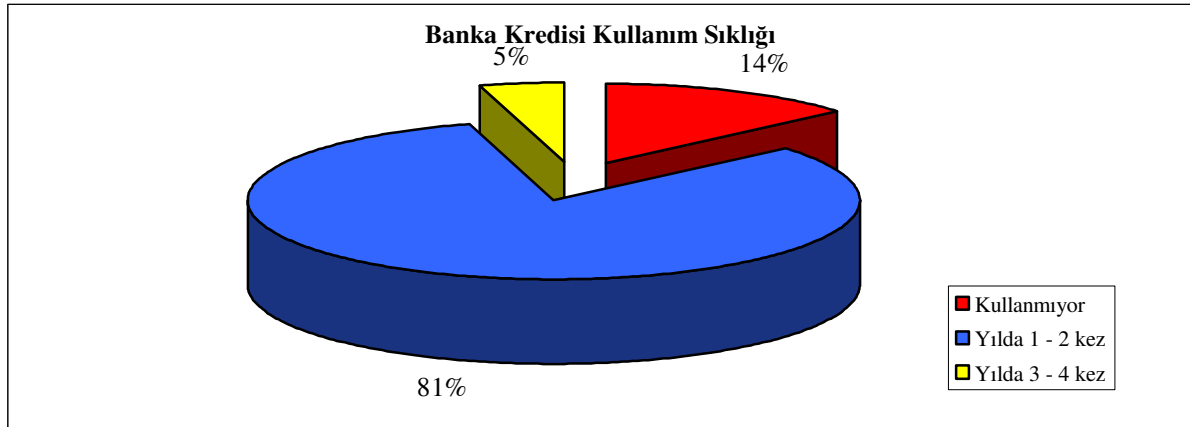
Şekil 3.5. İşletmede Yararlanılan Yabancı Kaynak Türleri

3.2.2.3. Kredi Kullanan İşletmelerin Kullanım Sıklıkları

Çalışmada incelenen firmaların 3'ünün banka kredisi kullanmadığı, 17'sinin yılda 1 – 2 kez, 1'inin yılda 3 – 4 kez banka kredisi kullandığını belirtmiş, hiçbir işletmenin yılda 4 kezden fazla kredi kullanmadığı belirlenmiştir (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Banka Kredisi Kullanım Sıklığı

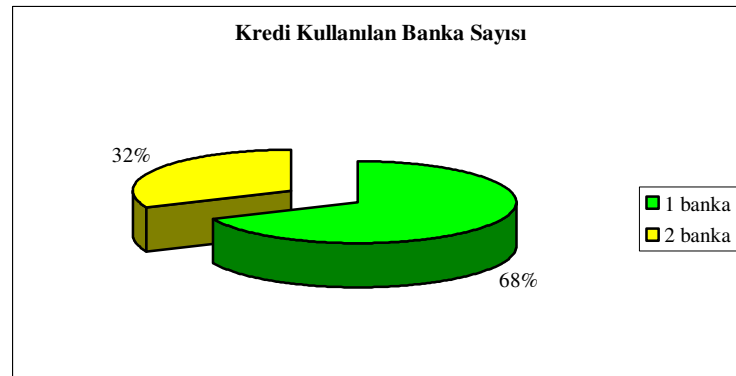
Banka kredisi kullanım sıklığı	İşletme Sayısı
Kullanmıyor	3
Yılda 1 - 2 kez	18
Yılda 3 - 4 kez	1
Yılda 4 - 6 kez	0
Yılda 6 kezden fazla	0
Toplam	22

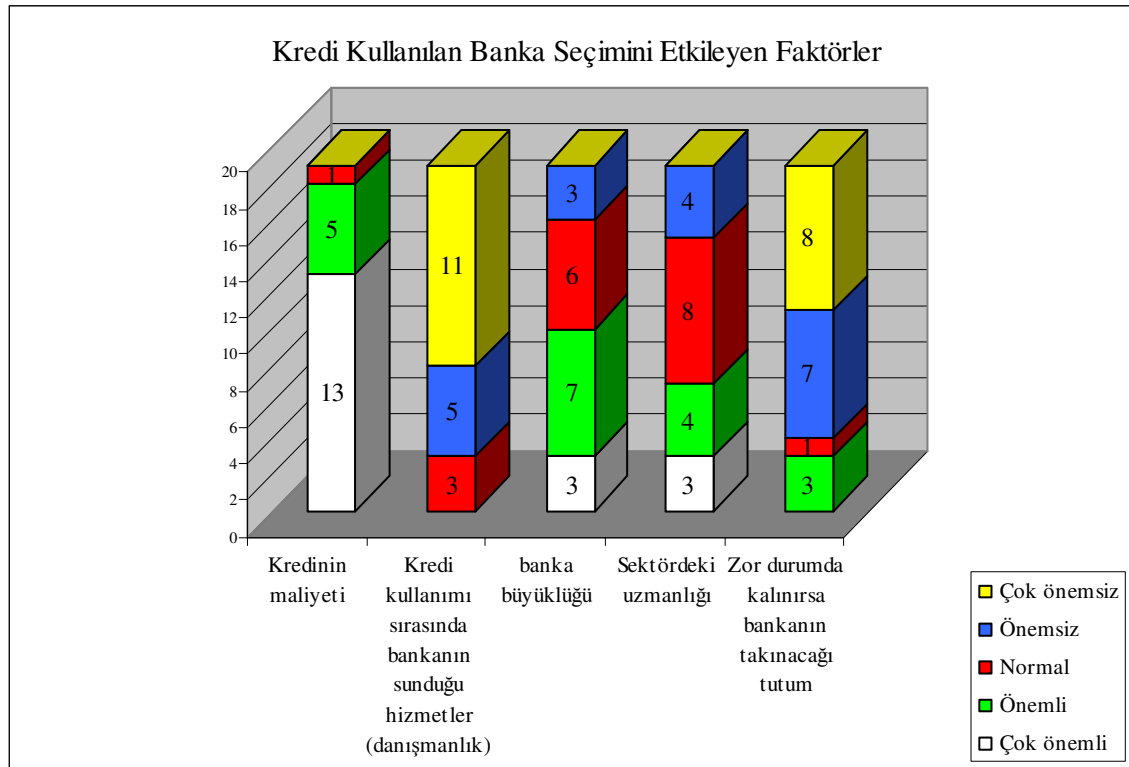
Şekil 3.6. Banka Kredisi Kullanım Sıklığı (%)

3.2.2.4. Kredi Kullanılan Banka Sayısı

Araştırma dâhilinde değerlendirilen işletmelerden banka kredisi kullanan 19'undan 13'ünün tek bankayla, 6'sının iki bankayla çalıştığı belirlenmiştir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7. Kredi Kullanılan Banka Sayısı (%)

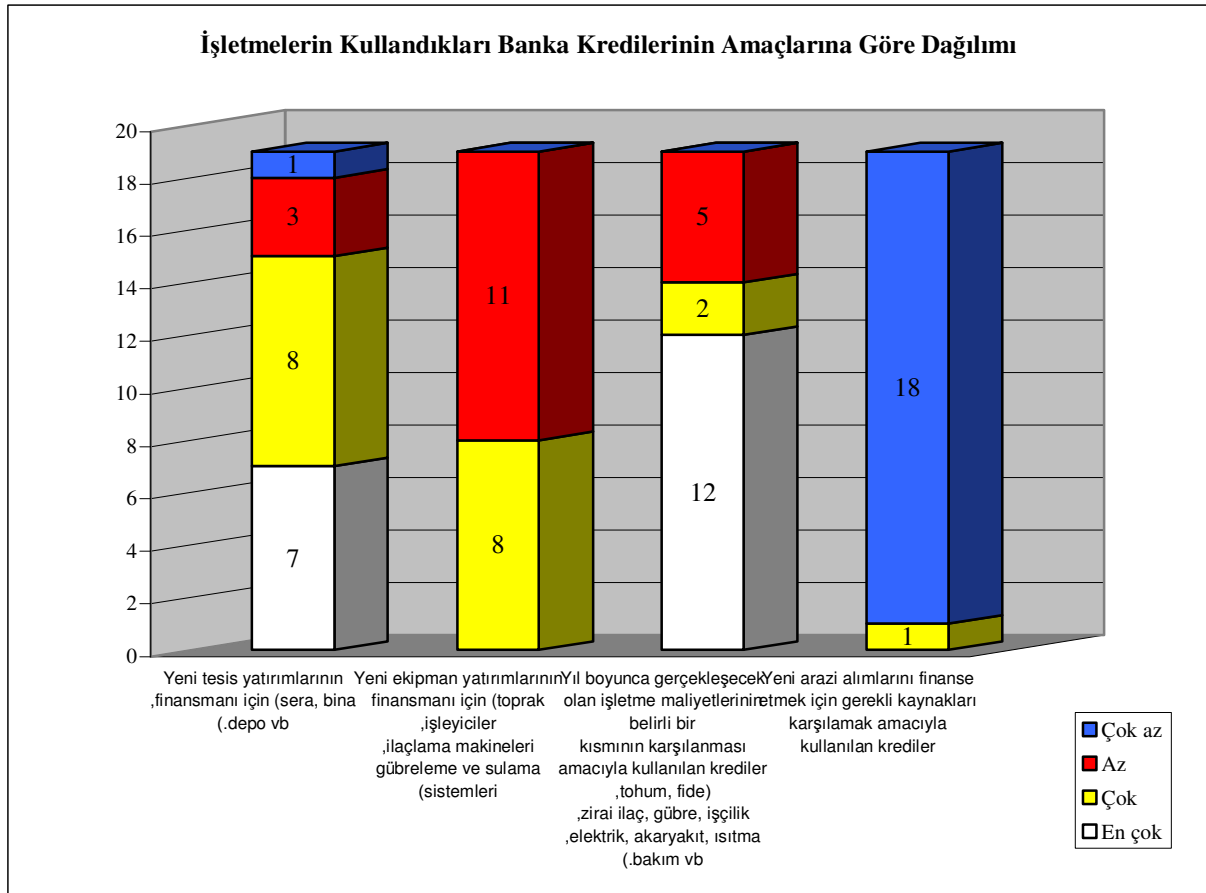
Şekil 3.9. Kredi Kullanılan Banka Seçimini Etkileyen Faktörler

3.2.2.6. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı

İşletmeler banka kredilerini çok çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Anket dahilinde araştırılan işletmelerden bu amaçları en önemliden en önemsizye göre sıralamaları istenmiştir. İşletmelerden 12'si en çok işletme maliyetlerini, 7'si de yeni tesis yatırımlarını finanse etmek amacıyla kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. Yeni tesis yatırımı ve yeni donanım alımı için kredi kullanımını çok olarak niteleyen işletme sayıları 8'er olmuştur. Yeni arazi alımını finanse etmek amacıyla kredi kullanımını 18 işletme çok az olarak ifade ederken, 1 işletme çok olduğunu belirtmiştir (Tablo 3.8. ve Şekil 3.10).

Tablo 3.8. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı

Kredi Kullanım Amacı	En çok	Çok	Az	Çok az	Toplam
Yeni tesis yatırımlarının finansmanı için (sera, bina, depo vb.)	7	8	3	1	19
Yeni ekipman yatırımlarının finansmanı için (toprak işleyiciler, ilaçlama makineleri, gübreleme ve sulama sistemleri)	0	8	11	0	19
Yıl boyunca gerçekleşecek olan işletme maliyetlerinin belirli bir kısmının karşılanması amacıyla kullanılan krediler (tohum, fide, zirai ilaç, gübre, işçilik, elektrik, akaryakıt, ısıtma, bakım vb.)	12	2	5	0	19
Yeni arazi alımlarını finanse etmek için gerekli kaynakları karşılamak amacıyla kullanılan krediler	0	1	0	18	19
Toplam	19	19	19	19	

Şekil 3.10. İşletmelerin Kullandıkları Banka Kredilerinin Amaçlarına Göre Dağılımı

3.2.2.7. Devlet Desteği ve Teşvikleri

Ankete katılan işletmelerin hiçbiri doğrudan gelir desteği, yatırım teşviği ve ürün bazında teşviklerden yararlanmamaktadır. 4 işletme anket formundaki 'diğer' seçeneğini işaretlemiştir. Bunlardan üçü ihracat desteği, biri de arazi teşviği kullandıklarını söylemişlerdir.

3.2.2.8. Ki – kare Testleri

Ankete katılan işletmelerin, faaliyet yılları, duran varlıkları vb. özellikleri ile yabancı kaynak kullanım şekil, sıklık ve nedenleri gibi verilerin birbiriyle ilişkisini belirlemek amacıyla ki-kare testleri uygulanmıştır. Ki-kare yöntemi, iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığına belli hata paylarıyla karar verebilmeye imkân sağlayan bir analiz yöntemidir (Şenesen, 2004, s. 106). Örneklem sayısından dolayı, Ki-kare testlerinden Fisher's Exact Test sonuçları dikkate alınmıştır. R. A. Fisher tarafından geliştirilen bu testte, 2x2'lik olasılık tabloları üzerine yerleştirilen veriler aracılığıyla iki değişken grubunun arasında anlamlı bir

ilişki olup olmadığı incelenebilir (Mehta ve Patel, 1996, s. 18-22). Test, 2x2'lik tablolar üzerinde işlem yapıldığından, mevcut anket sorularından elde edilen veriler gruplanarak her soru için iki cevap grubu oluşturulmuş, böylece Fisher testine uygun hale getirilmiştir.

İşletmelerin faaliyet süreleri, duran varlıkları temelinde büyüklükleri ve duran varlıkların toplam varlıklar içindeki payları ile yabancı kaynak tercihleri, kredi alınan banka sayısı, kredi kullanım amacı ve yararlanılan yabancı kaynakların vadeleri arasında yapılan Fisher Exact testleri sonucunda $p < 0.1$ ve $p < 0.05$ düzeyinde istatistikî olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

SONUÇ

Tarımsal işletmelerde yabancı kaynak kullanımını sınırlı kalmakta, genellikle toplam kaynaklar içinde % 30'dan az olmaktadır. Bunun olası nedenleri, işletmelerin yeni yatırımlara yönelmekten çok, mevcut durumu muhafaza etmeye yönelik düşünceleri, yararlandıkları yabancı kaynakların geri ödemelerinde zorluk yaşayabilecekleri endişesi ya da yabancı kaynaklara ulaşımında yaşadıkları olası zorluklar olabilir.

İşletmelerin yabancı kaynak arayışında ilk yöneldikleri kaynak büyük çoğunlukla banka kredileri iken, ikincil tercih ortaklardan borç olmaktadır. Özellikle araştırmanın yapıldığı dönemde bankaların sunduğu kredi imkânlarının diğer dönemlere göre daha cazip olması, işletmeler için ortaklardan borç almak yerine banka kredisi kullanmayı ilk seçenek haline getirmiş olabilir.

İşletmeler, büyük oranda uzun vadeli yabancı kaynaklara ilgi göstermektedir. Bunun nedenleri arasında geri ödemeyi mümkün olduğunca uzun bir döneme yayma isteği yatmakta olabilir.

İşletmeler banka kredilerini en çok yıl boyunca gerçekleşecek olan işletme maliyetlerinin belirli bir kısmının karşılanması amacıyla kullanmakta, bunu yeni tesis yatırımları izlemektedir. Yeni arazi alımlarını finanse etmek için kredi kullanan işletme sayısı ise çok az olmuştur.

Banka kredisi kullanan işletmeler, büyük çoğunlukla yılda 1-2 kez kredi kullanmakta, çalıştıkları banka sayısı ise büyük oranda 1 olmaktadır. Bu sonuçlar aslında beklendiği gibidir. İşletmeler banka kredilerini genellikle işletme maliyetlerinin karşılanması için kullandığından, yılda 1 ya da 2 kez alınan krediler yeterli olmaktadır. Bu durumda da genellikle tek bankayla çalışılması normal karşılanmalıdır. İşletmelerin kredi kullanacakları bankayı tercih ederken büyük oranda kredinin maliyetini dikkate aldıkları, ikinci sırada da bankanın büyüklüğüne önem verdikleri görülmektedir. Bunun yanında bankanın sunduğu danışmanlık gibi hizmetler ile zor durumda kalınırsa bankanın takınacağı tutum büyük ölçüde önemsiz bulunmaktadır.

İşletmeler, devlet teşvik ve desteklerinden ya yararlanmamakta ya da çok sınırlı oranda yararlanmaktadır.

Yapılan ki-kare testleri sonucunda işletmelerin faaliyet süreleri, duran varlıkları temelinde büyüklükleri ve duran varlıkların toplam varlıklar içindeki payları ile yabancı kaynak tercihleri, kredi alınan banka sayısı, kredi kullanım amacı ve yararlanılan yabancı kaynakların vadeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

K A Y N A K Ç A

Acar, M., “Fiyat Desteğinden Doğrudan Desteğe: Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Yeni Yönelimler”, Sosyal Bilimler Dergisi, No. 2, (2003), 101 – 116.

Akpınar, T., Avrupa Birliği Ekseninde Türkiye’de Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik ve Sorunları, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ, 2009.

Bolak, M., İşletme Finansı, İstanbul, 1998.

Brigham, E. F., Ehrhardt, M. C., Financial Management, South Western Publishment, 2005.

Burn, A. J., Coaker, T. H. ve Jepson, P. C., Integrated Pest Management, Academic Pres Inc., Londra, 1987.

Çetin, B., Tarımsal Finansman, Nobel Yayınevi, 2008.

Delen, N., Durmuşoğlu, E., Güncan, A., Güngör, N., Turgut, C. ve Burçak, A., Türkiye’de Pestisit Kullanımı, Kalıntı Ve Organizmalarda Duyarlılık Azalışı Sorunları, Ziraat Mühendisleri VI. Teknik Kongresi, Ankara, 2005.

Dellal, İ., Özat, H. E. ve Özüdoğru, T., Tarımda Mazot Kullanımı ve Mazot Destekleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Yayın No: 163, Ankara, Eylül 2007.

Dernek, Z., Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, SDÜ Basım Evi, Isparta, 2006.

Duman, H. A., Tarım Sektörünün Finansman Sorunu, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2007.

Erdoğan, N., Dünya ve Türkiye’de Tarımın Finansmanı, Ziraat Matbaacılık A. Ş., Ankara, 2002.

Fry, E., Principles of Plant Disease Management, Academic Pres Inc., Londra, 1982.

Harris, J. M., Erickson, K., Dillard, J., Mitch, M., Strickland, R., Gibbs, R., Ahearn, M., Covey, T., Bagi, F., Brown, D., McGath, C., Vogel, S., Williams, B. ve Johnson, J., Agricultural Income and Finance Outlook, United States Department of Agriculture, Economic Research Service, Aralık 2008.

İnan, İ. H., Temel Ekonomi, Tekirdağ, 1998.

Karakayacı, Z., Oğuz, C., “Konya İli Ereğli İlçesinde Satışa Konu Olan Arazilere Sahip Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısı”, Bitkisel Araştırma Dergisi, No. 1, (2006), 23 – 30.

Kaya, T. E., Kızıloğlu, S., “Erzurum İli Pasinler İlçesinde Ayçiçeği Üretimi Yapan İşletmelerin Sermaye Yapısı”, Tarım Ekonomisi Dergisi, Vol. 1, No. 14, (2008), 23 – 30.

Kaygısız, H., Bitkisel Üretimde Hastalıklar, Hasad Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Lucas, G. B., Campbell, C. L. ve Lucas, L. T., Introduction to Plant Diseases, AVI Publishing Company, ABD, 1985.

Mehta, C. R., Patel, N. R., SPSS-SPSS Exact Tests 7.0 for Windows, SPSS Inc, ABD, 1996.

Mülayim, Z. G., Kooperatifçilik, Yetkin Basımevi, Ankara, 1995.

Okka, O., İşletme Finansmanı, Nobel Basımevi, Ankara, 2006.

Özçelik, A., Güneş, E. ve Artukoğlu, M. M., “Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları”, Ziraat Mühendisleri VI. Teknik Kongresi, Ankara, 2005.

Özkaya, T., “Tohumda Tekelleşme ve Etkileri”, Tarım Ekonomisi Dergisi, Vol. 2, No. 13, (2007), 39 – 48.

Sarı, M., Tarım Kredi Kooperatiflerinin Finansman ve Kredilendirme Sorunlarının Çözümüne Yönelik Bir Model, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2000.

Sayın, C., Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları, Antalya, 2003.

Şenesen, Ü., İstatistik, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Titiz, S., Modern Seracılık, Yatırımcıya Yol Haritası, Antalya, 2004.

Yalova, Y., Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye, Alp Yayınevi, Ankara, 2007.

Yavuz, F., Çağlayan T., “Türkiye Tarımının Tarihi”, Türkiye’de Tarım, der. Yavuz F., 1, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Aralık 2005.

Zeytinoğlu, Ş., Tarım Kesiminin Finansmanı ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, 2002.

....., Antalya Tarım İl Müdürlüğü, Antalya’da Tarım, Antalya, 2006.

....., DİE, Genel Tarım Sayımı, 2001.

....., EU Budget 2009, European Communities, Luksemburg, 2009.

http://ec.europa.eu/budget/library/publications/budget_in_fig/dep_eu_budg_2009_en.pdf,

Erişim Tarihi: 04.11.2009.

....., Eurostat Pocket Books, Agricultural Statistics, 2007.

....., İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Araştırma Ve Geliştirme Başkanlığı, Tarım Dairesi, Tarım Ve Gıda Sektörü İhracat Potansiyeli, Kasım, 2004.

....., İhracat Genel Müdürlüğü Ar-Ge Ve Değerlendirme Dairesi 2007 Yılı Ocak-Aralık Dönemi İhracatının Genel Ve Sektörel Değerlendirmesi, Şubat 2008

.....T.C. Başbakanlık, TÜİK Haber Bülteni, Sayı:197, 2008.

....., T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Türkiye Süs Bitkileri İhracat Raporu 2008.

....., TOBB 2008 Ekonomik Raporu, 2009.

....., 2008 İhracat Rakamları Basın Toplantısı, Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2 Ocak 2009 Ankara.

....., II. Tarım Şurası, VII. Komisyon, Tarımsal Girdi ve Destekler, T. C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara, 2004.

www.vakifbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.akbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.finansbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.halkbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.isbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.garanti.com.tr, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.denizbank.com, Erişim Tarihi: 01.09.2009.

www.tedas.gov.tr, Erişim Tarihi: 14.06.2009.

www.ziraatci.com, Erişim Tarihi: 16.04.2009.

www.muhasibedersleri.com, Erişim Tarihi: 13.09.2009.

www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 31.08.2009.

www.antalya-tarim.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009

www.antalyakulturturizm.gov.tr, Erişim tarihi: 06.09.2009.

<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=menu&id=2>, Erişim Tarihi: 12.08.2009

<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=menu&id=38>: Erişim Tarihi: 12.08.2009

DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli katılımcımız;

Bu araştırmayı Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Anabilim Dalı bünyesinde Türk tarımında finansman kaynaklarını incelemek amacıyla hazırlamakta olduğum yüksek lisans tezi için yapmaktayım. Şirket ve yetkili bilgileri kesinlikle bu araştırma dahilinde değildir ve gizli tutulacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. Saygılarımızla.

<p>1. İşletmeniz kaç yıldan beri faaliyet göstermektedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 20 yıldan eski 10 – 19 yıllık 5 – 9 yıllık 1 – 4 yıllık 1 yıldan az <p>2. İşletmenizin sahip olduğu arazi, sera, ekipman, bina gibi varlıkların toplam değeri nedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 10.000 TL'den az 10.000 – 19.999 TL arası 20.000 – 49.999 TL arası 50.000 – 99.999 TL arası 100.000 TL ve üzeri <p>3. İşletmenizde duran varlıkların toplam varlıklar içerisindeki dağılımı nedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> % 20'den az % 20 – 30 arası % 30 – 40 arası % 40 – 50 arası % 50'den fazla <p>4. İşletmenizde kullanılan toplam kaynaklar arasında yabancı kaynakların payı nedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> % 20'den az % 20 – 30 arası % 30 – 40 arası % 40 – 50 arası % 50'den fazla <p>5. İşletmenizde yabancı kaynaklardan yararlanıyorsanız, en çok yararlandığınızdan (1), en az yararlandığınıza (3) kadar numara veriniz.</p> <p>() Bankalardan kredi</p> <p>() Ortaklardan borç</p> <p>() Kredi kooperatifleri</p> <p>6. İşletmeniz için ne sıklıkla kredi kullanıyorsunuz?</p> <ol style="list-style-type: none"> Kullanmıyorum. Yılda 1 – 2 kez Yılda 3 – 4 kez Yılda 4 – 6 kez Yılda 6 kezden fazla 	<p>7. Banka kredisi kullanırken çalıştığınız banka sayısı nedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 2 3 4 5 ve 5'ten fazla <p>8. Kullandığınız yabancı kaynakların vadeleri nedir?</p> <ol style="list-style-type: none"> Ağırlıkla kısa vadeli Ağırlıkla uzun vadeli <p>9. Banka kredisi kullandığınız bankayı seçerken aşağıdaki şıkların sizin için önemini 1'den 5'e sıralayınız. (1 en önemli-5 en önemsiz)</p> <ol style="list-style-type: none"> Kredinin maliyeti Kredi kullanımını sonrasında bankanın sunduğu hizmetler (danışmanlık) Banka büyüklüğü Sektördeki uzmanlığı Zor durumda kalınırsa bankanın takınacağı tutum <p>10. Bankalardan kullandığınız krediyi işletmenizde en çok hangi alanlarda kullanıyorsunuz? (En çok kredi kullanılan alan için 1, en az için 4 rakamları olacak şekilde numaralandırınız)</p> <p>() Yeni tesis yatırımlarının finansmanı için (sera, bina, depo vb.)</p> <p>() Yeni ekipman yatırımlarının finansmanı için (toprak işleyiciler, ilaçlama makineleri, gübreleme ve sulama sistemleri)</p> <p>() Yıl boyunca gerçekleşecek olan işletme maliyetlerinin belirli bir kısmının karşılanması amacıyla kullanılan krediler (tohum, fide, gübre, zirai ilaç, gübre, işçilik, elektrik, akaryakıt, ısıtma, bakım vb.)</p> <p>() Yeni arazi alımlarını finanse etmek için gerekli kaynakları karşılamak amacıyla kullanılan krediler</p> <p>11. Eğer yararlanıyorsanız aşağıdaki devlet destek ve teşviklerini sizin için önemlerine göre sıralayınız (1 en çok kullandığınız, 4 en az kullandığınız)</p> <p>() Doğrudan gelir desteği</p> <p>() Yatırım teşvikleri</p> <p>() Ürün bazında teşvikler</p> <p>() Diğer</p>
--	---

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Güney Hikmet BALOĞLU

Doğum Tarihi ve Yeri : 09.05.1979 Antalya

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Özel Antalya Koleji

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Bölümü

Yabancı Dili : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Aralık 2005 – Temmuz 2006 Fides A. Ş.

Ekim 2006 – Eylül 2009 Onca Tarım Ltd. Şti.

Eylül 2009 – Biobest Antalya Ltd. Şti.

Adres Bahçelievler Mah. 139. Sok. Alaçam Apt. D: 8 Antalya

Telefon 0 242 229 4422

E – Posta southec@hotmail.com